DR. MECDÎ EL-HİLÂLÎ

KUR'AN YOLUYLA İMANI YAPILANDIRMA

beka

KUR'ÂN YOLUYLA İMANI YAPILANDIRMA

KUR'ÂN YOLUYLA İMANI YAPILANDIRMA
Dr. Mecdî el-HİLÂLÎ

MÜTERCİM
İshak DOĞAN

EDİTÖR
Dr. Öğr. Üyesi Faik AKCAOĞLU

REDAKSİYON
Yusuf YILMAZ

KAPAK & SAYFA DÜZENİ
Harun HARRANİ

MATBAA
Step Ajans Matbaa Ltd. Şti.
Göztepe Mahallesi Bosna Caddesi No.11
Bağcılar/İstanbul Telefon: 0212 446 88 46
Matbaa Sertifika No: 45522

beka
YAYINCILIK

CEMAZİYELAHİR - 1443
MART - 2022

Alaykōşkü Cad. Zeynep Sultan Camli Sok. No:2
Cağaloğlu - İSTANBUL
Telefon/Faks: 0212 512 45 43 - 512 51 66 - 512 90
Web: www.bekakitap.com
Eposta: bekayay@hotmail.com
Yayıncılık Sertifika No: 50128

Dr. Mecdî el-HİLÂLÎ

KUR'ÂN YOLUYLA İMANI YAPILANDIRMA

MÜTERCİM
İshak DOĞAN

Beka
YAYINCILIK

Dr. Mecdî el-Hilâlî

Aslen tıp doktorudur. Mısır'da İslâm davetinin önde gelenlerinden olup gençlik döneminde öğrenciler arasında aktif bir şekilde ciddi ve verimli çalışmalar yapmıştır.

Sahip olduğu en önemli özelliği, davet ve iman eğitimi alanında farklı yaklaşımı ve anlatımıyla dikkat çekmesidir.

İman eğitimiyle hedefi; kişinin kendisini imanla değiştirerek, ümitsizlik kapılarını tamamen kapatmasıdır. O, faydalı bilgiyle ve sürekli aktif olarak, imanı güçlendirecek şekilde insanın his dünyasını, duygularını ve vicdanını güçlendirmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Ona göre, faydalı bilgi ve sürekli çalışmak, ibadet etmek ve başkalarına el uzatmak, hisleri güçlü tutacak, böylelikle kalp bundan etkilenecektir. İman yavaş yavaş güçlenecek ve bu etkileşimin devam etmesiyle güçlü bir imana kavuşulmuş olacaktır. Bu değişim ve dönüşümün en önemli başlangıç ayağı Kur'ân'la iletişimi güçlendirmek ve böylelikle imanı tehlikelerden korumaktır. Kur'ân kişiyi uyanık tutan, şirk ve her türlü ahlaksızlıktan koruyan mucize bir kitaptır.

Çalışmalarını genellikle bu alanda yapmaktadır ve kitaplarını sözü edilen bu atmosferi canlı tutmak gayesiyle şekillendirmektedir.

1994-2005 yılları arasında Hz. Peygamber'e yakın olma aşkıyla Medine-i Münevvere'de kaldı. Bu dönemin fikir dünyasını çok ciddi bir şekilde etkilediğini ifade eden Mecdî el-Hilâlî şimdi Kahire'de yaşıyor. Şahsıyla ilgili bilgilerin gereğinden fazla gündeme gelmesini sevmeyen yazar, yazılan konuların daha önemli olduğunu ifade etmektedir. Şimdilik bu bilgilerin yeterli olduğunu söyleyerek okuyucularına selam ve saygılarını sunduğunu belirtmiştir.

Yayınevimizden Çıkan Eserleri:

Allah Sevgisi
Çıkış Yolu Nerede?
Davetçinin Ruh Terbiyesi
Diriliş Muştusu Kur'ân-ı Kerim
Haydi, Rabbinize Yönelin
Kardeşime Mektup
Kur'ân Yoluyla İmanı Yapılandırma
Müslüman Gencin Sorumlulukları
Nefislerimizi Nasıl Değiştirebiliriz?
Önce İman
Öncelikler Fıkhı
Rabbâniliğe Giden Yol
Zafer ve İktidar Vaad Edilen Nesil

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 9

BİRİNCİ BÖLÜM

İMAN GERÇEĞİ 15
İman, Duygulardan Oluşur 16
Allah'a İman Kavramı 17
İman ile Hevâ Arasındaki Duygular 18
Allah'a İmanın Önemi 19
İman ve Nefsin Kusurları 21
Bereketli Meyve 22
İman ve Bireyin Değeri 23
İman Nasıl Artar? 25
İman Gerçeği 26
İman, Söz ve Fiildir 27
Önce İman 29
Zikretmenin Önemi 31
Yönelmeden Önce Hatırlama 32

İKİNCİ BÖLÜM

İMANI, İBADET VE İTAATLERLE NASIL ARTIRIRIZ? 37
İmanın Artış Ölçüsü 38
İmanı Sürekli Olarak Artırmanın Önemi 39
Uyarı 42
İmanın Şartları 43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İMAN PRENSİBİNİN TEMELİNİ ATMADA KUR'ÂN VE ROLÜ 47
Kur'ân'ın Önemi 52
Nefislerimize Zulmettik! 52
İman, Kur'ân Sayesinde Nasıl Artar? 53
Belirli Metotlar 55
Kalbi Hazırlık Nasıl Gerçekleşir? 58

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KUR'ÂN SAYESİNDE İMANI YAPILANDIRMA TARZI 67
İnancı Yapılandırma 68
Dizin Sözlüğü 68
Kur'ân'ı Hayatla İlişkilendirme 70
Önerilen Süre 70
İmanî Örnekler 71

BEŞİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN YOLUYLA İMANIN YAPILANDIRILMASINA DAİR BAZI ÖRNEKLER....75
BİRİNCİ ÖRNEK....75
GAYBA İMAN....75
Gayba İmanın Önemi....75
Gayba Nasıl İman Ederiz?....75
Kur'ân'ın Gerçek Olduğuna Nasıl İman Ederiz?....78
Yapılması Önerilen Uygulamalar....82
İKİNCİ ÖRNEK....83
TEK VE EŞSİZ OLAN ALLAH'A İMAN....83
İmanın Tevhidle Birliği....84
Yapılması Önerilen Uygulamalar....87
ÜÇÜNCÜ ÖRNEK....89
KIYAMET GÜNÜNE İMAN....89
Kıyametin İspatı....90
Bunun Delilleri....90
Bu İnancı Nefse Yerleştirmek İçin Yapılması Önerilen Uygulamalar....94
DÖRDÜNCÜ ÖRNEK....97
DÜNYA, İMTİHAN YURDUDUR....97
Başlangıç....98
İnsanlar Arasındaki Çekişmenin Sebebi Nedir?....100
Yapılması Önerilen Uygulamalar....104
BEŞİNCİ ÖRNEK....105
İHSAN SAHİBİ (VEHHÂB) OLAN ALLAH'A İMAN....105
1. Yaratma ve Meydana Getirme Nimeti....105
2. Yardım Nimetleri....106
3. Kullanabilme Nimetleri....107
Yapılması Önerilen Uygulamalar....110
ALTINCI ÖRNEK....113
KULLARINI SEVEN (VEDÛD OLAN) ALLAH'A İMAN....113
Yüce Allah Bizi Niçin Sever?....114
Sevgi Biçimleri....115
Yapılması Önerilen Uygulamalar....127
YEDİNCİ ÖRNEK....129
KAYYÛM OLAN ALLAH'A İMAN....129
Kayyûm Olan Allah'a İmanın Önemi....130
Kayyum Olan Allah'a İman Etme Tarzı....132
Yapılması Önerilen Uygulamalar....142
SEKİZİNCİ ÖRNEK....145
ADİL HÜKÜM....145

Kuldan Başlama 146
Günahların Sonuçları 149
Kur'ânî Örnekler 152
Yapılması Önerilen Uygulamalar 154
DOKUZUNCU ÖRNEK 157
KAHHÂR OLAN ALLAH'A İMAN 157
Bu Yöne İmanın Önemi 157
Allah'ın Kahhâr Olduğunu Bilme ve Buna İman Etme Tarzı 157
Uyulması Gereken Kurallar 164
Yapılması Önerilen Uygulamalar 164
ONUNCU ÖRNEK 167
GÖZETLEYEN VE YAKIN OLAN ALLAH'A İMAN 167
Gözetleyen ve Yakın Olan Allah'a İmanın Önemi 167
Bu Yöne İman Tarzı 168
Pratik Uygulamalar 171
Yapılması Önerilen Uygulamalar 173
ON BİRİNCİ ÖRNEK 175
KADİR OLAN ALLAH'A İMAN 175
İlahi Gücün İşaretleri 175
Uygulamalı Örnekler 180
Yapılması Önerilen Uygulamalar 183
ON İKİNCİ ÖRNEK 185
HİKMET SAHİBİ ALLAH'A İMAN 185
Hikmet Sahibi Allah'a İmanın Önemi 185
Hikmetin Anlamı 186
Hikmetin İşaretleri 186
Kur'ânî Örnekler 192
Yapılması Önerilen Uygulamalar 194
ON ÜÇÜNCÜ ÖRNEK 197
AZİZ OLAN ALLAH'A İMAN 197
Aziz Olan Allah'a İmanın Önemi 197
İlahi İzzetin Biçimleri 204
Kur'ânî Örnekler 198
Zayıf İzzetin Örnekleri 206
Görüş Netliği 207
Yapılması Önerilen Uygulamalar 208
ON DÖRDÜNCÜ ÖRNEK 211
ZENGİN VE HAMD EDİLMEYE LAYIK OLAN ALLAH'A İMAN 211
İbadet Eden Kâinat 212
ON BEŞİNCİ ÖRNEK 215
ALLAH'IN AFFI YA DA CEHENNEM 215

Amellerimiz Bizi Kurtarmayacak!.....215
İtaatten Sonra İstiğfar... Niçin?.....217
Yapılması Önerilen Uygulamalar.....218
ON ALTINCI ÖRNEK.....219
PEYGAMBERLERE İMAN.....219
Kulluk Örnekleri.....220
Peygamberlere İman ve Buna Karşı Görevimiz.....223
Eğitsel Durumlar.....226
Yapılması Önerilen Uygulamalar.....227
ON YEDİNCİ ÖRNEK.....229
MELEKLERE İMAN.....229
Meleklerin Hakikati.....229
Meleklerin, İnsanlarla Olan İlişkileri.....235
Meleklerin Görevleri.....230
Kur'ani Örnekler.....231
Yapılması Önerilen Uygulamalar.....234

SONUÇ.....235

بسم الله الرحمن الرحيم

GİRİŞ

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'adır. Salât ve selâm, âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed'e, onun Ehl-i Beyti'ne ve tüm ashâbına olsun.

Şüphesiz doğru bir imanın, insanın selâmete ulaşmasında ve Allah'ın emrine uygun bir hayat yaşamasında büyük bir rolü vardır. Nasıl olmasın ki? İman, dallan kalbe giden bereketli bir ağaç gibidir. Çeşitli ve güzel meyveleri, doğruluk, vefa, güven, adanma ve günahtan sakınma şeklinde organlarda ortaya çıkar. Bunu, Rasûlullah ﷺ'in şu sözü destekler:

"Dikkat edin! Bedende bir et parçası vardır ki, o parça iyi olduğunda bütün beden iyi olur. O bozuk olduğunda, bütün beden bozulmuş olur. İyi bilin ki, bu (et parçası) kalptir."[1]

Bu, imanın, karşılaştığımız bütün problemlere bir ilaç olduğu anlamına gelir. Çevremizde görülen her problem, maddî anlayışlann üstünlüğünden, insanlann arzulannı elde etme yönündeki çabalannndan, dünya konusundaki açlıklannndan ve babalan, kardeşleri ya da kabileleri dahi olsa, kendi nefislerini diğer insanlara tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır. Bütün bunlar, ancak kalbin bozukluğunu ve imanın zayıflığını gösteren etkiler

1 Buhârî, İmân 39; Müslim, Müsâkât 107.

ve biçimlerdir. Bu gerçeği değiştirmek istediğimiz zaman, işe kalbi düzeltmek ve imanı kalbe yerleştirmekten başlamamız şarttır.

Biz, birçok Müslümanın mescitleri doldurduğunu, sık sık zikir yaptığını, Kur'ân okuduğunu, umre ve hac konusunda yarıştığını görüyoruz. Ancak davranışlarında ve insanî ilişkilerinde imanın güzel etkilerini göremiyoruz. Hatta onlarla halkın geneli arasında bir ayrım dahi yapamıyoruz. O halde bahsettiğiniz iman ağacının meyvesi nerededir?

Evet, bu, içimizde görülen bir durumdur. Bir kimsenin namazına devam ettiğini, çok fazla nafile namaz kıldığını rahatlıkla görebilirsin. Aynı zamanda davranışlarının, olması gerekenden çok uzak olduğuna ve bazen diğer insanlara karşı kaba davranışlar sergilediğine de şahit olursun. O, sürekli olarak kendi menfaatlerini diğer insanlara tercih eder. Dünyanın ardından koşar, daha büyük bir pay elde etmek için çaba gösterir.

Bu gerçek, azalarımızla yapmış olduğumuz bu ibadetleri, temel bir amaç taşımadan yaptığımızı göstermektedir. Oysa ibadetler, kalpteki imanı ve takvayı artırmak için emredilmiştir: ***"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk edin. Umulur ki, böylece korunmuş (Allah'ın azabından kendinizi kurtarmış) olursunuz."***[2]

Bu ibadetleri doğru bir şekilde yerine getirmekle kalpteki iman artınca, şüphesiz bu, kulun amellerini düzeltecektir. Bu da o kulun, Yüce Allah'ın sıratı üzerinde dosdoğru yürümesini ve ardından da cennete girmesini sağlayacaktır. Yüce Allah'ın şu sözü bu anlamdadır: ***"Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar."***[3]

2 Bakara 2/21.
3 Ankebût 29/45.

O halde namazın, kalpteki imanı artırarak, hayâsızlık ve kötülükten alıkoymada önemli bir etkisi vardır. Böylece kalp, kişinin hayâsızlık yapmasına ve kötülük işlemesine engel olarak görevini yerine getirir.

İbadetler imanı artırma konusunda görevini yerine getirmiyorsa, bunun sebebini araştırmak gerekir. Bu, bizi, imanın anlamını, hakikatini ve Allah'ın emrettiği ibadetler yoluyla imanın artış tarzını öğrenmeye yöneltecektir.

Bütün ibadetler bir ışıktır. Kalpteki imanı artırmak, kalbi aydınlatmak ve düzeltmek için -Allah'ın izniyle- bunların yerine getirilmesi mümkündür. Bununla birlikte, imanı artırmak için çok önemli bir kaynak daha vardır ki, o da Kur'ân'dır. Nasıl olmasın ki? Kur'ân, canlı bir kaynaktır. O, bütün Müslümanları, yönelmeleri ve imandan büyük bir pay almaları için çağıran bir davetçidir: ***"Ey Rabbimiz! Gerçek şu ki biz, "Rabbinize inanın!" diye imana çağıran bir davetçiyi (Peygamber'i, Kur'ân'ı) işittik, hemen iman ettik."***[4]

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî şöyle demiştir: "Davetçi, Kur'ân'dır, herkesin düşündüğü gibi Peygamber ﷺ değildir."[5]

Kur'ân'ın, imanın artışındaki etkisi az değildir; aksine o, kapsamlı imanî ilkelerin oluşumunda büyük bir görevi yerine getirir. Sonra da bu ilkeleri yüceltmek ve kalpte iman köşkünü tamamen sağlamlaştırmak için ibadet ve itaatlerde bulunmaya yönlendirir.

Allah'ın izni ve lütfuyla, bu sayfalarda imandan, imanın artış gerçeğinden, Kur'ân'ın bundaki rolünden ve bu sayede iman köşkünü inşa etme tarzından bahsedilecektir.

4 Âl-i İmrân 3/193.

5 Ebu Ubeyd, *Fezâilu'l-Kur'ân*, Dâru İbn Kesîr, Dımeşk, s. 58.

Allah'tan, bizi doğru yola, başarıya ve rızasına ulaştırmasını dileriz: ***"Ya Rab! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur. Şüphesiz alîm ve hakîm olan ancak sensin."***[6]

6 Bakara 2/32.

BİRİNCİ BÖLÜM

İMAN GERÇEĞİ

İmanın yeri, -hepimizin bildiği gibi- kalptir: ***"Bedevîler "İnandık" dediler. De ki: Siz iman etmediniz. Fakat "Boyun eğdik" deyin. Çünkü iman henüz kalplerinize yerleşmedi."***[7]

İman, ikrar ve tasdiktir; kalbin, aklın düşüncelerini onaylaması, kabul etmesi ve bu düşüncelerden etkilenmesidir. Bu ikrar ve tasdik olmadan, düşünceler zihinde mahkûm kalır.

Kalbin etkilendiği ve onayladığı her düşünceye, iyi ya da kötü, yanlış ya da doğru olsun, "iman" denilir. Şimdi Allah'ın şu sözünü düşün: ***"Kendilerine Kitap'tan nasip verilenleri görmedin mi? Putlara ve bâtıla (tanrılara) iman ediyorlar sonra da kâfirler için "Bunlar, Allah'a iman edenlerden daha doğru yoldadır" diyorlar!"***[8]

Âyet, inanan bir grup insandan bahsediyor. Fakat neye iman? Putlara ve taguta...

İşte bu, batıl düşüncelerini yaymak için bâtıla çağıran kimselerin kendilerini adadıkları garip fedakârlığı bizlere açıklıyor. Bu fedakârlık, onların bâtıla karşı kalplerinde yerleşmiş derin bir imanın sonucudur.

7 Hucurât 49/14.
8 Nisâ 4/51.

İMAN, DUYGULARDAN OLUŞUR

İnsan kalbi, bütün organlara hâkimdir. Kul, kalpten kaynaklanmayan hiçbir iradî fiilde bulunamaz. Evet, akıl, bir fiilde bulunması için kalbe işaret verir fakat kalp, bunu bazen onaylar, bazen onaylamaz. Kalp, eğer onaylarsa, organların yerine getirmesi için emirler verir. Kur'ân, bir fiilde bulunmaya neden olan bu adımları şöyle özetliyor: ***"Ahirete inanmayanların kalpleri ona (yaldızlı söze) kansın, ondan hoşlansınlar ve işledikleri suçu işlemeye devam etsinler diye (böyle yaparlar)."***[9]

Bu nedenle öncelikle kalbin, aklın sesine kulak vermesi sonra da aklın işaret ettiği şeye razı olup bu fiili işlemesi gerekir.

O halde kalp, insanın en önemli organıdır. Rasûlullah ﷺ şöyle buyuruyor: ***"Dikkat edin, bedende bir et parçası vardır ki, o parça iyi olduğunda bütün beden iyi olur. O bozuk olduğunda, bütün beden bozulmuş olur. İyi bilin ki o (et parçası), kalptir."***[10]

Bu kalp, insanın içindeki rıza, sevgi, hoşnutsuzluk, sevinç, hüzün, huzur, tatmin, korku ve ümit duygularının toplandığı yerdir. Bu duygular, kalp için temel bir yapı oluştururlar. İsteğimize göre yaptığımız herhangi bir davranışı düşünürsek, bu fiilin duygularımızdan kaynaklandığını görürüz. İçinde, herhangi bir şeye karşı korku duyguları uyandığında, bu durum ondan kaçma isteği şeklinde kendini gösterir. Fakir ya da muhtaç bir kimseye şefkat ya da sevgi duyguları uyandığında, bu da ona yardım etme isteğini artırır.

İmanın yeri kalp olduğuna göre, iman, duygulardan oluşur. Bu anlamı şu âyet destekler: ***"İmanlarını bir kat daha ar-***

9 En'âm 6/113.

10 Buhârî, Îmân 39; Müslim, Müsâkât 107.

tırsınlar diye mü'minlerin kalplerine güven indiren O'dur."[11] Bilinmektedir ki, huzur ve güven, sadece duygudur.

Bunun anlamı, bireyin imanının, duyguların yöneldiği tarafa gitmesinin ve bu duygulara göre hareket etmesinin gerekliliğidir. Duygular bu olgudan etkilenip harekete geçtiğinde, kalpteki imanın derecesi artar.

ALLAH'A İMAN KAVRAMI

O halde Allah'a iman, -sadece- O'nu bilmek, zihinsel olarak O'na inanmak değildir. Aksine, kalbin eğiliminin ve etkileşiminin bunu izlemesi ve Allah'a sevgi duyguları beslemesi gerekir. Allah'ın şu sözü bu manayı destekler: ***"Fakat Allah size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize sindirmiştir. Küfrü, fıskı ve isyanı da size çirkin göstermiştir. İşte doğru yolda olanlar bunlardır."***[12]

Yüce Allah'a karşı hissedilen duygular arttığında, şüphesiz bu, Allah'a olan imanın arttığı anlamına gelir: ***"İman edenlerin Allah'a olan sevgileri ise (onlarınkinden) çok daha fazladır."***[13] Yani Yüce Allah'a olan sevgileri, onlann sevgilerinden daha üstündür. Bir duada da şöyle denilir: "Allahım! Sana olan sevgiyi, bizim için en değerli; senden duyulan korkuyu da, bizim için en korkutucu şey kıl!" Dolayısıyla sevgi, korku ve ümit duygularında en büyük payın Allah için olması gerekir. Allah'a iman, işte bu duygulann oranı kadar olacaktır. Zira Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmaktadır: ***"Her kim Allah için sever, Allah için öfkelenir, Allah için verir ve Allah için vermezse, kuşkusuz imanı tamamlanmıştır."***[14]

11 Fetih 48/4.
12 Hucurât 49/7.
13 Bakara 2/165.
14 Ebu Davud, Ebu Ümâme'den rivayet etmiştir. Sahihtir. Bkz. Ebu Davud, Sünne 16; Elbânî, *Sahihu 'l-Câmi*, no: 5965.

İMAN İLE HEVÂ ARASINDAKİ DUYGULAR

Hevâ, -âlimlerin tarif ettiği gibi- nefsin, arzulara ve diğer insanlardan üstün olmak için duyduğu sevgiye yönelmesi, zorluk, sorumluluk ve eleştiriden hoşlanmamasıdır.

Hevâ, iman gibidir. Duygularının yeri kalptir. Yani insanın duygulan, nefsin hevâsını böler. İman ise, akılda yer alan gerçeklerdir. İman ya da hevâdan hangisi diğerine üstün olursa, onun etkisi kalbin iradesini değiştirir. Mesela; öğrenci, ders çalışmak ister, nefsi ise uyumak ya da oyun oynamak ister. Burada, başansı ve kazanması için ders çalışmanın önemi ve gerekliliğine duyduğu inançla, nefsinin hevâsı ve onun rahattan hoşlanıp zorluktan hoşlanmaması arasında bir çatışma vardır. Öyle ki, sonuçta duygulara üstün gelen, daha güçlü olacaktır.

Bu çatışma, herhangi bir karar alma durumunda da genel bir şekilde meydana gelir. Bu anlamı, Allah'a iman konusuna indirgediğimizde, örneğin sabah namazı gibi bir ibadeti yerine getirmeye kalkışan kimsenin iradesini sınırladığını görürüz. Şüphesiz çatışma, onun kalbinde, imanıyla hevâsı arasında meydana gelmektedir. İman ya da hevâdan hangisi güçlü olursa, zafer ve karar verme yetkisine o sahip olur. Rasûlullah ﷺ'in şu hadisi bu manayı destekler: ***"Zina yapan bir kimse, zina yaptığı sırada mü'min olarak zina yapmaz. Hırsız da çaldığı sırada mü'min olarak hırsızlık yapmaz. İçki içen, içki içtiği sırada mü'min olarak içki içmez. (Haksız yere) mü'min olduğu halde öldürmez."***[15]

Zina, hırsızlık ya da öldürme anlan, hevânın imana üstün geldiği, duygulara hâkim olduğu zamanlardır. O halde, kalpten uygulamaları için organlara verilen emirler, imanın hevâya olan üstünlüğünü ya da hevânın imana olan üstünlüğünü yansıtır.

15 Buhârî, Mezâlim 30, Eşribe 1, Hudûd 2, 6, Muhâribîn 20.

Diğer bir ifadeyle, şüphesiz organların fiilleri kalpteki iman ya da hevâya işaret eder. Kulun yerine getirdiği ibadetler ve iyilikler, kalbindeki imanın oranını gösterir. Sözünde ya da fiilinde kulun istikametinin güçlenmesi, onun imanının gücüne işaret eder. Buna karşılık, içine düştüğü gaflet ve günahların oranı da kalbindeki hevânın gücüne işaret eder.

ALLAH'A İMANIN ÖNEMİ

Doğru fiillerde bulunmaya sevk eden, imandır. İman, kalpte yer aldığı oranda, Allah'ın emrine göre bir istikamet tutar. Yüce Allah şöyle buyurur: ***"Onlardan çoğunun, inkâr edenlerle dost olduğunu görürsün. Nefislerinin onlar için (âhiret hayatları için) önceden hazırladığı şey ne kötüdür. Allah onlara gazap etmiştir ve onlar azap içinde devamlı kalıcıdırlar! Eğer onlar Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene iman etmiş olsalardı, onları (müşrikleri) dost edinmezlerdi. Fakat onların çoğu yoldan çıkmıştır."***[16]

Hz. Peygamber, bu manayı şu hadisiyle destekler: ***"Sizden, kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Eğer buna güç yetiremezse, diliyle değiştirsin; buna da güç yetiremezse kalbiyle değiştirsin. Ancak bu, imanın en zayıf noktasıdır."***[17] Dolayısıyla iman oranında inkârın olması gerekir.

O halde, kulun fiilleri, kalbindeki imanın boyutunu ortaya çıkarır. Bazı kimseler ne kadar iddia ederlerse etsinler, imanlarının gücünü ne kadar sergilemek isterlerse istesinler, şüphesiz fiilleri, onların iddialarını ya doğrular ya da yalanlar. Bu konuda şüphe duyuyorsan, şu âyetleri oku: ***"(Bazı insanlar) "Allah'a ve***

16 Mâide 5/80-81.
17 Müslim, İmân 78.

Peygamber'e inandık ve itaat ettik" diyorlar, ondan sonra da içlerinden bir grup yüz çeviriyor. Bunlar inanmış değillerdir. Onlar, aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Peygamber'e çağırıldıklarında, bakarsın ki içlerinden bazıları yüz çevirip dönerler. Fakat (Allah ve Rasûlü'nün hükmettiği) hak kendi lehlerine ise, ona boyun eğip gelirler. Kalplerinde bir hastalık mı var yoksa şüphe içinde midirler veya Allah ve Rasûlü'nün kendilerine zulüm ve haksızlık edeceğinden mi korkuyorlar? Hayır, asıl zalimler kendileridir! Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Rasûlü'ne davet edildiklerinde, mü'minlerin sözü ancak "İşittik ve itaat ettik" demeleridir. İşte asıl bunlar kurtuluşa erenlerdir."[18]

Bu, şu anlama gelir: Herhangi bir yanlış, gaflet ya da günah gördüğünde, bundan kalpteki imanın zayıflığı; bir ibadet, sakınma ya da istikamet gördüğünde, bundan da kalpteki imanın gücü anlaşılır.

Diğer bir ifadeyle, kişinin. kendisine helâl olmayan bir kadın gördüğünde gözlerini hemen kapatmasına neden olan şey, şüphesiz kalbinde canlı olan imanı iken; bir an dahi olsa bakmaya devam etmesi de imanının zayıflığındandır.

Bir kimseyi davranışlarında günahtan kaçınmaya sevk eden şey, iman gücüdür. Günahtan kaçınma konusunu basite almaya iten şey ise, iman zayıflığıdır. Ebu Hureyre *radıyallahu anh* şöyle demiştir: "Üç şey imandandır: Soğuk bir gecede gusül gerektiren bir durum olduğunda, Allah'tan başka kimse görmediği halde kişinin kalkıp gusül abdesti alması. Çok sıcak bir günde oruç tutmak. Allah'tan başka kimsenin görmediği bir arazide bir kimsenin namaz kılması."[19]

18 Nûr 24/47-51.

19 Beyhâki, *Şuabu 'l-İmân*. Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1. 76.

İMAN VE NEFSİN KUSURLARI

İmanın önemini artıran konulardan biri de nefsin, kusurlarıyla birlikte davranışlardaki büyük rolüdür. Allah, insanı yarattı ve sürekli olarak arzularını elde etmek isteyen, bütün iyilikleri kökünden kazımayı hedefleyen, hırslı ve kendisinden başkası için hayır istemeyen bir nefis var etti.

Bu ve diğer özellikler, nefsin oluşumunda temel bir bölüm oluşturur. Bunları tamamen yok etmek ya da bunlardan kurtulmak mümkün değildir. Bir taraftan böyle iken, diğer taraftan bu şeylerin varlığı, şüphesiz insan hayatının devamlılığında büyük bir role sahiptir. İçimizdeki mal sevgisi yok olsaydı, kimse rızık elde etmek için çaba göstermezdi. Aynı zamanda, malı güçlü bir şekilde sevmek ve Allah'ın maldaki hakkını vermekten kaçınmak da kınanan özelliklerdendir. Yine, kulun kusurlardan uzaklaşmasında nefsin izzetinin büyük bir rolü vardır. Ancak bu izzet, kişinin kendini beğenmesine, gururlanmasına ve diğer insanlara karşı böbürlenmesine neden olduğunda kınanır.

Durum böyle olduğuna göre, bu kusurlara karşı alınacak en doğru tutum nedir?

Bu konudaki fiilî çözüm, her iki durumun da birlikte gerçekleşmesi için bu kusurları örtmeye çalışmaktır. Bu iki durum, kusurlardan ders almak ve zararlarından kaçınmaktır.

Şüphesiz -kanal ve dere gibi- su akıntıları, suyu kuruduğunda korkunç bir hal alır; suyun aktığı yerde ve etrafında pislikler, çöpler ortaya çıkar. Su kuruduğu zaman ortaya çıkan bu şeyler, su tekrar akmaya başladığında tamamen yok olur, gizlenir. Nefsin kusurları da böyledir. Kalpteki iman ve takva zayıfladığında, bu kusurlar ortaya dökülür; dünyaya karşı duyulan gizli hırs, arzu, haset, bencillik, başkaları için hayrı istememe, kendi görüşüne güven ve nefsin tercih edilmesi yönleri açığa çıkar. Bazen,

kalpteki iman arttığında bu kusurlar hızlı bir şekilde kaybolur, gizlenir: ***"Ey Âdemoğulları! Sizin için ayıp yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise yarattık. Takvâ elbisesi... İşte o, daha hayırlıdır."***[20]

Dolayısıyla takva elbisesi, nefsin kusurlarını örtmek için en iyi yoldur. Bu konuda bir örnek istersen, Firavun'a mal, yücelik ve şeref elde etmek için gelen sihirbazlara bak! İman kalplerine girdiğinde, bu kusurları örttü, onların ilgilerini çekti. Böylece onlar, Allah katındaki nimetleri düşündüler. Ardından, Firavun'a şöyle dediler: ***"Seni, bize gelen açık mucizelere ve bizi yaratana tercih edemeyiz. Öyle ise yapacağını yap! Sen, ancak bu dünya hayatında hükmünü geçirebilirsin. Hatalarımızı ve senin bize zorla yaptırdığın büyüyü bağışlaması için Rabbimize iman ettik. Allah hem daha hayırlı hem de daha bakidir."***[21]

BEREKETLİ MEYVE

Dolayısıyla canlı bir imanın, kişinin hayatında geniş bir etkisi vardır. Onun sayesinde kalp, hevânın esaretinden kurtulur, iradesi konusunda özgür olur. Hayrı ister ve işler.

İman her arttığında kalp, gafletinden uyanır, uykusuna dikkat eder ve dünyayı gerçek hâliyle görür. Dünya, alçaktır; bu yüzden ondan uzak durmak ve kalbi âhiret âlemine hazırlamak, bunun için de derhal kollan sıvamak gerekir.

İman her arttığında, nefsin kusurları örtülür, bencillik azalır, diğergamlık ve Allah yolunda kurban olma isteği artar.

İman her arttığında, kul, kendini dünyaya bağlayan, özgürlükten ve serbestlikten uzak tutan bağlardan kurtulur.

20 A'râf 7/26.
21 Tâhâ 20/72-73.

İmanın, kulun kalbinde, nefsinde, davranışlarında ve tutumlarında büyük etki gösteren birçok yönü vardır.

Kişinin, nefsiyle baş başayken, Allah'tan korkarak ve sakınarak O'nun emirlerini yücelttiğini, mescitte namaz kılmak için erkenden kalktığını, gece namazına devam ettiğini ve sık sık infakta bulunduğunu görürsün.

Ailesiyle birlikteyken, erkeğin, hanımından; babanın, çocuklarından; çocuğun, anne-babasından ve kardeşin, kardeşlerinden memnun bir şekilde yaşadığını görürsün.

Toplumuyla birlikteyken, canlı iman sahibi kimsenin, davet alanında en verimli insan olduğunu, ümmeti düşünerek yaşadığını ve İslâmî bir sistemin kurulmasında çaba gösterdiğini görürsün.

Bütün bunlar; herhangi bir zorlama olmaksızın, kendiliğinden ortaya çıkan bereketli meyvelerdir: ***"Allah'a ve âhiret gününe iman edenler, mallarıyla canlarıyla savaşmaktan (geri kalmak için) senden izin istemezler. Allah takva sahiplerini çok iyi bilir."***[22]

İMAN VE BİREYİN DEĞERİ

Bu değerli meyveler, kalpteki iman gücüne bağlıdır. İmanın artışı oranında, meyvelerin de boyutu ve çeşitliliği artar. Diğer bir açıdan, şüphesiz Allah katında bireyin değeriyle, imanı ve takvası oranında sağlam bir ilişki vardır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuyor mu? ***"Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır."***[23] Bu nedenle iman sayesinde, bireyin, Yüce Allah'ın mizanında Ebu Bekir es-Sıddîk *radıyallahu anh* gibi tek başına bir ümmet olması müm-

22 Tevbe 9/44.
23 Hucurât 49/13.

kündür. Öyle ki, Hz. Ebu Bekir'in imanı bir kefeye, ümmetin imanı da başka bir kefeye konulsa, onun kefesi üstün gelirdi.

Yine bin kişiye denk olan kimseler vardır. Mesela; Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh*, Mısır'ın fethi için Amr b. el-Âs'a destek olarak gönderdiği dört kişiyi, dört bin kişi olarak kabul etmişti. Bu dört kişinin başında da Zübeyr b. Avvâm *radıyallahu anh* yer alıyordu.

Bazen "bir," "on" olur: ***"Eğer sizden sabırlı yirmi kişi bulunursa, iki yüz (kâfir)e galip gelirler."***[24] Bazen de "bir," "iki" olur: ***"Şimdi Allah, yükünüzü hafifletti; sizde zayıflık bulunduğunu bildi. O halde sizden sabırlı yüz kişi bulunursa, (onlardan) iki yüz kişiye galip gelirler."***[25]

Bu âyette zikredilen "zayıflık," bireyin değerinin düşmesine ve yirmi kişinin iki yüz kişi sayılmamasına neden olan iman zayıflığıdır. Bu ise eksiklikleri gidermek için sayıyı artırmayı gerekli kılar.

Buna karşılık, kalpteki iman zayıfladığında, hevâ ve dünya sevgisi kalbe hâkim olduğunda, dengeler alt üst olur, bireyin değeri gittikçe azalır. Hatta birey, bir adamın onda birine ya da daha azına eşit duruma gelir. Bu durumda değer kaybı artar, kendisi gibi milyonlarca kişinin Allah katında tek bir adama eşit olamayacağı bir seviyeye düşer ve nihayet değeri tamamen yok olur.

Değer kaybı gittikçe artar; nihayet bütün ümmet, anılmaya gerek görülmeyecek bir hâle gelir. Şu anda olduğu gibi selin bıraktığı köpük ve çöplere benzer.

24 Enfâl 8/65.
25 Enfâl 8/66.

İMAN NASIL ARTAR?

Bireyin ve ümmetin düzelmesinde imanın bu kadar önemli bir rolü varsa, eğitimcilerin ve öncülerin, -daha önceki sayfalarda bir kısmına işaret edilen- bu bereketli meyvelerin ortaya çıkması konusunda, bireylerin kalplerindeki imanı artırmak için çalışmaya yönelmeleri gerekir.

Peki, iman nasıl artar?

İmanın artması, sadece ibadet etmek ve ibadetlerin sayısını artırmakla mı mümkündür?

Böyle olsaydı, ibadetleri işleyen kimselerin davranışlarında, hayatın diğer alanlarındaki tutumlarında ve diğer insanlarla ilişkilerinde olumlu izler görürdük. Fakat maalesef bu izler, Allah'ın rahmet ettiği kimseler dışında, diğerlerinde bu şekilde görülemiyor.

Bunun anlamı, kulun, Allah'ın emirlerine uygun hayat tarzının ve istikamet boyutunun, onun için salih ameller işlemeye neden olacak en hayırlı delil olduğudur. Yani o kimse imanını artırarak bu amelleri işlerse, Rabbimizin buyurduğu gibi bu, onun hayat tarzına tabii bir şekilde aksedecektir: ***"Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar."***[26]

Namazın, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoymadaki rolü, sadece kalpteki imanı artırmakla ve bu imanın, hayâsızlığı ve kötülüğü terk etmek için doğal bir dürtü olmasıyla gerçekleşir. Eğer namaz, davranışları iyileştirmeye ve kötülükleri terk etmeye neden olmuyorsa, bu, kalpteki imanın artmadığına işaret eder.

O halde iş, sadece çok ibadette ve amelde bulunmak değildir. Aksine önemli olan, kişinin, bu ibadetler yoluyla imanını artırmayı hedeflemesidir. Peki, bu nasıl gerçekleşecektir?

Burada iman gerçeğinin değeri ortaya çıkıyor ki, bu, bize imanı nasıl artıracağımızı gösterecektir.

26 Ankebût 29/45.

İMAN GERÇEĞİ

Daha önceki sayfalarda, imanın yerinin kalp olduğunu, kalbin, insanın içindeki duygulann toplandığı yer olduğunu, bu duygulann, iman ve hevâ diye ayrıldığını, daha büyük orana sahip olanın, karar alma anında kalbe daha çok hâkim olacağını belirtmiştik.

O halde imanın artışı, duygulardan bir bölümünün hevânın hâkimiyetinden kurtulması ve iman terazisine yönelmesi anlamına gelir.

Bildiğimiz gibi duygulann herhangi bir işle uyum içinde olması, onlann etkilenmesi ve harekete geçmesi anlamına gelir. Buna göre, herhangi bir işle birlikte etkilenme ve hareketlenme, -örneğin şarkı dinleyen kimsede olduğu gibi- kalpteki etki alanını artırır. Bunun gibi, iman hakikatlerinden birinden etkilenme ve harekete geçme, imanın kalpteki alanını artırması anlamına gelir. Etki devam ettikçe, artış da devam edecektir. Bu yüzden imanın artışı, davranışlarda güzel bir etki oluşturur; etkilenmeye ve harekete geçmeye, kalbin, insanın düşündüğü iman hakikatleriyle birlikte uyum içinde olmasına neden olur.

Bu, bize imanın ibadetlerle arttığını ve günahlarla azaldığını açıklar. Şüphesiz imanı artıran ibadet ve itaatler, kalpte harekete geçen, kalbi sarsan ve onunla uyum içinde olan ibadet ve itaatlerdir. Rabbimiz şöyle buyurur: ***"Mü'minler, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir."***[27]

Buna karşılık, eğer kalp -ne kadar çok olursa olsun- ibadet ve itaatle uyum içinde olmazsa, kalpteki iman artmaz, bundan dolayı davranışlar da güzelleşmez. O halde önemli olan, çok

27 Enfâl 8/2.

ibadette bulunmak değil, kalbin bu ibadetlerle ne kadar harekete geçtiğidir. Bunun için Kur'ân, mü'minleri, kalpteki imanın kaybolmaması, kalbin katılaşmaması ve Ehl-i Kitab'ın kalpleri gibi olmaması için, zikir anında kalplerin korku içinde olmasına teşvik etmektedir: ***"İman edenlerin Allah'ı anma ve O'ndan inen Kur'ân sebebiyle kalplerinin ürpermesi zamanı daha gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar. Onların üzerinden uzun zaman geçti de kalpleri katılaştı. Onlardan birçoğu yoldan çıkmış kimselerdir."***[28]

Bu gerçek açıklığa kavuştuğunda, imanı artırma yolunu öğrenmek kolaylaşacaktır.

İMAN, SÖZ VE FİİLDİR

Allah'a iman, kulun, duygularından bir bölümüyle Allah'a yönelmesiyle başlar: ***"Kim Allah'a inanırsa, Allah, onun kalbini doğruya götürür."***[29] Bu bölümün, hevânın ve zulmün esaretinden kurtulan, iman ve nur dairesine geçen duygular olması için gelişmeye ve sürekli bir artışa ihtiyacı vardır. Bu konuda Ali *radıyallahu anh* şöyle diyor:

"Şüphesiz iman, kalpteki beyaz bir noktayla başlar. İman arttıkça, bu beyazlık da artar. İman tamamlandığında, kalbin tamamı bembeyaz olur. Nifak da kalpte siyah bir noktayla başlar. Nifak arttıkça, bu siyahlık da artar. Nifak tamamlandığında, kalbin tamamı simsiyah olur. Allah'a yemin olsun ki, mü'minin kalbini yarsaydınız onun beyaz olduğunu, münafığın kalbini yarsaydınız onun da siyah olduğunu görürdünüz."[30]

28 Hadîd 57/16.
29 Tegâbun 64/11.
30 Beyhaki, *Şuabu'l-İmân*, I. 7.

Durum böyle olduğuna göre, o halde kalpteki imanı geliştirme ve tamamlama yolu nedir?

İmanı artırmanın temel yolu, salih ameldir. İmanın amele ihtiyacı, ekinin suya ihtiyacı gibidir. Bu yüzden, Kur'ân'ın mü'minlere yönelik olan hitabında, imanın salih amelle birlikte ifade edildiğini görüyoruz. Kalpteki imanın varlığına salih amel eşlik etmediği sürece, bu, imanı kalpteki dar bir çerçeveye sıkıştıracaktır. Böylece hevânın ve zulmün kalbe olan hâkimiyeti devam edecektir.

Hasan el-Basrî şöyle diyor: "Şüphesiz iman, kabul etmek ya da ümit etmek değildir. Ancak iman, kalpte yer eden ve amellerin doğruladığı şeydir. Her kim güzel konuşur fakat salih amel işlemezse, Allah onun sözünü kabul etmez. Her kim de güzel konuşur ve salih amel işlerse, onun amelini yükseltir. Allah şöyle buyurur: ***"O'na ancak güzel sözler yükselir (ulaşır). Onları da Allah'a amel-i salih ulaştırır."***[31]

O halde kalpteki iman artıp gelişinceye kadar salih amellerde bulunmak şarttır. Bu, duyguların bu amellerle uyum içinde olması yoluyla sağlanır. Uyum gerçekleştiğinde ve duygular hevâdan kurtulduğunda, iman kefesine geçerler. Böylece, salih amelle birlikte iman da artar.

Umeyr b. Habîb şöyle demiştir: "İman, artar ve eksilir." "Onu ne artırır, ne eksiltir?" diye sorulunca da şöyle cevap vermiştir: "Rabbimizi zikretmemiz ve O'ndan korkmamız, imanı artırır. Gaflete düştüğümüzde, Rabbimizi unuttuğumuzda ve hatırlamadığımızda, bu da imanı eksiltir."[32]

O halde, kalpteki iman artıp gelişinceye kadar salih amellerde bulunmak ve duyguları hevânın esaretinden kurtarmak gerekir.

31 Fâtır 35/10. Bk. Beyhaki, *Şuabu'l-İmân*, I, 80-81.
32 Beyhaki, *Şuabu'l-İmân*, I, 77.

Kul, bu gerçeği yerine getirdiğinde, imanın kalbine girme fırsatını kaçırmaz. Bu, onu artırmak için çalışması ve alanını genişletmesiyle gerçekleşir. Elindeki bu büyük fırsatı kaçırdığında ise büyük pişmanlık yaşayan insanlardan biri olur.

Kur'ân, onların durumunu şu şekilde ifade eder: ***"Onlar ancak kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbinin gelmesini ya da Rabbinin bazı alâmetlerinin gelmesini bekliyorlar. Rabbinin bazı alâmetleri geldiği gün, önceden inanmamış ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye artık imanı bir fayda sağlamaz. De ki: Bekleyin, şüphesiz biz de bekleyeniz!"***[33]

Dolayısıyla kulun bu imanî durumdan faydalanması için, bu duruma uygun fiillerde bulunma yoluyla kalpteki imanı kökleştirmesi ve geliştirmesi gerekir.

ÖNCE İMAN

Evet, önce iman... Yüce Allah'a, ihlâslı olmak ve salih amellerde bulunmak için kalpte uyanan canlı bir imanın varlığının mevcut olması ve amellerin, kalpteki imanı artırmak için onu alıştırmaya çalışması gerekir. Cündüb el-Beceli *radıyallahu anh* da şu sözüyle bu anlamı destekler: "Biz ergenlik çağına ermek üzere olan birer gençken, Peygamber ﷺ ile beraber idik. Biz, Kur'ân'ı öğrenmeden önce imanı öğrendik. Ondan sonra Kur'ân'ı öğrendik. Kur'ân sayesinde de imanımız arttı."[34]

"Biz, Kur'ân'ı öğrenmeden önce imanı öğrendik" sözü, "Yüce Allah'a karşı beslediğimiz duygular konusunda dayanılacak bir destek edindik" anlamındadır. Bu söz, Kur'ân'ın işaret ettiği imanî anlamlar yoluyla nurun kalbe girmesini,

33 En'âm 6/158.

34 Beyhakî, *Şuabu 'l-İmân*, I, 75, 76.

onun sayesinde duyguların harekete geçmesini, bundan sonra Kur'ân'ın emirlerine uymak için imanî temelin oluşmasını ve böylece kalbin imanla dolmasını ifade eder.

Sözün özü, imanın kalbe girişi, küçük bir şeyle başlar; ancak bakıma ve gelişmeye ihtiyaç duyar. Bu, kalbi harekete geçiren ameller yoluyla gerçekleşir. Bu nedenle düşünmek, duyguları harekete geçirmek ve imanı artırmak için önemli bir ibadettir. Ancak düşünceye bir amel eşlik etmediği sürece, bu alandaki artış sınırlı olacaktır. Eğer zikir gibi bir amelde bulunulur, kalp de bu konuda onunla uyum içinde olursa, iman artar.

Hasan el-Basrî şöyle diyor: "Şüphesiz akıllı kimseler, zikretmeyi düşünmekten, düşünmeyi de zikretmekten ayrı tutmamaya çalıştılar. Nihayet kalpler konuştuğunda, hikmet söyler oldu."[35]

Hassas ve korkan bir sesten Kur'ân dinlemek, bazen kalbi etkiler, duyguları sarsar ve imanı artırır. Ancak bu artış, Kur'ân okuyan kimsenin bir başkasının okuyuşundan değil, kendi okuyuşundan etkilendiğinde daha büyük ve derin olacaktır.

Bir yetimin durumunu düşünmek, kalpteki duyguları etkiler, ancak bu sınırlı olur. Bunu düşünen bir kimsenin, yetimin saçını okşadığında kalbi yumuşar ve Rasûlullah ﷺ'in bildirdiği gibi imanı artar.

Bunun yanında, bir yetimin başını, düşünmeden ve duyguları harekete geçmeden okşadığında, bu fiilin, arzu edilen etkiye neden olmayacağına da dikkat etmen gerekir. Eğer onu görüp başını okşamadan duyguların harekete geçtiyse, bu imanî artış sınırlı olacaktır. Birçok ameli buna kıyaslayabilirsin. Kalbin katılımı olmadan zikretmenin etkisi az olacaktır. Dille istiğfar, dua ve tevbede bulunulmadığı sürece, geçmiş günahlar üzerinde düşünmenin kalp üzerinde sınırlı bir etkisi olacaktır.

35 Gazzâli, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, Daru't-Hadis, Kahire, V, 6.

ZİKRETMENİN ÖNEMİ

Daha önce ifade edilenlerden, iman ile salih amel arasında bir ilişki bulunduğunu gördük. Duyguların, etkilenmesi ve kalbe uyum sağlaması gerekir. Bunun amele eşlik etmesi, imanı artırır ve kalpte onu derinleştirir. Ölümü hatırlamak, duyguları sarsar, imanı artırır fakat bu, sınırlı bir biçimde olur. Eğer buna mezarları ziyaret etmek de ilave edilirse, iman daha da artar.

O halde önce kalbi hazırlamak ve imanı hareketlendirmek sonra amel işlemek gerekir. Amel, kalbî hazırlıktan önce yapılırsa, etkisi zayıf olur... İşte burada, zikrin önemi ortaya çıkar: ***"Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt mü'minlere fayda verir."***[36] Zira zikretmek, imanı harekete geçirir ve salih amel işlemeye sevk eder. Bu, harekete geçen duyguların zikre uyum sağlaması yoluyla, imanı artırmaya neden olur.

Bilinmektedir ki, zikir, kalbinde iman olan kimseye fayda verir, onun imanını harekete geçirir, onu salih amel işlemeye sevk eder ve böylece o kimsenin imanını artırır. İşte şu âyetler bu anlamı destekler:

"(Allah'tan) korkan öğütten yararlanacak."[37]

"Diri olanları uyarsın."[38]

"Şüphesiz ki bunda aklı olan veya hazır bulunup kulak veren kimseler için bir öğüt vardır."[39]

Dolayısıyla imanın kalbe girmesi, zikrin onu harekete geçirmesi ve ona eşlik eden amelin imanı artırması gerekir. Kur'ân, bu metodu şu âyetle belirtir: ***"Bizim âyetlerimize ancak o kimseler inanırlar ki, bunlarla kendilerine öğüt verildiğinde, büyüklük taslamadan secdeye kapanırlar ve Rablerini hamd ile tesbih ederler."***[40]

36 Zâriyât 51/55.
37 A'lâ 87/10.
38 Yâsîn 36/70.
39 Kâf 50/37.
40 Secde 32/15.

YÖNELMEDEN ÖNCE HATIRLAMA

Burada, duygulan harekete geçiren, uyandıran, kalplerin damarlarını sarsan zikrin, imanı artırmadaki önemini anlıyoruz.[41]

Arzu edilen hatırlama, unuttuğu iman hakikatlerini akla hatırlatma, şefkatli bir yaklaşımla ona kanşma ve harekete geçirmedir. Onu, içini harekete geçiren bir duruma getirip amele hazırlamadır. Daha sonra bu durumun, iman artıp kalpte kökleşinceye kadar bir amelle ilişkilendirilmesi uygun olur. Rasûlullah ﷺ, sahâbesiyle birlikte bunu yapardı. Onlara hatırlatmada bulunur, onlann duygulannı uyandırır sonra onlan istenen fiili işlemeye yönlendirirdi.

Hz. Peygamber'in, Bedir savaşının başlamasından önce ashâbına söylediklerine bakalım: ***"Genişliği, gökler ile yer yüzü arası kadar olan cennet için kalkın!"*** Böylece duygulan harekete geçirdi, nefisler, cennete özlem duydu. Umeyr b. Hemmâm "Oh, oh, ne güzel, ne hoş!" dedi. Rasûlullah ﷺ, ***"Niçin "Oh, oh, ne güzel, ne hoş" dedin?"*** diye sordu. Umeyr "Hayır, vallahi ey Allah'ın Rasûlü! Cennet ehlinden olmamı ümit etmekten başka bir şey yok!" dedi. Rasûlullah ﷺ, ***"Öyleyse sen, cennet ehlindensin!"*** buyurdu. Böylelikle Umeyr'in duygulan harekete geçti. Torbasından hurmalar çıkararak yemeye başladı. Sonra "Eğer ben bu hurmalarımı yiyinceye kadar yaşarsam bu, gerçekten uzun bir hayattır!" dedi ve hemen elindeki hurmalan attı. Sonra da öldürülünceye kadar müşriklerle savaştı.[42]

41 Etkili bir hatırlamanın meydana gelmesi için kullanılabilecek vasıta ve metotlar çoktur. Bunlardan bazıları şöyledir: Amelin önemini ve üstünlüğünü hatırlamak, bunun ardından ameli işlemeye alışmak, kıssalardan, darb-ı meseller den (atasözlerinden) ve filmlerden faydalanmak. Filmlerin, duygular üzerinde garip bir etkileme gücü vardır. Benzer şekilde, belâya uğramış kimseleri görmek gibi etkili sahneler, vaazlar, etkili, dokunaklı bir ses ve hediye de bu konuda faydalı olabilir.

42 Müslim, İmâre 145; Ahmed b. Hanbel, III, 136.

Duygulardaki etkinin neler yaptığını gördün mü?

Sevgili kardeşim! Şimdi sahâbe ile birlikte olduğunu, Rasûlullah ﷺ'i şöyle buyururken dinlediğini düşün:

"İçinizde cennet için gayret edecek kimse yok mu? Şüphesiz cennetin eşi yoktur. Kâbe'nin Rabbine yemin ederim ki, cennet, parıl parıl parlayan nurların, güzel esen kokuların, sağlam köşklerin, devamlı akan nehirlerin, olgun meyvelerin, güzel ve genç eşlerin, pek çok elbisenin, meyve ve sebzelerin, sevinç ve mutluluğun, yüksek ve parlak elbiselerin bulunduğu, selâmet yurdundaki ebedî mekândır."

Bunun üzerine sahâbîler, "Evet, ey Allah'ın Rasûlü! Biz onun için gayret ediyoruz!" dediler. Rasûlullah ﷺ, ***"Allah'ın izniyle, deyin!"*** buyurdu. Bunun üzerine orada bulunanlar, "Allah'ın izniyle" dediler.[43] Rasûlullah ﷺ, bundan sonra Allah yolunda cihattan bahsetti.

Bu cümleleri işitirken, halin nasıl olacaktır? Allah yolunda cihada duyduğun özlem nasıl olacaktır?

O halde, yönelmeden önce hatırlamak şarttır. İmanı harekete geçirinceye kadar bu hatırlatmalara devam etmek gerekir. Böylece, bundan sonra bu imanı destekleyecek bir amel gelecek ve imanı artırmaya sebep olacaktır.

Kur'ân'ı düşünerek okuyan bir kimse, Kur'ân'ın birçok yerde bu eşsiz metodu kullandığını görür. -Allah'ın, kendisine sığınan ve kendisini zikreden kimseyi, ona olan ihsanıyla yücelttiğini, bundan sonra onu çeşitli yönlere sevk ettiğini anlatan- Duhâ sûresinde, Allah'ın, Peygamberi'ni muhatap alarak söylediklerini düşün: ***"O, seni yetim bulup barındırmadı mı? Şaşırmış bulup da yol göstermedi mi? Seni fakir***

43 İbn Mâce, Zühd 39.

bulup zengin etmedi mi? Öyleyse yetimi sakın ezme. El açıp isteyeni de sakın azarlama. Rabbinin nimetini minnet ve şükranla an."[44]

Yine Allah, meleklerin dilinde Meryem'e şöyle buyurur: ***"Hani melekler demişlerdi: Ey Meryem! Allah seni seçti; seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünya kadınlarına tercih etti."***[45] İşte bu hatırlatma ve yüreklendirme, bir sonraki âyetteki yönlendirme için duyguları harekete geçiriyor: ***"Ey Meryem! Rabbine ibadet et; secdeye kapan, (O'nun huzurunda) eğilenlerle beraber sen de eğil."***[46]

Kur'ân bize, Hz. Musa'nın, İsrailoğulları'yla olan karşılaşmasında, yönlendirmeden önce hatırlatmada izlediği yolu anlatır: ***"Bir zamanlar Musa, kavmine şöyle demişti: Ey kavmim! Allah'ın size (lütfettiği) nimetini hatırlayın. Zira O, içinizden peygamberler çıkardı ve sizi hükümdarlar kıldı. Âlemlerde hiç kimseye vermediğini size verdi. Ey kavmim! Allah'ın size (vatan olarak) yazdığı mukaddes toprağa girin ve arkanıza dönmeyin. Yoksa kaybederek dönmüş olursunuz."***[47]

44 Duhâ 93/6-11.
45 Âl-i İmrân 3/42.
46 Âl-i İmrân 3/43.
47 Mâide 5/20-21.

İKİNCİ BÖLÜM

İMANI, İBADET VE İTAATLERLE NASIL ARTIRIRIZ?

Yüce Allah, kulun, imanını artırabilmesi için birtakım ibadet ve itaatleri farz kılmıştır: ***"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk ediniz. Umulur ki, böylece korunmuş (Allah'ın azabından kendinizi kurtarmış) olursunuz."***[48]

Kulun, imanını artırdığında Rabbi'ne olan yakınlığı da artar: ***"Allah'a secde et ve (yalnızca O'na) yaklaş!"***[49]

İmanı artıran ibadetin, kalple birlikte uyum içerisinde olmasına, ister korku, yalvarma, başansızlık, ister ürkme ya da huzur şeklinde olsun, onu hareket ettirmesine dikkat etmek gerekir. Bu yüzden -mesela- dua, büyük bir ibadettir. Fakat imanı artırmaya neden olması için kalbin de dua esnasında dile katılması gerekir: ***"Rabbinize yalvara yakara ve gizlice dua edin."***[50] Dolayısıyla kalbin itaat ve ibadetle birlikte hareket etmesi, onun bunlardan faydalanmasına ve imanı artırmasına sebep olur: ***"De ki: Siz ona ister inanın, ister inanma-***

48 Bakara 2/21.
49 Alak 96/19.
50 A'râf 7/55.

yın, şu bir gerçek ki, bundan önce kendilerine ilim verilen kimseler, o (Kur'ân) okununca, derhal yüz üstü secdeye kapanırlar. Ve derlerdi ki: "Rabbimizi tesbih ederiz. Rabbimizin vaadi mutlaka yerine getirilir." Ağlayarak yüz üstü yere kapanırlar. (Kur'ân okumak) onların saygısını artırır."[51]

O kimselerin, Kur'ân ile uyum içinde olduklan zaman kalpleri de onunla birlikte hareket etti. Onlar, secde ettiler, tesbihatta bulundular, ağladılar. Böylece Allah'a olan saygıları ve korkuları arttı.

İMANIN ARTIŞ ÖLÇÜSÜ

İbadet ve itaatte bulunduktan sonra imanın arttığını ya da artmadığını gösteren en doğru ölçü, davranışların güzelliğidir. Daha önce, imanın, ameller için sevk edici bir unsur olduğu söylenmişti. Bu nedenle, iman arttıkça, doğru fiillere sevk eden dürtüler de artar. Kulun yerine getirdiği ve kalbi beraberinde harekete geçiren ibadet, o kimsenin imanını artırır. Daha sonra buna bağlı olarak onun davranışlarını ve hayat tarzını güzelleştirir.

Namaz, zikir, Kur'ân okuma, oruç, hac ve umre... Bütün bu ibadetler, kalbi hareket ettiremedikleri ve duygulan harekete geçiremedikleri sürece imanı artıramazlar. Bunu başardıklarında, davranışlarda bunun kalıcı izleri görülür.

Bu durum, ölçünün davranışlar olduğu anlamına gelir. İbadette bulunduktan sonra davranışlarının ve hayat tarzının düzelmesi ve güzelleşmesi, o ibadetin imanı artırmada rolünü yerine getirdiğini gösterir.

51 İsrâ 17/107-109.

Buna karşılık, davranışlarda bu etkinin ve olumlu iyileşmenin olmadığı birçok ibadet ve zikir, kalbin bu ibadetlerle birlikte hareket etmediğini gösterir. Bu ibadetler, kalpteki imanı artırmamış, sadece organlarla yerine getirilmiştir. Böylece büyük hedefini, kalpteki iman ve takvayı artırmayı gerçekleştirememiş olur.

İMANI SÜREKLİ OLARAK ARTIRMANIN ÖNEMİ

Unutmak, insanın doğasındadır. İnsan, dünyadaki varlık gerçeğini, dünyanın imtihan yeri olduğunu unuttuğunda ve Allah'tan gafil olduğunda, nefis, rahata olan düşkünlüğü ve sorumluluklardan hoşlanmaması nedeniyle arzularını yerine getirmek için bir fırsat bulur. Dünyanın, kulun önünde süslenmesi için bir fırsat yakalar. Şeytan, vesvesede bulunmak ve kandırmak için geniş bir alan bulur.

Bütün bunlar, kalpteki imanın azalması ve duyguların. hevânın etkisi altında kalmasından kaynaklanır. İman her zayıfladığında bu, davranış ve hayat tarzına yansır.

Burada, kalpteki imanı sürekli olarak artırma ve imanı kalbe yerleştirme konusundaki yollara ve kaynakların varlığına olan şiddetli ihtiyaç ortaya çıkar.

Şüphesiz ibadet ve itaatler için yapılması gereken en üstün görev, iman eksikliğini telafi etmek, onu canlandıracak yöntemlerle kalbi desteklemek, sürekli olarak onu uyanık tutmak ve günah ve gaflet ateşini söndürmektir. Enes b. Mâlik'ten, Rasûlullah ﷺ'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: ***"Şüphesiz Allah'ın, her namaz anında "Ey Âdemoğulları! Yaktığınız ateşi söndürmek için ayağa kalkın ve onu namazla söndürün!" diye seslenen bir meleği vardır."***[52]

52 Taberânî. *el-Mu'cemu'l-Evsat*, IX, 173. Hadis, hasendir. Bkz. Elbânî.

Böylelikle ibadetler, iman ve takvayı artırır, günah ve gaflet izini yok eder: ***"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk edin. Umulur ki, böylece korunmuş (Allah'ın azabından kendinizi kurtarmış) olursunuz."***[53]

Evet, işte bu, Yüce Allah'ın, kulları için emrettiği ibadetlerin rolüdür. İmanı artıran yolun ortaya çıkmasıyla ibadetleri yerine getirmenin önemi de ortaya çıkar. Aksi halde, bu ibadetleri işlemekle hedefe ulaşılamaz. Zikir, imanı arttırmak için önemli bir araçtır fakat kalpteki korku ve boyun eğmenin ona eşlik etmesi gerekir: ***"Mü'minler ancak Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen kimselerdir."***[54]

Namaz, imanı artırmak için önemli bir araçtır. Fakat kalbin ona eşlik etmesi ve Allah korkusunun namazla birlikte bulunması gerekir: ***"Gerçekten mü'minler kurtuluşa ermiştir. Onlar ki, namazlarında huşû içindedirler."***[55]

Hac da böyledir: ***"Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır. Fakat O'na sadece sizin takvânız ulaşır."***[56]

Kur'ân okumak da böyledir: ***"Allah sözün en güzelini, birbiriyle uyumlu ve bıkılmadan tekrar tekrar okunan bir kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların, bu Kitab'ın etkisinden tüyleri ürperir, derken hem bedenleri hem de gönülleri Allah'ın zikrine ısınıp yumuşar."***[57] ***"Andolsun ki biz, öğüt alsınlar diye bu Kur'ân'da insanlara her türlü misali ver-***

Sahîhu't-Tergîb ve't-Terhîb, no: 352.

53 Bakara 2/21.

54 Enfâl 8/2.

55 Mü'minûn 23/1-2.

56 Hac 22/37.

57 Zümer 39/23.

dik. Korunsunlar diye pürüzsüz Arapça bir Kur'ân indirdik."[58]

Dolayısıyla bütün ibadetler, imanı artırmak için bir kaynak ve nurdur. Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: ***"Namaz, nurdur. Sadaka, delildir. Sabır, ışıktır."***[59]

Geriye tek bir şey kalıyor ki, o da sürekli olarak imanı zayıflatmak ve hevâyı üstün getirmek için çalışan diğer etkenlerin varlığına rağmen, bu ibadetleri yerine getirme tarzı ve onların imanı artırmak için bir araç olmasıdır.

Başlangıç, İmanı Uyandırmaktır

Daha önce, salih ameller işleme konusunda bir dürtü olması için kalpte canlı bir imanın varlığının gerekliliğinden söz edilmişti.

İmanı artırmada, ibadetleri işleme ve onlardan faydalanmanın gerçekleşmesi için öncelikle kalpte var olan imanı uyandırmak gerekir. Kalpteki imanı uyandırmak için en önemli araç, Allah korkusudur. Korku, kalbi gafletten uyandıran bir kırbaç gibidir. Onunla kalp, uyanık olma aşamasına ulaşır. Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: ***"Kim korkarsa, akşam karanlığında yol alır. Kim akşam karanlığında yol alırsa, hedefine ulaşır."***[60]

Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*'de bu hadis hakkında şunları söylemiştir: "Helâk olmaktan ve ümit ettiğini kaçırmaktan korkan kimse, rahatlayamaz ve sabahı bekleyemez. Aksine, gece bile olsa harekete geçer ve yolculuğa çıkar. Rasûlullah ﷺ, Allah'a ulaşmak için, Allah korkusunun salih amel ile birlikte bulunması

58 Zümer 39/27-28.

59 Müslim, Tahâre 1.

60 Tirmizî, Zühd 18; Abd b. Humeyd, *Müsned*, s. 425; Ebu Nuaym, *Hilye*, VIII, 377; Beyhakî, *Şuabu'l-İmân*, I, 512, VII, 358. Hadis sahihtir. Bkz. Elbânî, *Sahihu'l-Câmi*, no: 6222.

gerektiğini haber vermiş ve buna "akşam karanlığı" diye işaret etmiştir."[61]

Allah korkusuyla birlikte, kalbi gafletten uyandıran bir yol daha vardır ki, o da Allah'a duyulan özlemdir. Bu nedenle, Allah'a duyulan özlem duygulan harekete geçtiğinde, bu, bir uyanıklık, ibadetleri yerine getirme mutluluğu ve ibadetleri yerine getirme girişimi sağlayacaktır.

İbn Atâ şöyle demiştir: "Rahatsız edici bir korku ya da endişelendiren bir özlem bulunmadıkça, kalpten şehvet çıkmaz."

UYARI

Allah korkusunun, duygulann O'na yönelmesi ve kalbi gafletten uyandırma konusunda büyük bir önemi vardır. Fakat kalpteki imanın oluşumunu güçlendirmek için tek başına yeterli değildir. Peki, neden?

Çünkü korku, insanın duygularının bir bölümüdür. Arzu edilen, sevgi, özlem, nza, sevinç ve huzur gibi bütün duygulann Allah'a kullukta bulunması ve O'ndan etkilenmesidir. Bu duygular, kendilerini harekete geçirecek ve Allah'a yönlendirecek vasıtalara ihtiyaç duyarlar; aksi halde iman, dar bir çerçevede mahsur kalır. Aynı şekilde, şüphesiz Allah'a duyulan özlem, bu nedenlerin benzerliğinden dolayı, kalpteki imanın oluşumunu güçlendirmek için tek başına yeterli değildir.

Aramızda görülen gerçekler de bu ifadeyi desteklemektedir. Azap âyetlerini işittiğinde çokça ağlayan, korkan, ürperen kimseler görürüz. Fakat o kimse aynı zamanda, acı da olsa, razı olmuş bir nefisle değil, aksine korkunç, ürkütücü ve öfkeli bir nefisle karşı karşıyadır. Bazen o kimsenin, mal biriktirmekten çok hoşlandığını, malı arttığı zaman sevindiğini, azaldığı zaman üzüldüğünü görürsün. Bazen de birtakım nedenlerden

61 Münâvi, *Feyzu 'l-Kadir*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, VI, 159.

dolayı şiddetli endişe duyduğunu görürsün. Bu çelişki, onun kaza ve kadere olan imanına, dünyaya verdiği değere ve sebeplerin birbiriyle olan ilişkisine işaret eder. Allah korkusu ve O'nun azabından kaçınma zorunluluğundan dolayı imanı farklı bir seviyeye yükselmez.

İMANIN ŞARTLARI

İmanı artırma konusunda, bütün organların, belirli bir dönüşümle Allah'a karşı bir korku ve şevk duymasının yanı sıra, son derece önemli bir konu daha vardır ki, o da bizim kalplerimizde imanın şartlarını gerçekleştirme isteğimizdir. Arzu edilen, Allah'a, O'nun isimlerine ve sıfatlarına, kıyamet gününe, kadere... imanı kalplerimize yerleştirmektir.

Daha önce, bu şartları akıl olarak bilmenin yeterli olmayacağı, aksine bunların, duyguların ifade ettiği, davranışlarda ortaya çıkan, kalpte derinleşmiş bir iman olması için duygularla karışmasının gerekli olduğu söylenmişti. Böylelikle kul, Allah'ın takdirine rıza gösterir, O'nun dilemesine teslim olur. O'nun ihsanıyla sevinir, O'nunla üzülür, O'ndan korkar, O'nunla sevinir ve O'nu yüceltir.

Bütün bu imanî duyguların kalpte yer etmesi gerekir. Şüphesiz Allah'a duyulan korku ve özleme neden olan metotlar üzerinde yoğunlaşmak, bu görevin tek başına yapılmasını mümkün kılmaz. Bu nedenle. kalpteki yapısını tamamen sağlamlaştırma konusunda, imanı ve çalışmayı öğrenmek zorunludur.

Amellere ve itaatlere kaynaklık etmesi için imanî ilkeler üzerine kurulu olan metotları araştırmak, bundan sonra adım adım bunları izlemek, kalpte iman sarayını inşa edip yükseltmek şarttır. Böylelikle, en güzel bir şekilde bu görevi yerine getiren Kur'ân-ı Kerim'in rolü açığa çıkar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İMAN PRENSİBİNİN TEMELİNİ ATMADA KUR'ÂN VE ROLÜ

Kur'ân-ı Kerim, Yüce Allah'ın, Muhammed ﷺ'in ümmetine bağışladığı ebedî bir mucizedir. Bu, gökyüzünden inmiş en önemli ve en güçlü mucizedir. O, kendisiyle güzel bir etkileşime bulunanı değiştirebilme gücü konusundaki sırrı gizler. Böylece Yüce Allah'a ihlâslı ve salih bir kul olunur: ***"Kendilerine okunmakta olan Kitab'ı sana indirmemiz onlara yetmemiş mi?"***[62]

Kur'ân mucizesinin meydana getirdiği değişim, insanın bütün karakter yönlerini kapsar; onu, Allah'ın istemiş olduğu bir şekle sokar. Böylece insanın sabit ilkeleri ve yanlış inançları değişir; Allah'ın kendisinden istemiş olduğu düşüncelere ve çalışmalara uygun olması için aklında gerçek bir inanç inşa eder.

Kur'ân, akılda oluşturduğu değişimle birlikte, kalpte de iman prensibini inşa eder. Duygular, hevâdan ve dünya sevgisinden kurtulur ki, bu, imanı artırma konusundaki en önemli faktörlerdendir: ***"Mü'minler, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir."***[63]

62 Ankebût 29/51.
63 Enfâl 8/2.

Kur'ân, insanları Allah'a yönelmeye çağıran ve O'na duydukları imanı artırmalarını isteyen bir davetçidir: ***"Ey Rabbimiz! Gerçek şu ki biz, "Rabbinize inanın!" diye imana çağıran bir davetçiyi (Peygamber'i, Kur'ân'ı) işittik, hemen iman ettik."***[64]

Âyette ifade edilen davetçi, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'nin dediği gibi Kur'ân'dır. Çünkü onların hepsi Hz. Peygamber'i görmemişti.[65]

İmanı Artırma Konusunda Kur'ân'ın Yolu

İmanı artırma konusunda Kur'ân'ın yolu, eşsiz bir yoldur. Bu yolun birçok metodu vardır. Sınırlı insan aklı bunları kavrayamaz. Yüce Allah, gayretimizi artırmak, bizi Kur'ân'la doğru bir iletişime sevk etmek ve mucizelerinden faydalanmamızı sağlamak için, Kur'ân'ın cansız şeylerde meydana getirdiği etkiyi örnek göstermiştir: ***"Eğer biz bu Kur'ân'ı bir dağa indirseydik, muhakkak ki onu, Allah korkusundan baş eğerek, paramparça olmuş görürdün. Bu misalleri insanlara düşünsünler diye veriyoruz."***[66]

Şüphesiz imanı artırma ve duygulanı benzersiz bir şekilde Allah'a yöneltme konusunda Kur'ân'ın gücü eşsizdir. Kardeşim! Bunu gerçekleştirmek için Kur'ân'ın kullandığı metotlardan bazıları şunlardır:

1. Kur'ân, varlığın bütün hakikatlerini sunar. İster görülen, ister görülmeyen olsun, bunlara iman etmek gerekir. Bu, eşsiz bir tarzda olur. Düşünce, duyguyla karışır, akla seslenir ve onu ikna eder. Aynı zamanda duygulara seslenir ve böylece, inancı kalbî bir imanı ortaya çıkaracak fikre dönüştürmek için etkiler.

64 Âl-i İmrân 3/193.
65 Ebu Ubeyd, *Fezâilu'l-Kur'ân*, s. 58.
66 Haşr 59/21.

Mesela; Kur'ân, Müslümana, Allah'ın cezasının çetin ve hesabının hızlı olduğu inancını yerleştirir. Yüce Allah, herhangi bir zamanda meydana gelen şeyler nedeniyle insanları cezalandırabilir. Bu anlam, birçok âyette tekrar edilir: ***"Yoksa o ülkelerin halkı geceleyin uyurlarken kendilerine azabımızın gelmeyeceğinden emin mi oldular? Ya da o ülkelerin halkı kuşluk vakti eğlenirlerken kendilerine azabımızın gelmeyeceğinden emin mi oldular? Allah'ın azabından emin mi oldular? Fakat ziyana uğrayan topluluktan başkası, Allah'ın (böyle) mühlet vermesinden emin olamaz."***[67]

Bu hakikati sunan âyetler aynı zamanda düşünceye duygu katar; insanın içindeki korku ve uyanıklık duygularını harekete geçirir.

İşte, kalpteki korku duygularını harekete geçirme yoluyla kıyamet gününe imanı oluşturan bir başka misal: ***"Ey insanlar! Rabbinizden korkun! Çünkü kıyamet vaktinin depremi müthiş bir şeydir! Onu gördüğünüz gün, her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unutur, her hamile kadın çocuğunu düşürür. İnsanları da sarhoş bir halde görürsün. Oysa onlar sarhoş değillerdir fakat Allah'ın azabı çok dehşetlidir!"***[68]

2. Anlamın tekrar etmesi. Kur'ân, gerçek İslâm düşüncesinin dayandığı, iman edilmesi gereken anlamları sık sık tekrar eder. Bu, akıllara anlamı yerleştirmek için, birçok âyette çeşitli şekillerde ifade edilir. Böylece bu durum, kesin ve sabit bir inanç halini alır ve kalpteki imanı destekler. Herhangi bir zamanda harekete geçmesi kolay duygularla birlikte ilişki içinde olan sabit bir bölüm oluşturur.

67 A'râf 7/97-99.
68 Hac 22/1-2.

Mesela; dünya, dünyanın değeri, dünyanın geçici bir meta olduğu, âhiretin daha hayırlı ve kalıcı olduğu Kur'ân'da sık sık tekrar edilir. Dünyadan sakınma, uzak durma ve âhirete yönelme yoluyla kalpteki imanı artırmak için çeşitli tarz ve üsluplarla düşünceye seslenilir ve duygular sarsılır. Misal olarak: ***"Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlât sahibi olma isteğinden ibarettir."***[69] Bu âyet, çeşitli şekillerde ve yerlerde. bu anlamı nefse yerleştirmek için tekrar edilmiştir.

3. Duygulan harekete geçirmek için herhangi bir metottan faydalanmak: İnsanın kalbini ve hislerini doğrudan etkileyen, teşvik veya korkutma ya da her ikisini birden içeren derin bir vaaz bunu sağlayabilir: ***"Müttakilere vaat edilen cennetin durumu şöyledir: İçinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlarındır. Rablerinden de bağışlama vardır. Hiç bu, ateşte ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?"***[70]

Duyguları etkileme metodu olarak kıssa, insanın akıl ve kalbini etkiler. Kur'ân'ı dikkatle inceleyen bir kimse, onun, önceki ümmetlerin kıssalarıyla dolu olduğunu görür: ***"Kıssayı anlat. Belki düşünürler."***[71] ***"Andolsun onların (geçmiş peygamberler ve ümmetlerinin) kıssalarında akıl sahipleri için pek çok ibret vardır."***[72]

Duygulan etkileyen bir diğer metot, amelin üstünlüğü, önemi ve insana sağladığı faydaları açıklamaktır: ***"Verdiğinin kat***

69 Hadid 57/20.
70 Muhammed 47/15.
71 A'râf 7/175.
72 Yusuf 12/111.

kat fazlasını kendisine ödemesi için Allah'a güzel bir borç (isteyene faizsiz ödünç) verecek yok mu?"[73]

Yine geçmişi ve Allah'ın kula verdiği nimetleri hatırlatmak, kişinin duygularını harekete geçirir. Böylelikle o kimsenin, arzu edilen amele yönlendirilmesi ve teşvik edilmesi kolaylaşır. ***"Hatırlayın ki bir zaman siz yeryüzünde aciz tanınan az (bir toplum) idiniz; insanların sizi (esir olarak) alıp götürmesinden korkuyordunuz da şükredesiniz diye Allah size yer yurt verdi, yardımıyla sizi destekledi ve size temizinden rızıklar verdi."***[74]

Bu metotlarla birlikte, duygulan etkileyen ve harekete geçiren bir tarz olarak, nefisleri büyüleyen sözlerin gücü gelir. Ancak Necm sûresini işittiklerinde müşriklerin yaşadığı durum buna örnek oluşturmaz. Buhârî'nin İbn Abbas *radıyallahu anh*'tan rivayet ettiğine göre, Peygamber ﷺ, Necm sûresini okuduğunda secde etti. Onunla birlikte Müslümanlar, müşrikler, cinler ve insanlar da secde etmişti.[75]

4. Kur'ân, duygulan harekete geçirdiğinde, bununla kişiyi, çeşitli iyi fiiller işlemeye sevk eden bir gücü nefiste oluşturur. Bu fiiller, Kur'ân'dan kaynaklanan canlı bir imana uygun olduğunda, kalpteki imanın gelişmesi ve artmasında güzel bir etki oluşturur. Bu, insanın yapmaya kalkıştığı fiile göre oluşur. Kul, örneğin "Subhanallah" diyerek zikretmeye başladığında, kalbi de diliyle birlikte hareket eder. Böylece bu zikrin etkisi Allah'ı yüceltmeyi artırma şeklinde kalbine döner. Allah'tan başka güç ve kuvvet sahibi olmadığını söylemek kişinin, Allah'a olan imanını ve O'na duyduğu ihtiyacı artırır. Bu, zikre göre böyledir. Namazda ise, canlı bir kalp ve uyanık bir iman uyum içinde

73 Bakara 2/245.
74 Enfâl 8/26.
75 Buhârî, Sucûdu'l-Kur'ân 5, Tefsîru'l-Kur'ân 53 (4).

olduğunda; kalp, dil ve organlar arasında bir ahenk oluştuğunda bu, kalpteki Allah korkusunu, boyun eğmeyi ve tevazuyu artırır.

Böylelikle Kur'ân, en geniş hâliyle iman prensiplerini oluşturur ve kalpteki imanın artmasını sağlayacak bir şekilde kişiyi salih ameller işlemeye iter.

KUR'ÂN'IN ÖNEMİ

Burada, iman için, diğer hiçbir metodun denk olmadığı, büyük bir kaynak olarak Kur'ân'ın eşsiz önemi ortaya çıkmaktadır. Bu kaynak, -Allah'ın izniyle- kalpteki imanî ilkeleri, derinliği ve genişliğiyle oturtmaya kefildir. Diğer metotların amacı ise, inanılması gereken şeyi açıklamaktır. Bu metotların, bunu kalpte kökleşen bir imana çevirmesi ve duyguların bir bölümü haline getirmesi mümkün değildir. Eğer bunu gerçekleştirirse, iman edilmesi gerekenlerden küçük bir bölümü ortaya çıkarmış olur. Bu, Kur'ân'a ait bir şey değildir, gerçektir. Kur'ân'ın gerçek değeri, sınırlı insan aklının alamayacağı kadardır: ***"Eğer okunan bir kitapla dağlar yürütülseydi veya onunla yer parçalansaydı ya da onunla ölüler konuşturulsaydı (o kitap yine bu Kur'ân olacaktı)."***[76] Burada şartın cevabı gizlidir ve cümle, "Böyle olsaydı bile, bu kitap Kur'ân olacaktı" anlamındadır.

NEFİSLERİMİZE ZULMETTİK!

Aziz kardeşim!

Kalplerimizin içindeki imanî ilkeleri oluşturmada Kur'ân'ın hakkını vermeyerek, nefislerimize her türlü zulümde bulunduk. Kur'ân mucizelerinin, nefislerimizde köklü değişime neden olması için rolünü yerine getirmesine izin vermedik.

76 Ra'd 13/31.

Bu büyük hazineden sevap, mükâfat ve bereket elde etmek için onu okuma ya da ezberlemekle yetindiğimizde; lafzına dikkat edip anlamını düşünmeden sadece biçimine önem verdiğimizde; imanı kendisinden öğrenmeye, tadını almaya ve bizden öncekilerin yaptığı gibi kalplerimizdeki iman prensiplerini oluşturmaya çalışmadığımızda nefislerimize zulmettik: ***"Herhangi bir sûre indirildiği zaman onlardan bir kısmı der ki: "Bu, sizin hanginizin imanını artırdı?" İman edenlere gelince; (bu sûre) onların imanlarını artırır ve onlar sevinirler."***[77]

Sevgili kardeşim! Kur'ân'a, hak ettiği değeri verme zamanı gelmedi mi?

Onunla güzel bir iletişim kurma ve hayatımızdaki en büyük önceliği ona verme zamanı gelmedi mi?

O mekanizmayı tekrar çalıştırma ve mucizelerinin etki alanına girip böylelikle salih bir topluluk olma zamanımız gelmedi mi?

İMAN, KUR'ÂN SAYESİNDE NASIL ARTAR?

Bir kimse, "Kur'ân'ı gerçekten çok okuyorum fakat ne bir değişim hissediyorum ne de Kur'ân'ın bahsettiği imanın tadını alabiliyorum" diyebilir.

Evet, bunu yaşıyoruz. Çünkü Kur'ân'ı, anlamına ya da ona uygun davranma yoluna bakmadan, sadece daha büyük sevaplar kazanmak için okumaya alıştık. Ancak yönelişin ve niyetin değişmesi, onun mucizelerinden faydalanmakla olur. Onu okumaktaki ilk amaç, imanı artırmaktır. Bu da, çalışmaya, sabretmeye, özellikle başlangıçta istikrarlı olmaya ihtiyaç duyar. Bu tür bir tutumun, kişiyi sevap ve mükâfattan alıkoymayacağına hatta

77 Tevbe 9/124.

-Allah'ın izniyle- böylesi bir okumadan elde edilecek sevabın kat kat fazla olacağına dikkat edilmesi gerekir.[78]

Zamanı kısaltmak, Kur'ân'ın etki alanına bir an önce girmek ve imanın tadını almak konusunda, -Allah'ın ihsanıyla- bize bu konuda yardımcı olacak, tespit edilmiş bazı metotlar sunulacaktır.

Bu metotlardan bahsetmeden önce, imanı artırmanın, kalbi harekete geçirmek ve okumakla birlikte duyguların canlanması anlamında olduğunu tekrar hatırlatmak gerekir. Yoksa arzu ettiğimiz şeyi gerçekleştiremeyiz.

Bu, şu anda anlamadan, düşünmeden ve etkilenmeden okuduğumuz Kur'ân'ın, binlerce kez hatim etsek dahi, imanımızı artırmayacağı anlamına gelir.

Şüphesiz anlamadan, düşünmeden, kalbin etkilenmediği ve hareketin katkıda bulunmadığı bir okuyuş, imanı artırmayacaktır. Eğer imanı artırmak ve imanın kalpteki temelini oluşturmak istiyorsak, bilelim ki, okuyuşla birlikte etkilenmenin yerini alabilecek hiçbir fiil yoktur.

Bu, Kur'ân ile birlikteliğimiz yoluyla uğrunda çaba gösterdiğimiz hedefin etkilenme olduğu, doğal olarak anlama ya da düşünme olmadığında bu etkilenmenin gerçekleşmeyeceği anlamına gelir. O halde Kur'ân ile olan her birlikteliğimizde parolamız, okuduğumuzu anlamak ve okuduğumuzdan etkilenmek için çaba göstermek olmalıdır.

78 İbn Kayyim şöyle diyor: "Şüphesiz düşünerek okumanın sevabı daha çoktur, değeri de daha büyüktür. Düşünerek dahaçok okumanın sevabı daha da çoktur. Birincisi, değerli büyük bir taşı sadaka olarak veren ya da değeri yüksek bir köleyi azat eden kimse gibidir. İkincisi ise birçok dirhemi sadaka olarak veren ya da değeri ucuz birçok köleyi azat eden

İbn Mes'ud *radıyallahu anh* şöyle demiştir: "Kur'ân'ı şiir okur gibi hızlı hızlı ve düşünmeden okumayın. Onu, hurma dalını çırpar gibi saçmayın. Mucizelerinde durun, kalplerinizi hareket ettirin. Hiçbirinizin amacı, sûrenin sonuna ulaşmak olmasın!"[79]

BELİRLİ METOTLAR

Kur'ân sayesinde imanı artırmak, böylece Allah'a yaklaşmak, O'nun emri üzere dosdoğru yürümek için Kur'ân'dan etkilenmek, O'nun heyecanına kapılmak gerekir: ***"Allah sözün en güzelini, birbiriyle uyumlu ve bıkılmadan tekrar tekrar okunan bir kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların, bu Kitab'ın etkisinden tüyleri ürperir, derken hem bedenleri hem de gönülleri Allah'ın zikrine ısınıp yumuşar."***[80]

Bunun gerçekleşmesi için, -Allah'ın izniyle- ellerimizden tutacak ve bizi etkilenip heyecanlanma aşamasına ulaştıracak, Kur'ân'ın duygularımızı ele geçirmesine neden olacak birtakım metotlar vardır.

1. Kur'ân'la Birliktelik

Bunun için, Kur'ân'la ilgilenmek, onunla uzun zaman geçirmek ve mümkün olduğunca onu vird edinmek gerekmektedir.

Kur'ân'la ilgilenmekle kastedilen, günümüzün büyük bir bölümünü ona ayırmak, şartlar ne olursa olsun, buna devam etmektir. Hepimiz bilelim ki, Kur'ân'a vereceğimiz değer oranında, Kur'ân da bize değer verecektir. O halde her gün okuyacağımız günlük bir vird oluşturmaya önem verelim. Bu virdin, kaç sayfa olacağı belirtilmeyip aksine bir saat ya da iki saat gibi bir zamanla sınırlanması gerekir.

79 İbn Kayyim, *Miftâhu Dâri's-Saâde*, Dâru İbn Affân, Suudi Arabistan, I, 553-554.

80 Zümer 39/23.

Virdimizi bir cüz ya da iki cüz gibi büyük bir miktar olarak belirlediğimizde, bu bizi düşünmeden ya da etkilenmeden hızlı bir şekilde okumaya ve belirlediğimiz hedeften uzaklaşmaya itecektir.

Virdin hepsi bir seferde mi okunmalı yoksa gün içerisine serpiştirilerek ayrı ayrı zamanlarda da okunabilir mi?

Kişinin, her gün Kur'ân'la, en azından bir saat süreyle birlikte olması, -Allah'ın izniyle- onun için güzel bir etki oluşturacaktır. Ancak fazla vakti yoksa virdi farklı dönemlerde, günde birkaç kez okur; bunların her biri de on beş ya da yirmi dakikadan az olursa, şüphesiz bu, Kur'ân okumaktan elde edilecek etkilenmeyi geciktirecektir. Çünkü duygular, göreceli olarak, -özellikle başlangıçta- incelip yumuşayıncaya ve okuyuşla birlikte etkileşime girinceye kadar uzun bir zamana ihtiyaç duyar. Okuyuşumuza başlar, kısa bir süre sonra bitirirsek, büyük bir ihtimalle bu sınırlı zaman etkilenmenin meydana gelmesi için yeterli olmayacaktır.

O halde sürekli Kur'ân ile birlikte olmamız gerekir. Duygularımız üzerindeki etkiyi adım adım artırması, bundan sonra Kur'ân ile kalp arasında bir ilişki oluşturması, âyetlerle duyguların kanşması ve böylelikle Allah ile birlikteliğin gerçekleşmesi için âyetlerin içimizde bir ahenk oluşturmasına izin vermeliyiz.

2. Zihinsel Hazırlık

Kur'ân'a yönelme ve onu anlamada zihni hazırlamanın Kur'ân'dan etkilenmedeki rolü büyüktür. Bu, gürültüden uzak, sakin bir yerde, yorgunluk ve bıkkınlık hissetmediğimiz, aynı zamanda insanlardan uzak bir mekanda Kur'ân ile birlikte olmamızı gerektirir.

Eğer, "İnsanlardan uzaklaşmanın ve Kur'ân ile yalnız kalmanın nedeni nedir?" diye sorarsan, şöyle deriz:

Bu, etkilenmenin meydana gelmesine sebep olur. Bir başka açıdan, Allah bize âyetlerden etkilenme ve onlarla ahenk içinde olmayı bağışladığında kuşkusuz bu, bizi ağlamaya, dua etmeye ve Allah'a yalvarmaya itecektir. Bunların, insanların önünde yapılması doğru değildir. İnsanlar fark etmesin diyerek etkilenmeyi bastırırsak Kur'ân'ın üzerimizdeki etkisi zayıf olacaktır. Eğer bunları insanların gözü önünde yaparsak, böylelikle nefislerimize karşı büyük bir fitne kapısını açmış oluruz. O halde çözüm, gözlerden uzak, sakin bir yerde oturmaktır. Sakin bir yerle birlikte, misvak ve abdesti de unutmamalıyız!

3. Kalbî Hazırlık

Önceki sayfalarda ifade edildiği gibi, Kur'ân ile birlikteliğimizdeki en önemli hedefimiz, imanımızı artıracak şekilde etkilenmedir. Kalp ile Kur'ân arasındaki bu etkilenme ve ahengin, Kur'ân'a gerçek anlamda dönüşün ilk başlangıcında meydana gelmesi biraz zordur. İman, sakinleşmiş ve uyuşmuştur; öncelikle uyarılmaya ihtiyaç duyar, bundan sonra da genişlemesi Kur'ân ile olur. Burada, -özellikle başlangıçta- imanı uyarma metotlarını kullanmaya ihtiyaç duyulur. Bu metotlar arasında yer alan, kalpteki sakin imanı uyarmak için Allah korkusu kırbacını kullanmanın öneminden daha önce söz edilmişti. Her iki yönde birlikte ilerlememiz mümkündür. Bu, okumadan önce kalbi hazırlamakla, kısa olmayan bir süreden sonra bunun meydana geleceğini bilmekle gerçekleşebilir. Kalbin dikkat ve uyanıklık hâli gerçekleştikten sonra artık bu metodu kullanmaya büyük bir ihtiyaç hissetmeyeceğiz.

O halde, kalbî hazırlığın anlamı, Kur'ân'a yöneliş için kalbi hazırlamaktır. Bu, Kur'ân'ın hitabını dinlemek için duygularını ve yönelişlerini hazırlamaktır. Böylelikle ondan etkilenmek kolaylaşacak, onunla birlikte harekete geçilebilecektir: ***"Tehdidimden korkanlara Kur'ân'la öğüt ver."***[81]

81 Kâf 50/45.

Evet, Kur'ân ile uyanık bir kalple uzun bir beraberlikten sonra duygular katılık ve cansızlıktan, yumuşaklık ve hassaslığa dönüşecektir. İşte o zaman kavuşma, etkilenme ve heyecanlanmanın gerçekleşmesi için Kur'ân'la birlikte olma dışında eksik bir şey kalmayacaktır. Kur'ân'a geri dönüşümüzün başlangıcında ihtiyaç duyduğumuz metodun kalbî hazırlık olduğu görüşünden kastımız işte budur. Bunu, Rasûlullah ﷺ'in şu hadisi desteklemektedir:

"Şüphesiz şu Kur'ân, hüzünlü olarak nazil oldu. O halde, onu okuyunca ağlayın. Eğer ağlayamazsanız, ağlamaya çalışın."[82]

KALBÎ HAZIRLIK NASIL GERÇEKLEŞİR?

Kalbî hazırlık için iki yol vardır.

a. Gün boyunca okuma, görme, haberleri dinleme anında ya da duyguların kendisinden etkilendiği bir olayda, tabii bir şekilde meydana gelen, duyguların harekete geçtiği zamanlardan faydalanmak... Bu şekilde etkilenmiş bir durumdayken Kur'ân okuduğumuzda, duyguların okumayla uyumunda güzel ve hızlı bir etki meydana gelecektir. Hz. Ömer'in Müslüman olmasını anlatan olay, bu yola ait en güzel örnektir. Ömer *radıyallahu anh*, kız kardeşinin yüzünde akan kanı görünce duygulandı. O sırada Kur'ân'ı dinledi; Kur'ân kalbini açtı ve İslâm'a yakınlık duydu.

b. Okumadan önce birkaç dakika dahi olsa duyguları harekete geçirmeye çalışmak... Bu, ölümü hatırlamakla, bir vaazı dinlemekle ya da zühd ve rekâik kitaplarından birini okumakla gerçekleşir. Kişinin bu metodu ihmal etmemesi, -özelliklé başlangıçta- kalbî hazırlık olmadan okumaya doğrudan yönelmemesi gerekir. Çünkü bu, kalp ile Kur'ân arasındaki ahengi geciktirecektir.

82 İbn Mâce. İkâmetu's-Salât 176.

Namazlanmızda huşû duymamız için Rasûlullah ﷺ'in bize nasihat ettiği şu söz, bu metodun önemini göstermektedir: ***"Namazda ölümü hatırla! Şüphesiz bir kimsenin, namazında ölümü hatırladığında, namazı daha güzel olur. Ondan başka kılacağı bir namazı bulunmayan kimse gibi namaz kıl!"***[83]

Bu nedenle ölümü hatırlamanın ve dünyaya veda eden bir kimsenin kıldığı namaz gibi namaz kıldığımızı hissetmenin, kalplerimizin katılımına, korkusuna ve namazla uyumuna etkisi büyüktür. İşte bu, Kur'ân ile birlikteyken yapmak istediğimiz şeydir. Kur'ân'dan önce ölümü hatırlamak, âyetlerle uyuma ve etkinin bir an önce meydana gelmesine yol açacaktır.

Duyguların hızlı bir şekilde hareketlenmesini sağlayan fiillerden biri de âyetlerle birlikte ağlamaya çalışmaktır.

4. Kur'ân'ı Tertîl Üzere ve Sesi Güzelleştirerek Okumak

Etkilenmeyi hızlandıran belirli metotlardan biri de, mümkün olduğunca sesi güzelleştirmekle birlikte, işitilen bir sesle, doğru bir okuyuşla (düzgün telaffuzla) ve tertil üzere Kur'ân okumaktır. Tüm bunların, duyguların bir an önce harekete geçmesinde büyük rolü vardır. Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: ***"Kur'ân'ı, seslerinizle süsleyin!"***[84]

Zebîdî şöyle demiştir: "Şüphesiz güzel ses, okuyuşun güzelliğini artırır. Güzel bir sesle ve güzel bir şekilde Kur'ân okumak, kalpleri Kur'ân'ı dinlemeye, düşünmeye ve ona kulak vermeye sevk eder."[85]

Tertîl ve güzel bir sesle okumanın yanı sıra, sakin ve yavaş yavaş okumak da gerekir.

83 Deylemî, *Firdevs*, I, 431. Hadis hasendir. Bkz. Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi'is-Sagir*, no: 849.

84 Ebu Davud, Salât 355; Nesâî, Sıfatu's-Salât 83; İbn Mâce, İkâmetu's-Salât 176; Ahmed b. Hanbel, IV, 283, 285, 296, 304.

85 Bkz. Zebîdî, *İthâfu's-Sâdeti'l-Müttakin*.

Rasûlullah ﷺ'in sünneti bu şekildeydi. O, bir sûreyi tertîl üzere okuduğunda, bu sûre, kendisinden uzun sûrelerden daha uzun bir zamanda tamamlanırdı.[86]

"Ben, sessiz bir şekilde gözlerimle okumaya alıştım; bu şekilde okuduğumu anlıyorum" dersen; evet, sadece gözle okumak anlamayı sağlar. Fakat bunun, arzu edilen etkiyi sağlaması zordur. Çünkü gunne, med, ihfâ ve izhârdan oluşan tertîl kurallarını gözeterek, işitilen bir sesle okumanın, duyguların dile gelmesinde ve harekete geçmesinde büyük etkisi vardır. Böylelikle arzu edilen etki derecesine hızlı bir şekilde ulaşılır.

5. Okuduğumuzu Anlama

Okumaktan etkilenme aşamasına -Allah'ın yardımı ve ihsanıyla- ulaşabilmemiz için okuduğumuzu düşünmemiz ve anlamamız gerekir. Anlamadığımız bir şeyden etkilenemeyeceğimiz aşikârdır. Yüce Allah, Kur'ân'ı işiten ve Arapça bilmeyenlerin durumunu şöyle niteler: ***"Biz onu Arapça bilmeyenlerden birine indirseydik de bunu onlara o okusaydı, yine ona iman etmezlerdi."***[87]

O halde Kur'ân'la, Arapça bir dille indirildiğini bilerek iletişim kurmamız gerekir.

Herhangi bir kitabı okurken olduğu gibi Kur'ân'dan okuduklarımızı anlama konusunda da akıllarımızı çalıştırmamız gerekir.

Okuduğumuzu basit, zorlama olmadan ve doğru yoldan ayrılmadan anlamamız gerekir. Zaten âyetlerin büyük bir çoğunluğunun anlamı açıktır, anlaşılması kolaydır.

Evet, bazen anlama sınırlı, yüzeysel olur. Bunda herhangi bir sakınca yoktur. Çünkü kastedilen, sadece anlam değildir. Tam tersine, kastedilen etkilenmedir. Bazen bir kimse, bir âyeti sınırlı bir şekilde anlar ancak ondan çok fazla etkilenir. Bazen bir başkası

86 İbn Kayyim, *Zâdu'l-Meâd*, I, 339.
87 Şuarâ 26:198-199.

aynı âyeti, etkilenmeden derin bir şekilde anlar. Şüphesiz birincisi, Kur'ân'dan faydalanacak ve imanını artıracaktır. İkinci kimsenin ise okuduğunun davranışlarında ve yaşam tarzında herhangi bir etkisi olmayacak, -sadece- aklında mahkûm kalacak olan bilgisi artacaktır. Zira kalbiyle, okuması uyum sağlamamıştır.

Şüphesiz kalbî etkilenme herkese açıktır. Belirli bir kültür ya da derin bir anlayış gerektirmez. Tam aksine, kişinin anlama kapasitesi sınırlı olsa da âyetlerin işaret ettiği anlamla birlikte kalbin uyanılması gerekir.

Şimdi benimle birlikte, Rasûlullah ﷺ'in meclisinde, Allah Rasûlü'nden, ***"Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür"***[88] âyetlerini işiten bedevînin başına gelenleri düşün.

"Ey Allah'ın Rasûlü! Zerre miktarı mı?" diye sordu. Rasûlullah ﷺ ***"Evet!"*** dedi. Bunun üzerine bedevî, "Vay benim kusurlarım!" dedi ve bunu tekrarlayarak ayağa kalktı. Rasûlullah ﷺ, ***"İman, bu bedevînin kalbine girmiş bulunuyor"*** buyurdu.[89]

Sınırlı anlayışına rağmen bu âyetlerden etkilendiğinde iman bedevînin kalbine girmişti.

6. Âyetlerin Genel Anlamıyla Yetinme

Âyetlerle kalbî uyum ve etkilenmenin meydana gelmesi için kesintiye uğratmadan okumaya devam etmemiz ve âyetlerin kalbimizle ahenk sağlamasına izin vermemiz gerekir. Böylece okumanın etkisi adım adım devam edecek, nihayet etkilenme aşamasına ulaşmış olacağız.

Peki, anlamını bilmediğimiz bir kelimeyle karşılaşırsak ne yapacağız?

---

88 Zilzâl 99/7-8.

89 Muttalib b. Abdillah b. Hanteb'den rivayet edilmiştir. Bkz. Kâsım b. Sellâm. *Fezâilu'l-Kur'ân*, no: 450.

Bu kelimenin anlamını öğrenmek amacıyla tefsir kitaplarına bakmak için okumayı kesersek, etkilenme bağı kopacaktır. O zaman belirlenen hedefe ulaşamayız. O halde okumaya devam etmek gerekir.

Herhangi bir âyetteki bir ya da iki kelimeyi anlayamazsak, âyetin genel anlamıyla yetinmemizde bir sakınca yoktur. Âyetin genel anlamını anlayamazsak, onu bırakır, devam ederiz. Âyetlerden anladığımız miktar, anlamadığımız miktardan çok daha büyüktür. Peygamber ﷺ, bize bu metodu şu sözüyle göstermiştir:

"Şüphesiz Kur'ân, bir kısmı diğer bir kısmını yalanlar, bir kısmı diğer bir kısmını doğrular bir şekilde nazil olmamıştır. Ondan bildiğiniz şeylerle amel edin. Bilmediklerinizi de onu bilenlere sorun!"[90]

Hasan el-Basrî'nin, ***"Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler(den bazıları) onu, hakkını gözeterek okurlar"***[91] âyetinin tefsirinde söyledikleri de bunu desteklemektedir: "Onun muhkem olanıyla amel eder, müteşabih olanına iman ederlerdi. Anlayamadıklan şeyleri, bilenlere bırakırlardı."[92]

Bundan sonra, zor anlayabileceğimiz herhangi bir anlamı ya da âyetlerin işaret ettiği şer'î bir hükmü öğrenmek için tefsir kitaplarına müracaat etmekte bir sakınca yoktur.

7. Kalbe Etki Eden Âyeti Tekrarlamak

Zikredilen tüm metotlar, Kur'ân âyetlerinden etkilenme ve heyecanlanma yönünü kazanmamızı sağlayacaktır. Bütün bunların yanı sıra, kuşkusuz etkilenme, dilediğimiz an elde edebileceğimiz bir şey değildir. O, Yüce Allah'ın bir ihsanıdır. Bize düşen, kalplerimizi sadece onun için hazırlamak, bu ihsanı karşılamak için bizi alıştıracak sebepleri gerçekleştirmektir. Bir

90 Ahmed b. Hanbel. II. 181; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsad*, I. 165.

91 Bakara 2/121.

92 Râzî, *Fezâilu'l-Kur'ân*, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye. Beyrut. s. 126.

açıdan durum böyledir. Diğer açıdan, şüphesiz bütün Kur'ân âyetleri nurdur. Bu nur, kişi Kur'ân okuduğu ya da onu dinlediği her an, sürekli olarak kalbi aşmaya çalışır. Ancak bu nur, kalbi kuşatan karanlık, gaflet bulutları ve duyguların katılığıyla birlikte kalbe ulaşmakta ve duyguları sarsmakta zorluk çeker. Aynı zamanda o kimse, önceki metotları kullanmaya da devam eder. Okumadan önce elde etme konusunda çaba gösterdiğimiz kalbî hazırlıkla birlikte, -Allah'ın ihsanıyla- bir âyet ya da âyetlerin nurunun, kalbi kuşatan bulutları aştığı mutlu anlar gelecektir. Böylece etkilenmenin, ahengin, kavuşmanın gerçekleşmesi ve imanın artması için bu nur, kalbe akacak, duyguları harekete geçirecek ve kişiyi sarsacaktır.

Kalbin harekete geçtiği bu anlar, insanın gerçek hayat anları kabul edilir. Bunların oranında kişinin gerçek hayatı hesap edilir.

O halde durum bu kadar önemliyse, bu etkilenme ve uyumun gerçekleştiği an ne yapacağız?

Bize gelen fırsattan faydalanmamız gerekir. Duygularımızın, hevânın esaretinden kurtulması ve kalplerimizdeki imanın artması için nurun büyük bir miktarının kalbe girmesine izin vermeliyiz. Bu, uyumun sağlandığı âyet ya da âyetleri tekrarlamakla gerçekleşir.

Mutlu anlarımızı, Allah ile iletişimde bulunduğumuz zamanları artırma konusunda cimrilik yapmamamız gerekir.

Onlarca kez olsa da, uyum olduğu sürece âyetleri tekrar etmemiz, uyum azalıncaya kadar durmamamız gerekir. Bundan sonra, diğer âyetlere geçebilir, kalbin uyum içinde olacağı yeni bir âyetle mutlu anlar geçirmeyi bekleyebiliriz.

Sevgili kardeşim!

Bir ya da iki gün, evinde suyun akmadığını, susamışken

içecek sonra musluğu kapatacak mısın? Yoksa fırsattan faydalanıp bir kez daha kesileceğini düşünerek, doldurabileceğin bütün kaplan dolduracak mısın?

Kalplerimizdeki imanı artırma anlan, kesildikten sonra suyun borulara gelme anından daha önemlidir. O halde, gücümüzün yettiği kadanyla bundan faydalanmaya çalışalım. Bu, Rasûlullah ﷺ'in ve onun yüce ashâbının yaptığı gibi kalbi etkileyen âyeti dua ederek ve ağlayarak tekrarlamakla gerçekleşir. Onlardan biri, tek bir âyeti bütün gece, sabah oluncaya kadar tekrarlardı.

8. Her An Araştırılan, Üzerinde Yoğunlaşılan ve Uyum Sağlanan İmanî Bir Anlamla Birlikte Olmak

İfade edilen metotlar, kalpteki imanı adım adım artırır. Bununla birlikte, imanın şartlannı güçlendirmede ve yapısını sağlamlaştırmada yeni bir rol üstlenebilecek başka bir metot daha vardır.

Evet, işaret edilen yolla sürekli bir okuyuş, bu olayı gerçekleştirir. Fakat özel olarak, bu yapıya iman gerçeklerinden birini ilave ettiğimizde, -hatimlerimizin birinde dahi olsa- Kur'ân virdimizde bunu sürdürdüğümüzde, insan aklındaki bu gerçeği kesin bir şekilde oluşturma yönündeki çabamız hız kazanacaktır. Aynı zamanda kalp, daha müsait bir hale gelecek, ondan etkilenmeye hazır olacaktır. İçimizden biri, bu imanî anlam üzerinde yoğunlaşan bir fiilde bulunursa, bu anlam, imanın derinliklerinden ve kalbine işlediği alandan çıkmayacaktır. Bu, hızlı bir şekilde davranışlara ve çevredeki insanlarla ilişkilere yansıyacaktır.

Eğer "Bu metodun açıklamasını, tartıştığımız anlamlarla ilgili örnekleri ve yapacağımız fiilî görevleri öğrenmek istiyoruz" dersen, bunun cevabı, Allah'ın izniyle gelecek sayfalarda verilecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KUR'ÂN SAYESİNDE İMANI YAPILANDIRMA TARZI

Önceki bölümlerde iman gerçeğinden, imanın artması ve eksilmesinin anlamından ve bu konuda amelin rolünden bahsedildi. Kur'ân'ı okuma yoluyla imanın tadını alma konusunda bazı metotlan açıklamanın yanı sıra, imanın artşında Kur'ân'ın rolünden söz edildi. Bu bölümde, Allah'ın izniyle, Kur'ân yoluyla imanı yapılandırma tarzından bahsedilecektir. Bu, Fatiha sûresinden başlayan ve Nâs sûresiyle sona eren Kur'ân'la birlikte olan mübarek yolculuğumuz sayesinde imanî anlamlardan birini araştırmakla gerçekleşecektir.

Niçin bunu yapıyoruz? İmanı kalbe sokmak için önceki metotlar yeterli değil midir?

Evet, bu metotlar bu amaç için yeterlidir. Ancak yoğunlaşmak için daha fazlası gereklidir. Gayretleri harekete geçirmek, Kur'ân'dan daha derin bir şekilde faydalanmak, Kur'ân'ın tadını almak ve bunun davranışlara yansıması için daha fazlası gereklidir. İşte metot budur.

İki kişinin, bir halk kütüphanesine okumak için girdiklerini düşünün. Bunlardan biri, belirli bir konuyu araştırıyor; diğeri belirli bir şey araştırmıyor. Her ikisi de bir süre orada kalıyor.

İlk şahıs, konusuna yardımcı olan kitaplan araştırmaya, onları okumaya ve not alabildiklerini yazmaya çalışırken; ikinci şahıs, çeşitli bölümlerdeki kitaplar arasında gidip gelmeye devam ediyor. Adından hoşlandığı bir kitabın sayfalarını çeviriyor, bir başka kitabın içindekiler bölümünü inceliyor, üçüncü bir kitaptaki resimlere dikkatle bakıyor. Şüphesiz her iki şahıs da, bu süre içinde kütüphaneden faydalanıyorlar. Ancak, acaba hangisi daha çok istifade etti? İlk şahıs, değil mi?

Kur'ân, hazinelerle, ilimlerle, imanî anlamlarla doludur. Kur'ân'ın derinliklerine girmeye ve onun gerçeklerine göre amel etmeye çalışan bir kimse, ondan büyük ölçüde faydalanacaktır. Çünkü Kur'ân, cömert bir kitaptır; kendisiyle birlikte olan herkese ikramda bulunur. Fakat içimizden biri, belirli bir konuyu ya da imanî kavramlardan birini araştırmaya kalkışır, bu kavramdan bahseden âyetleri incelerse, bu kavram aklına yerleşir, kesin bir inanç hâlini alır. Kalbinin hızlıca uyum sağlamasının yanı sıra, diğer âyetlerle birlikte daha da hızlı bir uyum içine girer. Böylece bu kavram, duygularının bir bölümünü ele geçirir; buna uygun olarak kalbindeki iman kökleşir.

İNANCI YAPILANDIRMA

Kur'ân, ilk nesillerin zamanında, Müslümanın saf ve doğru inancını yapılandırmak için temel bir metot idi. Fakat zaman geçtikçe sonraki nesillerin Kur'ân'ın gerçek değerinden uzaklaşması ve ondan faydalanmayı terk etmesiyle bu metot, inanç, kaideler, usuller, şerhler, hâşiyeler ve muhtasarlar arasında kitaplan dolduran teorik bir ifade şekline dönüştü. Bu, kalpte canlı bir iman olmaksızın, bilgi yönünün artmasına neden oldu. Sonuçta, gerçek gerekli olandan, amel ilimden uzaklaştı.

Bu nedenle, kalben iman ile akılla inanmayı birleştiren inancı yapılandırma ve imanı öğrenmek için bir kez daha Kur'ân'a

dönüş ihtiyacı ortaya çıktı. Bu inancın etkisi, Allah'ın emirlerine uygun bir şekilde yerine getirilen fiilî davranışlarda görülür. Bu konuda belirli metotlardan biri de doğru bir inancı yapılandırmak için kolay ve aşamalı bir metot olarak Kur'ân okuma yoluyla imanî kavramlardan birini incelemektir.

Mesela; Yüce Allah'ın vahdaniyet sıfatını, Kur'ân, çeşitli ve farklı üsluplarla uzun uzun anlatır. Akla hitapta bulunur, onu ikna eder, duyguları harekete geçirir ve kalpteki vahdaniyet sıfatına imanı artırır. İçimizden biri, bu sıfatı Kur'ân okuma yoluyla yaptığı yolculukta araştırır, düşüncesi ve duygularıyla âyetlerin işaret ettiği anlama göre yaşarsa; bu sıfatın anlamını inancında bulabilir. Bu inanç, tabii ve davranışlarda izlerinin görülebileceği bir şekilde imanda kök salar. Bütün bunlar, inanç ve tevhid konularından birçoğunu içeren İslâm kütüphanelerini dolduran kitaplara başvurulmadan ve uzun araştırma okumalarına ihtiyaç duyulmadan, basit ve kolay bir şekilde gerçekleştirilebilir.

DİZİN SÖZLÜĞÜ

"Bilinmesi gereken imanî kavramları içeren âyetleri, Kur'ân kelimelerini içeren dizin sözlüklerinde araştırma yoluyla inceleyebilir, böylelikle zamandan tasarruf etmiş oluruz" dersen, evet, bu mümkündür. Fakat bu, Kur'ân'ın değişim metodundan istenilen sonucu vermeyecektir. Mushaftaki âyetleri izlemek, onların atmosferinde yaşamak, çeşitli şekillerde anlamı tekrar etmek ve bunlara eşlik eden etkileşimde bulunmak... Bütün bunlar, aklın şekillenmesini, anlamın bilinçaltına yerleşmesini ve kalpteki imanı artırarak, doğru inancın kalpte oluşmasını sağlar. Bunun etkisi, olumlu bir şekilde davranışlara aksedecektir. Bir kimse, konuyla ilgili bir başka kitaptan bu âyetleri okursa, o kimsede kesinlikle bu etki meydana gelmeyecektir. Çünkü o âyetleri okurken, o âyetlerin atmosferinde yaşayacak sonra bu anlam kalbine yerleşmeden önceki hâline dönecektir.

KUR'ÂN'I HAYATLA İLİŞKİLENDİRME

Bu metottan daha fazla istifade edebilmemiz için Kur'ân ile olan bereketli yolculuğumuzda yaşadığımız imanî kavramı amellerle sağlam bir şekilde ilişkilendirmemiz gerekir. Daha önce, amelin imanla ilişkisinin, suyun ekinle, yağın lambayla ilişkisi gibi olduğu söylenmişti. Mesela; Kur'ân'ı incelediğimizde, Allah'ın ihsan ve nimet sahibi olduğunu öğreniriz. Bu süre içinde, şükrü artırmak, şükür secdesinde bulunmak, nimetleri saymak gibi birçok fiilî metot kullanabiliriz.

Evet, Müslümanın, hayatının bütün anlarında bu işleri yapması gerekir. Ancak bu sırada, özel olarak bu konu üzerinde yoğunlaşmanın, bu anlamın kalpte yer etmesi ve imanın kökleşmesinde önemli etkisi vardır.

ÖNERİLEN SÜRE

Müslümanın, Rabbinin Kitabı'yla olan yolculuğu, Fatiha sûresinden başlar, Nâs sûresinde sona erer. Her yolculuğun, kalpte imanî bir ilkeyi yapılandıran ve akılda kesin inancı oluşturan yeni bir anlamı araştırma özelliğinin bulunması gerekir. Dolayısıyla Kur'ân'ı baştan sona okuyan kişinin, bu kavramla bir etkileşim içinde olmaya devam etme ihtiyacı hissetmemesi durumunda, izleyip araştırmak üzere yeni bir yolculuğa çıkmasında herhangi bir sakınca kalmayacaktır.

Daha önce ifade edilen şeyi tekrar ediyoruz: Mushafla birlikte olan yolculuğumuz boyunca bu metodu izlememiz ve yaşayacağımız imanî kavramla birlikteliğimiz, diğer imanî kavramlardan bahseden âyetlerle ilişki içinde olmayı terk etmek anlamında değildir. Aksine, arzu edilen, bütün âyetlerin işaret ettiği anlamdan etkilenmeye çalışmak, eşlik ettiğimiz kavram dışında bir kavramdan bahsediyor olsa da uyum içinde olunan âyeti tekrar etmektir. Buna ilave olarak, hatim süresince, hissetmek

ve yaşamak için seçtiğimiz kavram üzerinde daha fazla yoğunlaşmamız gerekir. Bu yoğunlaşma, o kavramı incelemek, onu içeren âyetleri araştırmak, bu âyetleri düşünmek ve imanımızı artınncaya kadar düşünmeye devam etmekle birlikte, duygularımızı harekete geçirme konusunda çalışmak ve kavramın içerdiği yeni anlamı öğrenmekle gerçekleşir.

Bir kimsenin, imanî kavramı içeren âyetlerden hızlı bir şekilde etkilenmesi, -ileride açıklanacağı üzere- bu anlamla ilişkisi olan imanî amelleri yerine getirmeye çalışmasıyla gerçekleşir.

Kur'ân okuyuşumuza eşlik eden, önerilen imanî kavramlardan örnekler vermeye geçmeden önce, kendime ve kardeşlerime, bu metodun ve daha önce bahsedilen metotların hiç kimse için zorunlu olmadığını hatırlatıyorum. Aksine bu, Kur'ân'a sakin, aşamalı bir başvuruda bulunmak için yardım etme ve bilgi verme tarzında, Allah'ın indirmiş olduğu Kur'ân'dan güzel bir şekilde faydalanmak içindir: ***"Şüphesiz ki bu Kur'ân en doğru yola iletir."***[93]

İMANÎ ÖRNEKLER

Okur kardeşim! Akıllarımızda doğru bir inancın oluşumuna ve kalplerimizde iman binasını güçlendirmeye yardım etmesi için, Kur'ân-ı Kerîm sayesinde benzerlerini öğrenmemizi istediğim imanî kavramlara dair bazı örnekler sunacağım. Aklına ve kalbine yerleştirmek istediğin şeylerin tamamını buna ekleyebilirsin.

Kur'ân, imanî kavramlar ve gerçeklerle doludur. Bunlar, ölünceye kadar araştırmak için bize yeter. Hatta onlan saymak için ömrümüz yeterli olmayacaktır: ***"Onun verdiği haberin doğruluğunu bir zaman sonra çok iyi öğreneceksiniz."***[94]

93 İsrâ 17/9.
94 Sâd 38/88.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN YOLUYLA İMANIN YAPILANDIRILMASINA DAİR BAZI ÖRNEKLER

BİRİNCİ ÖRNEK

GAYBA İMAN

Gayba imanla kastedilen, gözlerimizle göremediğimiz, gaybî bir dünyanın varlığına inanmaktır. Bu konuda en önemli husus, Allah'ın varlığına inanmaktır. Yine melekler ve cinler gibi gözlerimizle göremediğimiz mahlûkatın varlığına inanmak da gayba iman kapsamındadır. Gayba iman, ölümden sonra insanın geçireceği berzah hayatındaki olayların varlığını, dirilişi, hesabı, cennet ve cehennemi de kapsamaktadır.

GAYBA İMANIN ÖNEMİ

Gayba iman, yeryüzünün gökyüzüyle; insanların Allah'a iman etmesiyle ilişkili en büyük konudur. Allah'a iman oranında, kulların durumu dosdoğru bir hâl alır. Her kim, Allah'ın varlığını, kendisini gördüğünü ve izlediğini; meleklerin, amellerini

saydığını ve defterlere kaydettiğini; ölümden sonra dirilişin olduğunu; dünyada işlenen amellerden hesaba çekileceğini bilirse, şüphesiz bu durum, onu dosdoğru bir tavır almaya, kendisine faydalı olan amelleri işlemeye ve dünya ve ahirette kendisine zarar verecek şeyleri terk etmeye götürür: ***"İnsanlardan alırken ölçüp tarttıklarında tam, onlara vermek için ölçüp tarttıklarında ise noksan yapan hilekârlara yazıklar olsun! Onlar düşünmezler mi ki, büyük bir günde (hesap vermek için) diriltilecekler? Öyle bir gün ki, insanlar o günde âlemlerin Rabbinin huzurunda duracaklardır."***[95]

Hile yapanlar dirilişe, Yüce Allah'ın huzurunda hesaba çekileceklerine kesin olarak iman etselerdi, tartıya hile karıştırmak gibi bir şeyi yaparlar mıydı?

O halde gayba iman, iman yolculuğuna başlamamız gereken hareket noktasıdır. Peki, niçin bu yolculuk boyunca, -Allah'ın izniyle- Allah'ın, dirilişin ve hesabın varlığı hakkında şeytanın vesveselerine karşı kapıyı kapatmıyoruz? Şeytanın, bu vesveseleri vermediği hiç kimse yoktur. O, bir kimsenin gayretini yok ediyor, onun çalışmayı ve çabayı terk etmesine, helâkine neden olan günahlar işlemesine ve böylece cehenneme atılmasına neden oluyor. Bu konuda şüphe duyuyorsan, cennete girecek olan Allah'ın samimi kullarını niteleyen şu âyetleri ve onların aralarında geçecek olan şu sözleri düşün:

"İşte o zaman birbirlerine dönerek (dünyadaki hallerini) soracaklar. İçlerinden biri "Benim, bir arkadaşım vardı" der. Derdi ki: "Sen de (dirilmeye) inananlardan mısın? Biz ölüp kemik sonra da toprak haline geldiğimiz zaman (diriltilip) cezalandırılacak mıyız?" (O kişi, dünyada geçmiş olan hâdiseyi

95 Mutaffifin 83/1-6.

bu şekilde anlattıktan sonra Allah Teâlâ orada bulunanlara) "Siz işin gerçeğine vakıf mısınız?" dedi. İşte o zaman konuşan baktı, arkadaşını cehennemin ortasında gördü. "Yemin ederim ki, sen az daha beni de helâk edecektin. Rabbimin nimeti olmasaydı, şimdi ben de (cehenneme) getirilenlerden olurdum" dedi. O ilk ölümümüzden sonra artık bize burada ölüm olmayacak değil mi, o azap bize hiç ulaşmayacak değil mi?"[96]

GAYBA NASIL İMAN EDERİZ?

Allah'ın varlığına işaret eden, O'nun bildirdiği her şeyi doğrulayan, her yerde bulunabilen ve sayılamayacak kadar çok olan işaretlerle iman ederiz: ***"Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi?"***[97]

Bununla birlikte Allah, kendi zatını ve görmedikleri gaybı tanıtmak ve ölümden sonra olacakları haber vermek için kullarına kendi katından risalet gönderdi. Bu risaleti bir elçiyle, Abdullah'ın oğlu Muhammed ﷺ ile gönderdi.

O halde risaletin en büyük görevi, yeryüzünü sema ile ilişkilendirmek ve insanları, gözleriyle gördükleri şeylerin gerçekliğine inandıkları gibi, görülmeyenlerin gerçekliğine de inandırmaktır. İnsanlar ın bu risaletin hak olduğuna, herhangi bir şüphe içermediğine, insan eliyle oluşmadığına ve Allah katından geldiğine inanmaları, bu, risaletin getirdiği ve haber verdiği her şeye iman edileceği anlamına gelir.

O halde, gayba imanın başlangıç noktası, Kur'ân'ın Allah katından olduğuna inanmaktır. Bu gerçekleştiğinde, içerdiği tüm şeylerle birlikte iman da gerçekleşecektir. Bunun için, Mek-

96 Sâffât 37/50-59.
97 Fussilet 41/53.

ke kâfirlerinin, birçok yolla sürekli olarak Kur'ân'ın doğruluğu konusunda şüphe uyandırmaya çalıştıklarını görürüz. Nihayet Kur'ân'ın içerdiği gaybî konulara iman etmediler. Onların şüphe uyandırma çabalarındaki en önemli metotları, Rasûlullah ﷺ'in şahsına yönelikti. Onun sihirbaz, kâhin veya deli olduğunu ya da Kur'ân'ı önceki insanların yazdıklarından öğrendiğini iddia ediyorlardı. Bütün bunlar, Kur'ân'a ve onun bildirdiği gayba ait konulara inanmama konusunda kendilerini haklı çıkarmak içindi: ***"Yoksa onlar "(O,) bir şairdir. Onun, zamanın felâketlerine uğramasını bekliyoruz" mu diyorlar? De ki: Bekleyin. Ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim. Onlara akılları mı bunu emreder yoksa onlar, azgın bir topluluk mudur? Yahut "Onu kendisi uydurdu!" mu diyorlar? Hayır, onlar iman etmezler. Eğer doğru iseler, onun benzeri bir söz getirsinler."***[98]

KUR'ÂN'IN GERÇEK OLDUĞUNA NASIL İMAN EDERİZ?

Kur'ân'ın gerçek olduğuna ve Allah katından gönderildiğine iman etmek, gayba iman konusunda temeldir. Kur'ân'ın, birçok delille bunu ispatlamaya çalıştığını görürüz. Gayba imanın, imanımızın temel bir bölümü olması için, Allah'ın Kitabı'yla olan bereketli yolculuğumuzda bunu hissedip yaşamamız, aklın itiraf ettiği gerçeklerle birlikte duygulan uyumlu hale getirmeye çalışmamız gerekir.

Üzerinde durup düşünmemiz gereken âyetler, bu konunun şu merkezler etrafında yer almasına yardım eder:

1. Meydan Okuması

Yüce Allah, Kur'ân'dan şüphe duyan herkesi, onun bir benzerini getirmeye çağırır: ***"Eğer doğru iseler, onun benzeri bir söz getirsinler."***[99]

98 Tûr 52/30-34.
99 Tûr 52/34.

Eğer buna güç yetiremezlerse, Kur'ân'ın benzeri on sûre getirsinler: ***"Yoksa, "Onu (Kur'ân'ı) kendisi uydurdu" mu diyorlar? De ki: Eğer doğru iseniz Allah'tan başka çağırabildiklerinizi (yardıma) çağırın da siz de onun gibi uydurulmuş on sûre getirin."***[100]

Buna da güç yetiremezlerse, onun benzeri bir sûre getirsinler: ***"Eğer kulumuza indirdiklerimizde herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi, onun benzeri bir sûre getirin. Eğer iddianızda doğru iseniz Allah'tan gayri şahitlerinizi (yardımcılarınızı) da çağırın."***[101]

Meydan okuma, bu Kitab'ın gerçek olduğunun en güçlü delili olarak şu zamana kadar geldiği gibi, kıyamet gününe kadar da devam edecektir. Bundan dolayı, insanlar onun bildirdiği her şeye iman ederler: ***"De ki: Andolsun, bu Kur'ân'ın bir benzerini ortaya koymak üzere insanlar ve cinler bir araya gelseler, birbirlerine destek de olsalar, onun benzerini ortaya getiremezler."***[102]

Meydan okuma örneklerinden biri de Allah'ın, onlarn Kur'ân'daki hatalan ortaya çıkarmaya davetidir: ***"Hâlâ Kur'ân üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardı."***[103] Bu, Kur'ân'ın gerçekliğini ispata yeten büyük bir durumdur. Çünkü insan ürünü hiçbir kitabın yazarı, kitabının hatasız olduğunu söyleyemez.

2. Gelecekten ve Daha Sonra Gerçekleşecek Olaylardan Haber Vermesi

Kur'ân'ın, gerçek olduğuna, hiçbir şüphe barındırmadığına ve insan ürünü olmadığına en büyük delil, gelecekte meydana gelecek olaylan haber vermesidir. Çünkü insan, gaybı (görünmeyeni) bilemez.

100 Hûd 11/13.
101 Bakara 2/23.
102 İsrâ 17/88.
103 Nisâ 4/82.

Mesela; Kur'ân, Rumların, birkaç yıl sonra İranlıları yeneceklerini de haber vermiştir. Nitekim bu da gerçekleşmiştir: ***"Elif. Lâm. Mîm. Rumlar, (Arapların bulunduğu bölgeye) en yakın bir yerde yenilgiye uğradılar. Hâlbuki onlar, bu yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir."***[104]

Kur'ân, Muhammed ﷺ'in, kavmi kendisini Mekke'den çıkardıktan sonra oraya tekrar döneceğini bildirmiştir. Nitekim o, gerçekten dönmüştür: ***"Kur'ân'ı (okumayı, tebliğ etmeyi ve ona uymayı) sana farz kılan Allah, elbette seni (yine) dönülecek yere döndürecektir."***[105]

Kur'ân, Yahudilerin yeryüzüne dağıldıktan sonra bir kez daha tek bir yerde toplanacaklarını haber vermiştir. Bu olay da çağımızda, Yahudilerin Filistin'i işgal etmeleri ve orada toplanmalarıyla gerçekleşmiştir: ***"Arkasından da İsrailoğulları'na "O topraklarda oturun! Ahiret vaadi tahakkuk edince, hepinizi toplayıp bir araya getireceğiz" dedik."***[106]

3. İnişi Sırasında Hiçbir İnsanın Bilmediği Şeylerin Varlığını Haber Vermesi

Modern bilim, Allah'ın, ***"İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki onun (Kur'ân'ın) gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun"***[107] âyetini doğrular şekilde, çağımızda bunu kabul etmiştir. Yüce Allah, bu âyette, Kur'ân'da bildirdiği şeyleri insanlara göstereceğini, onları görmeleri sayesinde insanların, Kur'ân'ın gerçek olduğunu anlayacaklarını bildirmiştir.

Kur'ân, insan ürünü değildir. Bu nedenle insanlar onda geçen şeylere inanırlar. -Bu çağın Müslümanları olan bizlere- modern bilimin ilerlemesi ve keşiflerde bulunulması nedeniyle, önceki asırlarda birçok Müslümanın göremediği şeyleri görme fırsatı bağışlanmıştır. Rahimdeki ceninin gelişim dönemleri, yağmurun yeryüzüne iniş şekli, kâinatın genişliği, gökyüzüne doğru

104 Rûm 30/1-4.
105 Kasas 28/85.
106 İsrâ 17/104.
107 Fussilet 41/53.

yükselirken göğsün daralması ve derinin hissetme ve acı duyma yeri oluşu buna örnektir. Bu nedenle cehennemdeki kâfirlerin, azabı hissetmeleri için her defasında derileri yeni bir deriyle değiştirilir: ***"Şüphesiz âyetlerimizi inkâr edenleri gün gelecek bir ateşe sokacağız; onların derileri pişip acı duymaz hale geldikçe, derilerini başka derilerle değiştiririz ki acıyı duysunlar!"***[108]

4. Hz. Peygamber'in Doğruluğunu ve Onun Âlemlerin Rabbi Tarafından Gönderildiğini Onaylama

Rasûlullah ﷺ, okumayı ve yazmayı bilmeyen bir ümmî idi. O halde nasıl olur da Kur'ân'ı yazabilir ya da onu bir başkasından nakledebilir? O, bundan önce de kavmiyle birlikteydi, onlardan biriydi. -Peygamberlikten önce- hayatında uzun yıllar boyunca Allah'ın elçisi olduğunu iddia etmemişti: ***"De ki: Eğer Allah dileseydi onu size okumazdım, Allah da onu size bildirmezdi. Ben bundan önce bir ömür boyu içinizde durmuştum. Hâlâ akıl erdiremiyor musunuz?"***[109]

Eğer Kur'ân, Hz. Peygamber tarafından meydana getirilmiş olsaydı, Kur'ân'ın bazı yerlerinde Allah'ın ona olan şiddetli hitaplarını bize ulaştırmazdı: ***"Ey Peygamber! Allah'tan kork!"***[110] ***"Allah'ın açığa vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyordun. Oysa asıl korkmana layık olan Allah'tır."***[111]

Eğer Kur'ân, Allah Rasûlü ﷺ tarafından meydana getirilmiş olsaydı, kâfirlerin, mağaradaki gençler, Hızır ya da Zülkarneyn hakkındaki sorularını cevaplamayı geciktirmezdi. İfk olayında münafıklar tarafından namusu itham edilen Hz. Peygamber'in eşinin masum olduğunun ortaya çıkması için tam bir ay beklemezdi.

Hz. Peygamber'in, Allah'ın Rasûlü olduğunu destekleyen konulardan biri de Allah'ın kendisine vahyi sonucu gelecekte meydana gelecek şeyleri haber vermesi ve bunların gerçekten meydana gelmesidir: ***"O, arzusuna göre de konuşmaz.***

108 Nisâ 4/56.
109 Yunus 10/16.
110 Ahzâb 33/1.
111 Ahzâb 33/37.

O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir."[112] Kisrâ'nın bileziklerinin alınacağı, fetihlerin gerçekleşeceği ve İstanbul'un fethedileceği hadiseleri de böyledir. Nitekim bunların hepsi de gerçekleşmiştir.

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

Bir kimse, "Ben bütün bunları biliyorum. Bu gerçeklerin onaylanmasına ihtiyacım yok" diyebilir.

Evet, böyle olabilir. Değerli okur! Fakat kalpteki imanın varlığı, bu gerçeklerin kesin inanç halini alması için düşünce ile duygular arasında bir uyuma ihtiyaç duyar; düşüncelere, gayretlere ve davranışlara aksetmesi için duyguların bir bölümünü oluşturur. Buradan, bu konuya önem vermenin ve Kur'ân ile olan yolculuğumuzda buna ait bir -ya da daha fazla- yolculukta bulunmanın uygun olacağı sonucu çıkar. Bu, Kur'ân'ın gerçek olduğunu ispatlayan önceki dört merkezden bahseden âyetleri incelememiz, onlar üzerinde düşünmemiz ve duyguların onlarla bir uyum içinde olması için çalışmamız anlamına gelir.

Önerilen amellerden biri de Allah'ın âyetlerinden ve Kur'ân'daki ilmî icazdan bahseden yazınsal, işitsel ve görsel materyallerden faydalanmadır. Bu konuda birçok materyal vardır. Bütün bu materyaller, bu gerçeklerin yer etmesinde büyük bir role sahiptir.

Yolunu şaşırmış Müslümanları davette bu gerçekleri kullanmak da bu amellerdendir. Yine Müslüman olmayanlara, gerçek üzere olduğumuzu, hiçbir şüphenin karışmadığı akılcı bir delille ispat etmek de bu amellerden biridir.

112 Necm 53/3-4.

İKİNCİ ÖRNEK

TEK VE EŞSİZ OLAN ALLAH'A İMAN

İmanın bu yönü, kesinlikle en önemli konudur. Her birimizin, buna olan inancını derinleştirmesi ve kesin inanç alanına yerleştirmesi gerekir. Niçin? Çünkü bu, İslâm'ın ana sütunu ve merkezidir. Bu inanç, insanlar ne kadar amel ederlerse etsinler, muhsin kullar ne kadar ihsanda bulunurlarsa bulunsunlar, kulun Allah'a olan amelleri konusunda kulu sıkıştıran bir muhafızdır. Onlann öncelikle Allah'ın birliğine inanmalan, yöneliş, ibadet ve yardım dilemede O'nu tek saymaları gerekir. Aksi halde çabaları boşa gider, kayba uğrarlar: ***"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını, (günahları) dilediği kimse için bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse büyük bir günah (ile) iftira etmiş olur."***[113]

Kur'ân, Allah'ın birliğini ifade etmeye büyük önem vermiş, bu konuda çeşitli üsluplar kullanmıştır. Buna ilk noktadan başlar: Bu kâinatın bir ilahı var mı? Kim O? O'nun gerçek ilah olduğunu ispatlayan nedir? O'nun bir ortağı var mıdır? O'nun çocuğu var mıdır? Allah'ın ortakları olduğunu söyleyen bazı kimselerin iddiaları ne kadar doğrudur?

Kur'ân, bütün bu ve benzeri noktalardan bahseder ve birçok sûrede bunlan tekrarlar. Bunlar vasıtasıyla akıl ve kalbe seslenir. Kulun inancında bu anlamın kök salması için düşünceyi duyguyla kanştırır, imanla birleştirir. Böylece duygularda önemli bir bölüm oluşturur. Sonuçta, bütün şart ve durumlarda, Allah'tan yardım istemeyi sürdürmekle ve bunu tekrarlamakla birlikte, Allah'a kendiliğinden bir ihlâs oluşur: ***"Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin Rabbi Allah içindir."***[114]

113 Nisâ 4/48.
114 En'âm 6/162.

İMANIN TEVHİDLE BİRLİĞİ

Değerli okuyucu! Allah'ın birliği konusunu içeren, akıl ve duygulara seslenen delillerle, önceki merkezlerden bahseden âyetlerden bazıları şunlardır:

Bir ilahın ve kâinatın yaratıcısının varlığı konusunu, Kur'ân birçok yerde ortaya koyar: ***"Acaba onlar herhangi bir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar? Yoksa kendileri mi yaratıcıdırlar? Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? Hayır! Onlar bir türlü anlayıp inanmazlar."***[115]

Gerçek ilah kimdir?

"Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan sonra Arş'a istivâ eden, geceyi, durmadan kendisini kovalayan gündüze bürüyüp örten; güneşi, ayı ve yıldızları emrine boyun eğmiş durumda yaratan Allah'tır. Bilesiniz ki, yaratmak da emretmek de O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!"[116]

"İşte Rabbiniz Allah O'dur. O'ndan başka ilah yoktur. O, her şeyin yaratıcısıdır. Öyle ise O'na kulluk edin."[117]

Allah'ın, gerçek ilah olduğunu ispat eden nedir?

"İşte bunlar Allah'ın yarattıklarıdır. Şimdi (ey kâfirler!) O'ndan başkasının ne yarattığını bana gösterin!"[118]

"De ki: Söylesenize! Allah'ı bırakıp taptığınız şeyler yeryüzünde ne yaratmışlar, göstersenize bana! Yoksa onların göklere ortaklıkları mı vardır? Eğer doğru söyleyenlerden iseniz, bundan evvel (size in-

115 Tûr 52/35-36.
116 A'râf 7/54.
117 En'âm 6/102.
118 Lokmân 31/11.

dirilmiş) bir kitap yahut bir bilgi kalıntısı varsa onu bana getirin."[119]

Allah'ın gerçek ilah olduğunu ispatlayan delillerden bazıları şunlardır:

O, kainatın kendisine ait olduğu gerçeğini ispatlayan bir kitap göndermiştir: ***"Yoksa, "Onu (Kur'ân'ı) kendisi uydurdu" mu diyorlar? De ki: Eğer doğru iseniz Allah'tan başka çağırabildiklerinizi (yardıma) çağırın da siz de onun gibi uydurulmuş on sûre getirin. Eğer (onlar) size cevap veremiyorlarsa, bilin ki, o ancak Allah'ın ilmiyle indirilmiştir ve O'ndan başka tanrı yoktur. Artık siz Müslüman oluyor musunuz?"***[120]

Kâfirlerin, başka bir ilahın varlığı iddialarına gelince; Kur'ân, bu iddiayı birçok yerde çürütür: ***"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı, yer ve gök (bunların nizamı) kesinlikle bozulup gitmişti."***[121] ***"Allah evlât edinmemiştir. O'nunla beraber hiçbir ilah da yoktur. Aksi takdirde her tanrı kendi yarattığını sevk ve idare eder ve mutlaka onlardan biri diğerine galebe çalardı. Allah, onların (müşriklerin) yakıştırdıkları şeylerden münezzehtir."***[122]

Aynı şekilde Kur'ân, Allah ile kulları arasında bir aracının var olduğu ya da Allah dışında kullara fayda ya da zarar vermeye güç yetirebilen bir varlığın bulunduğu iddiasını da haksız çıkarmıştır: ***"Andolsun ki onlara "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, elbette "Allah'tır" derler. De ki: Öyleyse bana söyler misiniz? Allah bana bir zarar vermek isterse, Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, O'nun verdiği zararı giderebilir mi? Yahut Allah, bana bir rahmet dilerse, onlar O'nun bu rahmetini önleyebilirler mi?"***[123] ***"O'ndan başka tanrılar mı edi-***

119 Ahkâf 46/4.
120 Hûd 11/13-14.
121 Enbiyâ 21/22.
122 Mü'minûn 23/9.
123 Zümer 39/38.

neyim? O çok esirgeyici Allah, eğer bana bir zarar dilerse, onların (putların) şefaati bana hiçbir fayda vermez, onlar beni kurtaramazlar."[124]

Kur'ân, başka bir ilahın, Allah ile birlikte bir ortağın, bir eşin ya da çocuğun bulunmadığını ifade etmiş, ayrıca Meryem oğlu İsa *aleyhisselâm*'a büyük bir yer ayırarak, onun diğer insanlar gibi Allah'ın bir kulu olduğunu belirtmiş ve bunu açıklarken aklî delillerle konuyu açmıştır: ***"Meryem oğlu Mesîh ancak bir rasûldür. Ondan önce de rasûller gelip geçmiştir. Annesi de çok doğru bir kadındır. Her ikisi de yemek yerlerdi. Bak, onlara delilleri nasıl açıklıyoruz sonra bak nasıl (haktan) yüz çeviriyorlar. De ki: Allah'ı bırakıp da sizin için fayda ve zarara gücü yetmeyen şeylere mi tapıyorsunuz? Hakkıyla işiten ve bilen yalnız Allah'tır."***[125]

Kur'ân, bunu herhangi bir karışıklık ya da kapalılık içermeyen inandırıcı delillerle ispatlamıştır. Bunu, kulların herhangi bir şirke düşmesini önlemek için korkutma ve uyarı içeren, duygulara yönelen bir seslenişle yapmıştır. Şimdi akla seslenen ve onu ikna edip duyguları korkutan şu âyetleri düşün:

"Fakat (Allah) onlara kusursuz bir çocuk verince kendilerine verdiği bu çocuk hakkında (sonradan insanlar) Allah'a ortak koştular. Allah ise onların ortak koştuğu şeyden yücedir. Kendileri yaratıldığı halde hiçbir şeyi yaratamayan varlıkları (Allah'a) ortak mı koşuyorlar? Hâlbuki (putlar) ne onlara bir yardım edebilirler ne de kendilerine bir yardımları olur. Onları doğru yola çağırırsanız size uymazlar; onları çağırsanız da sükût etseniz de sizin için birdir. (Ey kâfirler!) Allah'ı bırakıp da taptıklarınız sizler gibi kullardır. (Onların tanrılığı hakkında iddianızda) doğru iseniz, onları çağırın da size cevap versinler! Onların yürüyecekleri ayakları mı var yoksa tutacakları elleri mi var veya görecekleri gözleri mi var

124 Yâsin 36/23.

yahut işitecekleri kulakları mı var (neleri var)? De ki: Ortaklarınızı çağırın sonra bana (istediğiniz) tuzağı kurun ve bana göz bile açtırmayın!"[126]

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. Daha önce, bu gerçeğin, kulun inancında ve imanında bir yer oluşturması için, duyguların uyumuyla birlikte akla tekrar sunulmasının gerekliliğinden bahsedilmişti. Bu, Kur'ân ile olan bir ya da daha fazla yolculuğumuzda, Kur'ân'ı okurken, kâinatın bir ilahı olduğunu, bu ilahın aziz ve yüce olan tek Allah olduğunu, O'nun dışında bir ilah bulunmadığını, O'nun ortağı, çocuğu ya da arkadaşı olmadığını ispat eden konuları incelememiz gerekir. Allah katında iyiliği ve derecesi ne olursa olsun, Allah'tan başka, kullara zarar ya da fayda verecek kimse yoktur.

2. Allah'ın kâinattaki birliğini gösteren olgular üzerinde düşünmek... Her şeyde Allah'a dair bir işaret vardır. Her şey O'nun birliğine işaret eder. Ağaç, taş, hayvanlardan oluşan yeryüzü ve gökyüzündeki Allah'ın âyetleriyle birlikte yaşanz. Onlar üzerinde düşünür ve akıllarımızla, onları yaratanın tek ve bir olan Allah olduğunu görürüz.

Mesela; portakalı düşündüğümüzde, Mısır'daki portakalın, Şam, Hindistan ya da Fas'taki portakalın aynısı olduğunu görürüz. Burada ya da orada onu sulayan şey, sudur. Bu örnek, yaratıcının tek olduğuna ve aksi halde meyvenin iç bölümlerinin ya da dış şeklinin farklı olması gerektiğine işaret eder.

Güneşe ve aya, gece ve gündüzün birbirini izlemesine, bu sistemin inceliğine bak! Eğer Allah ile birlikte bir ilah olsaydı, kâinatın tek bir sistemde akıp gitmesi mümkün olur muydu? Yoksa ayrılıklar ve kargaşa mı meydana gelirdi? Eğer -hâşâ-

126 A'râf 7/190-195.

Allah'ın bir oğlu ya da eşi olsaydı, bu sistem, bu hassaslıkta devam eder miydi?

Burada, göklerdeki ve yeryüzündeki varlıklar üzerinde düşünme ibadetinin, bunu Kur'ân ile ilişkilendirmenin ve bu sayede Allah'ın bir olduğu sonucunu çıkarmanın önemini anlıyoruz. Böylece sonuçta, akılda kesin bir inanç, kalpte bir iman oluşacaktır. Bu da kulu, Allah'ı görüyormuşçasına O'na ibadet etmeye yani ihsan derecesine ulaştıracaktır: ***"Şüphesiz göklerde ve yerde inananlar için birçok âyet vardır. Sizin yaratılışınızda ve (Allah'ın) yeryüzünde yaydığı canlılarda, kesin olarak inanan bir toplum için ibret verici işaretler bulunmaktadır."***[127]

3. Bu gerçekleri destekleyen, iman ve kesin inanç oluşumunu hızlı bir şekilde yükselten konulardan biri de bu anlamlara işaret eden bazı zikirlerde bulunmak ve buna devam etmektir. Bu zikirlerden bazıları şunlardır:

"Lâ ilâhe illallah: Allah'tan başka ilah yoktur."

"Lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh, lehu'l-mülkü ve lehu'l-hamdu ve hüve alâ külli şey'in kadîr: Allah'tan başka ilah yoktur. O, tektir. O'nun ortağı yoktur. Mülk O'na aittir, hamd O'nadır. O'nun her şeye gücü yeter."

Yine anlamını düşünerek İhlâs sûresini sık sık okumak da bu amellerden biridir.

127 Câsiye 45/3-4.

ÜÇÜNCÜ ÖRNEK

KIYAMET GÜNÜNE İMAN

Allah'a ve kıyamet gününe imanın, kulun dosdoğru bir hayat sürmesinde büyük rolü vardır. Çünkü işlediği hatalardan dolayı bir hesabın ve suçluların atılacağı bir hapishanenin bulunacağını bilir. Bu iman, onun günahlara düşmekten kaçınmasına neden olur. Eğer bir gün ayağı kayarsa, hemen özür diler, pişman olur ve af diler.

O halde kıyamet gününe iman, imanın önemli şartlarından biridir. Bunun için müşrikler ve onların yollarını izleyen kimseler, sapıklıklarına ve zulümlerine devam etmek için, diriliş ve hesap konusunda şüphe uyandırmaya çalışırlar: ***"Fakat insan önündekini (kıyameti) yalanlamak ister. "Kıyamet günü ne zamanmış?" diye sorar."***[128]

Öneminden ve imana etki eden zorunluluğundan dolayı Kur'ân, bu konuya büyük bir yer ayırmış ve bunu birkaç açıdan değerlendirmiştir.

a. İnandırıcı aklî delillerle kıyametin ispat yönünü içerir.

b. İnsanların kıyamet gününü yalanlama nedenlerini ortaya çıkarma yönünü içerir.

c. Duygulara seslenme üzerinde yoğunlaşarak, ayrıntılı bir şekilde kıyamet günündeki olayları niteleme yönünü içerir. Böylelikle Allah korkusuna neden olur. Böylece, kulu dosdoğru bir yola ve hayırlı amellerde bulunmaya götürür: ***"Rablerine olan saygıdan dolayı kötülükten sakınanlar, Rablerinin âyetlerine inananlar, Rablerine ortak tanımayanlar ve Rablerine dönecekleri için yapmakta oldukları iş-***

128 Kıyamet 75/5-6.

leri kalpleri çarparak yapanlar, işte onlar, iyiliklere koşuşurlar ve iyilik için yarışırlar."[129]

Bu konunun başlangıç noktası ve temelinin, diriliş ve kıyametin ispatı olduğuna şüphe yoktur. Bu konu, -Allah'ın izni ve yardımıyla- gelecek satırlarda anlatılacaktır.

KIYAMETİN İSPATI

Kur'ân, ölümden sonra bir hayatın, dirilişin, haşrın, hesabın, itaat edenlerin nimetlere ereceği bir cennetin ve isyan edenlerin ceza göreceği bir cehennemin varlığını ispat eder.

BUNUN DELİLLERİ

1. Kur'ân'ın Doğruluğunun ve Allah Katından Olduğunun İspatı

-Daha önce ifade edildiği gibi- Kur'ân'ın gaybla ilgili ve gelecekte meydana gelecek olaylar hakkında bildirdiği her şeyin doğru olduğunu ifade eder.

2. Gaybın, Görülenle Karşılaştırılması

Kur'ân, insanları, görülmeyenleri görülen şeylerle karşılaştırmaya çağırır. Çorak toprağın yeniden canlanması, buna bir örnektir.

Üzerinde herhangi bir ekim-dikim yapılmayan çıplak ve çorak topraklar görürüz. Yağmurun yağmasından sonra ekinle birlikte toprağın yeşermeye başladığına şahit oluruz: ***"Senin yeryüzünü kupkuru görmen de Allah'ın âyetlerindendir. Biz üzerine suyu indirdiğimiz zaman, harekete geçip kabarır. Ona can veren, elbette ölüleri de diriltir. O, her şeye kadirdir."***[130]

129 Mü'minûn 23/57-61.
130 Fussilet 41/39.

İnsanın, yokluktan yaratıldığı belirtilerek tekrar diriltilebileceğine delil getirilir: ***"Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve "Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?" diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir."***[131]

-Küçük bir ölüm olarak- uyku, büyük ölüme ve yeniden diriliş için uyanmaya delil gösterilir: ***"Gerçek koruyucu Allah, insanların ruhlarını ölümleri sırasında, ölmeyenlerin ruhlarını ise uykularındayken alır. Hakkında ölüm hükmü verdiği ruhu tutar, vermediği ruhu ise belirli bir süreye kadar salıverir. Muhakkak ki bunda, düşünen kimseler için alınacak ibretler vardır."***[132]

3. Yüce Allah'ın Mutlak Gücünü İspat

Kur'ân, Yüce Allah'ın mutlak gücünü ispat etmiştir. Burada, ölümden sonra kendisi için çok kolay olan bir emirle hayata tekrar canlılık verebileceği anlaşılır: ***"Yeşil ağaçtan sizin için ateş çıkaran O'dur. İşte siz ateşi ondan yakıyorsunuz. Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratmaya kadir değil midir? Evet, elbette kadirdir. O, her şeyi hakkıyla bilen yaratıcıdır. Bir şey yaratmak istediği zaman O'nun yaptığı "Ol" demekten ibarettir. Hemen oluverir. Her şeyin mülkü kendi elinde olan Allah'ın şanı ne kadar yücedir! Siz de O'na döneceksiniz."***[133]

4. Dirilişten Bahseden Âyetlerde Sözü Edilenlerin Gerçekleşmiş Olması, Kur'ân'ın Bunları Bildirmesi ve Tarihin Bunlara Tanıklık Etmesi

131 Yâsin 36/78-79.
132 Zümer 39/42.
133 Yâsin 36/80-83.

Mağarada yaşayanların kıssası buna bir örnektir. Onlar, üç yüzyıl uyudular sonra Allah onları tekrar diriltti. Allah'ın gücünü göstermek için bedenleri sapasağlam kalırken, çevrelerindeki her şey değişmişti: ***"Böylece (insanları) onlardan haberdar ettik ki, Allah'ın vaadinde şüphe bulunmadığını ve kıyametin şüphe götürmez olduğunu bilsinler."***[134]

5. Gerçek Vaat

Kur'ân, birçok yerde bize Yüce Allah'ın geçmişte vaat ettiklerini ve gerçekleşen vaatlerini bildirir. Yine Allah'ın, hesap günü, iyilik sahibi kimselere cennetle ve kötülere cehennemle karşılık vereceğini de vaat ettiğini bildirir. Allah'ın vaat ettiği şeylerin tamamı, zamanı gelince gerçekleşmiştir. Yine O'nun, gerçekleşecek olan mükâfat vaadi de bunu destekler: ***"Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır?"***[135]

Mesela; Yüce Allah, Musa *aleyhisselâm*'ın annesine, Musa'yı nehre bırakmasını vahyetti ve Musa'yı kendisine geri getireceğini vaat etti: ***"Musa'nın annesine "Onu emzir, kendisine zarar geleceğinden endişelendiğinde onu denize (Nil nehrine) bırakıver. Hiç korkup kaygılanma! Çünkü biz onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız" diye bildirdik."***[136]

Allah Teâlâ, bu vaadini yerine getirdi: ***"Böylelikle biz onu, annesine, gözü aydın olsun, gam çekmesin ve Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu bilsin diye geri verdik. Fakat yine de pek çoğu (bunu) bilmez."***[137]

Allah Teâlâ, Rumların İranlıları yeneceği vaadinde bulundu. Nitekim Rumlar İranlıları yendiler. Kavmi kendisini Mekke'den

134 Kehf 18/21.
135 Tevbe 9/111.
136 Kasas 28/7.
137 Kasas 28/13.

çıkardıktan sonra Rasûlullah ﷺ'in Mekke'ye bir kez daha döneceğini vaat etti ve sözünü tuttu. Yüce Allah, Kur'ân'ı tahrif edilmekten koruyacağına dair söz verdi ve sözünü tuttu. O, Kur'ân'ın birçok yerinde dirilişin olacağını vaat etti: ***"Ve gerçek vaat (ölüm, kıyamet) yaklaşınca inkâr edenlerin aniden gözleri donakalır! "Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz, bu durumdan habersizmişiz. Hatta biz zalim kimselermişiz" diyecekler."***[138] Allah, bu sözünü de tutacaktır.

Yüce Allah, mü'minlere, cennette nimetlerini vereceği vaadinde bulundu: ***"Allah, mü'minlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü onlar, Allah yolunda savaşırlar, öldürürler ve öldürülürler. (Bu), Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'ân'da Allah üzerine hak bir vaattir. Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır! O halde O'nunla yapmış olduğunuz bu alışverişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır."***[139]

Kâfirlere cehennemi vereceği vaadinde bulundu: ***"Cehennem! Allah, onu kâfirlere (ceza olarak) bildirdi. O, ne kötü sondur!"***[140] Nitekim bu vaadini de tutacaktır.

6. Âdil, Gerçek Bir Sistem

Kur'ân, gökyüzü ile yeryüzüne hâkim olan sistemden bahseder; bunun, tabiat kanunlarına uygun bir şekilde süregelen adil, gerçek bir sistem olduğunu açıklar: ***"Allah, gökleri ve yeri yerli yerince yaratmıştır."***[141]

Bu sistem, hayatı ve varlıkların hareketini düzenler. İnsanların, bu kâinatın bir bölümü olduklarını göz önüne alarak buna

138 Enbiyâ 21/97.
139 Tevbe 9/111.
140 Hac 22/72.
141 Câsiye 45/22.

uyum sağlamalan doğaldır. Ancak gerçekler, bize bazı insanların zulmettiğini, bazı insanların da zulme uğradığını anlatmaktadır. Oysa sonunda hepsi de ölecektir. Bazıları korkunç hatalar işliyorlar, bunun cezasını görmüyorlar. Bu, gökyüzü ile yeryüzünü ayakta tutan adil, gerçek sistemi doğal olarak yok etmektedir. Ancak zalimlerin zulümlerinin karşılığının verildiği, mazlumlara yardım edildiği ve hata işleyenlerin hesaba çekildiği hayatın başka bir perdesi daha vardır: ***"Allah, gökleri ve yeri yerli yerince yaratmıştır. Böylece herkes kazancına göre karşılık görür. Onlara haksızlık edilmez."***[142] Âyet, gökler ile yeryüzünü ayakta tutan gerçekle, insanlara karşılık verme sistemi arasındaki uygulamayı ilişkilendirmektedir.

Kur'ân'da birçok âyet bize bu olayı anlatır: ***"Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri biz boş yere yaratmadık. Bu, inkâr edenlerin zannıdır. Vay o inkâr edenlerin ateşteki haline! Yoksa biz, iman edip de iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız veya (Allah'tan) korkanları yoldan çıkanlar gibi mi sayacağız?"***[143]

BU İNANCI NEFSE YERLEŞTİRMEK İÇİN YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. Yaptıklarının karşılığının verileceği inancının kulun kesin inancına yerleşmesi ve imanında temel bir bölüm oluşturması için sürekli olarak bunun akla getirilmesi gerekir. Böylece bu, kesin inancına yerleşir. Aynı şekilde, fark edilebilecek bir bölüm oluncaya kadar duygulara sunulması icap eder. Bu, Kur'ân'ın, diriliş ve karşılık meselesinde, akla seslenişinde, onu inandırma-

142 Câsiye 45/22.
143 Sâd 38/27-28.

sında, kıyamet günü korkularını sunma yoluyla duygulan harekete geçirmesinde sık sık yaptığı bir şeydir.

Buradan anlaşılmaktadır ki, karşılık inancını sağlam bir şekilde oluşturmak için Kur'ân'dan faydalanmamız gerekmektedir. Bu konuda sınırlı düşüncelerimizle yetinemeyiz. Hatta bu inancın, Allah'ın emrine uygun bir hayat ve takva oluşumuna yardımcı olması için akıllarımıza ve kalplerimize yerleşmesi gerekir. Bu durum, bizi ifade edilen altı merkez ve Kur'ân'ın ispat ettiği diriliş ve karşılık üzerinde yoğunlaşmaya çağırır. Bu ise, Kur'ân ile olan bereketli yolculuğumuz sayesinde, özellikle de âyetlerin ortaya çıkardığı gerçeklerle birlikte mümkün olduğunca duyguların uyumu için çalışmanın yanı sıra, bu önemli konuyla ilgili bir ya da daha fazla hatimde bulunduğumuzda gerçekleşir.

2. Allah'ın kâinattan bahseden âyetleri üzerinde düşünmek için zaman belirlemek, bu sayede Allah'ın mutlak gücünü ve eşyaların hareketine hâkim olan hassas, adil bir sistemin bulunduğunu ve bunun insanlığa uygun olması gerektiğini ispatlamak gerekir. Bu, ölümden sonra hayatın başka bir perdesi olduğunu gösterir: ***"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde aklıselim sahipleri için gerçekten açık ibretler vardır. Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her zaman) Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru!"***[144] İşte bu salih kimselerin, gökler ile yeryüzündeki varlıklar üzerinde düşünmeleri, onlan bu gerçeğe ulaştırmıştır: ***"Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru!"***

144 Âl-i İmrân 3/190-191.

3. Teheccüd namazına başlarken dua etmek gerekir. Rasûlullah ﷺ, geceleyin namaz kılmak için kalktığında şöyle dua ederdi: ***"Allahım! Hamdler sanadır. Sen göklerin, yerin ve onlarda bulunanların nurusun. Hamd sanadır. Göklerin, yerin ve onların arasındakilerin kayyumu sensin. Hamd sanadır. Göklerin, yerin ve onların arasındakilerin Rabbi sensin. Hamd sanadır. Göklerin, yerin ve onların arasındakilerin mülkü senindir. Hamd sanadır. Göklerin, yerin ve onların arasındakilerin mülkü senindir. Hamd sanadır. Sen haksın. Vaadin haktır, sözün haktır. Sana kavuşmak haktır. Cennet haktır, cehennem de haktır. Peygamberler haktır, Muhammed de haktır. Kıyamet de haktır."***[145]

145 Buhârî, Teheccüd 1; Müslim, Salâtu'l-Müsâfirîn 199.

DÖRDÜNCÜ ÖRNEK

DÜNYA, İMTİHAN YURDUDUR

Bu önemli yönle ilişki içinde bulunmanın hedefi, dünyanın sadece bir imtihan yurdu olduğunu, kulun kıyamet günü gideceği yerin, amellerinin durduğu yer olacağını inancımıza yerleştirmek ve bunu imanımızın bir bölümü haline getirmektir.

Kur'ân, Âdem *aleyhisselâm*'ın yaratılmasından, meleklerin ona secde etmesinden ve İblis'in bundan kaçınmasından söz ettikten sonra İblis'in Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmasından başlayarak ayrıntılı bir şekilde bu konuyu anlatmaktadır: ***"Rabbin meleklere demişti ki: "Ben muhakkak çamurdan bir insan yaratacağım. Onu tamamlayıp içine de ruhumdan üfürdüğüm zaman derhal ona secdeye kapanın!" Bütün melekler toptan secde ettiler. Yalnız İblis secde etmedi. O büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu. Allah "Ey İblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni meneden nedir? Böbürlendin mi yoksa yücelerden misin?" dedi. İblis "Ben ondan hayırlıyım! Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın" dedi. Allah "Çık oradan (cennetten)! Sen artık kovulmuş birisin, ceza gününe kadar lânetim senin üzerindedir" buyurdu."***[146]

Kur'ân, İblis'in, cezanın uygulanmasından önce, insanoğlunu saptırmak, intikamını almak ve Âdem *aleyhisselâm*'a, onun kendisinden üstün olmadığını gösterme konusunda onları cehenneme yönlendirmek için Allah'tan süre istediğini anlatır: ***"İblis "Ey Rabbim! O halde tekrar diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver" dedi. Allah "Haydi, sen bilinen güne kadar mühlet verilenlerdensin" bu-***

146 Sâd 38/71-78.

yurdu. İblis "Senin mutlak kudretine andolsun ki, onlardan ihlâsa erdirilmiş kulların bir yana, hepsini mutlaka azdıracağım" dedi."[147]

BAŞLANGIÇ

Kur'ân, Hz. Âdem'in yaratılışı sonra onun ve eşinin cennete yerleştirilmesi, İblis'in onları cennetten çıkartmak için vesvese vermesi ve bunda başarılı olması, Âdem'in ve eşinin tevbesi ve Allah'ın, onların tevbesini kabul etmesiyle başlayan, yeryüzündeki varlık hikâyemizi anlatmaya devam eder: ***"Bu durum devam ederken Âdem, Rabbinden birtakım ilhamlar aldı ve derhal tevbe etti. Çünkü Allah, tevbeleri kabul eden ve merhameti bol olandır."***[148]

Yüce Allah, Âdem ve eşinin tevbelerini kabul etmekle birlikte, onlara cennete dönüş imtihanını geçebilmeleri için yeryüzüne indirileceklerini bildirmiştir: ***"Dedik ki: Hepiniz cennetten inin! Eğer benden size bir hidayet gelir de her kim hidayetime tâbi olursa onlar için herhangi bir korku yoktur ve onlar üzüntü çekmezler."***[149] O halde, yeryüzü sadece bir imtihan yeridir: ***"Biz, insanların hangisinin daha güzel amelde bulunacağını denemek için yeryüzündeki her şeyi dünyanın kendine mahsus bir zinet yaptık."***[150]

Dünya, nefsin arzulara ulaşma ve sorumluluklardan kaçınma isteğinin varlığıyla birlikte, insanın özellikle seçme özgürlüğünün gölgesinde, Allah'a ibadet etmesi konusunda bir imtihan yeridir.

147 Sâd 38/79-83.
148 Bakara 2/37.
149 Bakara 2/38.
150 Kehf 18/7.

Allah Teâlâ, çeşitli metotlar ve vasıtalar yoluyla bizden istemiş olduğu kulluk şeklini belirlemiş, basit ve kolay bir metot ortaya koymuştur. Az sayıda sorumluluk, Kitab'ının içerdiği, Rasûlü'nün açıkladığı emirler ve yasaklardır. Araçlara gelince; Allah onlan kullanna ister verir, ister vermez. Bazılarına mal, sağlık, makam gibi şeyler verir, bazılarına da bunları vermez.

Allah'ın ihsanının hedefi, şükür; vermemesinin hedefi ise, sabırdır. Her kim, kendisine mal verildiği halde Allah'a şükretmezse, bu imtihanda başansız olmuştur. Her kim de kendisine çocuk verilmediğinde buna sabreder ve razı olursa, başanlı olmuş ve kendisinden istenileni yerine getirmiş olur.

Dolayısıyla salih bir kul, Allah'ın ihsanını şu âyeti hissederek karşılar: ***"Bu, dedi, şükür mü edeceğim yoksa nankörlük mü yapacağım diye beni sınamak üzere Rabbimin (gösterdiği) lütfundandır. Şükreden, ancak kendisi için şükretmiş olur."***[151]

Diğer biri de bu ihsanı şu sözlerle karşılar: ***"O (servet) bana ancak kendimdeki bilgi sayesinde verildi."***[152] O, kendisine verilen nimetin bir imtihan olduğunu bilmez: ***"Hayır, o, bir imtihandır fakat çoğu bilmez."***[153]

Yüce Allah, hiç kimsenin dünyada bir şeye sahip olamayacağını bize hatırlatır. Bütün ihsanlar geri alınacaktır. Dünyaya geldiğimiz gibi yine oradan çıkacağız. Allah, dünyayı ve dünyada var olan şeyleri altın ve gümüş halinde bırakabilirdi. O halde, şunu sık sık tekrarlamamız gerekir: ***"Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz."***[154]

151 Neml 27/40.
152 Kasas 28/78.
153 Zümer 39/49.
154 Bakara 2/156.

İNSANLAR ARASINDAKİ ÇEKİŞMENİN SEBEBİ NEDİR?

Bu açıkça anlaşıldığında, birçok kimsenin zihnini meşgul eden şu soruya cevap vermek kolaylaşacaktır: Verme ya da vermeme konusunda insanlar arasındaki çekişmenin sebebi nedir? Hangisi daha üstündür, zengin mi yoksa fakir mi? Çocuklan olan mı, olmayan mı?

Üstün olan, kendisine verilenler konusunda başarılı olandır. Şükreden bir zengin, razı olmayan ve sabretmeyen bir fakirden hayırlıdır; çocuklan olmadığı halde sabreden bir kimse, çocukları olan, ancak Allah'a bu konuda şükretmeyen kimseden daha hayırlıdır.

Burada can alıcı nokta, verme ya da vermeme tarzıdır. Bu mesele, Allah'ın şu âyetinde açıkça belirtilmiştir: ***"İnsan var ya, Rabbi kendisini imtihan edip de ikramda bulunduğunda ve bol nimet verdiğinde "Rabbim bana ikram etti" der. Onu imtihan edip rızkını daralttığında ise "Rabbim beni önemsemedi" der. Hayır! Doğrusu siz yetime ikram etmiyorsunuz."***[155]

Şeytana gelince; o, anne-babamızın nefsine girdiği yoldan, mülk ve ebedîlik yolundan içimize girer. İhsanları, bize gerçek bir mülk gibi süsler; gözlerimizin önündeki dünyayı donatır. Böylece onu sever, ona tutunur ve onun için mücadele ederiz. Bundan sonra çılgına döner ancak bunların ardında bir serap bulunduğunu aniden görürüz: ***"(Şeytan) onlara söz verir ve onları ümitlendirir. Hâlbuki şeytanın onlara söz vermesi, aldatmacadan başka bir şey değildir."***[156]

Bu, eskiden beri tekrar eden bir hikâyedir.

155 Fecr 89/15-17.
156 Nisâ 4/120.

Eğer metot ve arzu edilen cevap bu ise, o halde imtihan ne zamandır? Denetimde bulunacak kimdir?

Yüce Allah, imtihan zamanının ergenlik ve sorumluluk alma zamanıyla başladığını, ruhun cesetten çıktığı anda bittiğini haber vermiştir. Yine bu süre boyunca tevbe kapısının açık olduğunu, bütün yanlışlan yok edip bunlan tekrarlamadığımız sürece iyiliklerle değiştirebileceğimizi bildirmiştir.

Yeryüzündeki cevaplann ve gözetimin kaydedilmesine gelince; bunlar birçok yönden kontrol edilir. Melekler, bütün amellerimizi kaydederler: ***"İnsan hiçbir söz söylemez ki, yanında gözetleyen, yazmaya hazır bir melek bulunmasın."***[157]

Bedenlerimiz de tüm bunlara tanıktır: ***"Yapmış olduklarına, dilleri, elleri ve ayaklarının, aleyhlerinde şahitlik edeceği gün onlar için çok büyük bir azap vardır."***[158]

Bütün kâinat bizi gözetlemektedir: ***"Gök ve yer onların ardından ağlamadı, onlara mühlet de verilmedi."***[159]

Yüce Allah da bütün bunları kuşatmıştır. O, tanık olandır, gözetleyendir, işitendir, görendir, yakın olandır, kuşatandır: ***"Göklerde ve yerde olanları Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişinin gizli konuştuğu yerde, dördüncüsü mutlaka O'dur. Beş kişinin gizli konuştuğu yerde, altıncısı mutlaka O'dur. Bunlardan az veya çok olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar; mutlaka O, onlarla beraberdir. Sonra kıyamet günü onlara yaptıklarını haber verecektir. Doğrusu Allah, her şeyi bilendir."***[160]

157 Kâf 50/18.
158 Nûr 24/24.
159 Duhân 44/29.
160 Mücâdele 58/7.

Gözetleme ve farkında olmama, imtihanın son anıdır. O halde, çok uyanık olmamız, sürekli olarak nefsi hesaba çekmemiz, şeytana karşı uyanık olmamız, sık sık tevbe etmemiz ve Allah'a yönelmemiz gerekir.

Başka Bir Soru: Hesap ve Sonuçların Neticesi Ne Zamandır?

Kur'ân, onlarca âyette, imtihanın son bulmasından sonra yeryüzünde meydana gelecek olan olayları bize haber verir: ***"Gök yarıldığı, Rabbine kulak verip boyun eğecek hale getirildiği zaman, yer dümdüz edildiği, içinde bulunanları atıp boşaldığı ve Rabbini dinleyip O'na hakkıyla itaate mecbur kılındığı vakit (insanoğlu yaptıkları ile karşılaşır)."***[161]

Yeryüzü, görevini yerine getirdikten sonra üzerinde bulunan her insanı ortaya çıkarır. Ardından mahşer yerinde hesap gününün başlaması için parçalanır.

Herkes hesaba çekilir: ***"O gün insan, "Kaçacak yer neresi?" diyecektir. Hayır, hayır! (Kaçıp) sığınacak yer yoktur! O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur. O gün insana, ileri götürdüğü ve geri bıraktığı ne varsa bildirilir."***[162]

Hepimiz kıyamet gününü yaşayacağız. Ancak herkes, taraftarları, akrabaları ya da tanıdıkları olmadan tek başınadır: ***"Bunların hepsi de kıyamet gününde O'nun huzuruna tek başına (yapayalnız) gelecektir."***[163]

Amellerimizi ve bunlarla ilgili karşılıklarımızı içeren defterlerimiz çıkarılacaktır: ***"Her insanın amelini (veya kaderini) boynuna bağladık. İnsan için kıyamet gününde, açılmış olarak önüne konacak bir kitap çıkarırız. Ki-***

161 İnşikâk 84/1-5.
162 Kıyamet 75/10-13.
163 Meryem 19/95.

tabını oku! Bugün sana hesap sorucu olarak kendi nefsin yeter."[164]

Kıyamet günü, kritik bir gündür: ***"Peki inkâr ederseniz, çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirecek o günden kendinizi nasıl koruyabileceksiniz?"***[165] O, kişinin kendinden kaçacağı bir gündür. ***"İşte o gün kişi, kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçar. O gün, herkesin kendine yetip artacak bir derdi vardır."***[166]

O gün, Allah bütün insanların hesabını bizzat kendisi görür: ***"Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kuracağız. Artık kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. (Yapılan iş,) bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. Hesap gören olarak biz (herkese) yeteriz."***[167]

Hesaptan sonra sonuçlar ve tanıklıklar açıklanır: ***"Kitabı sağından verilen kimse, kolay bir hesapla hesaba çekilecek ve sevinçli olarak ailesine dönecektir. Kitabı arkasından verilen kimse ise, derhal yok olmayı isteyecektir. O, alevli ateşe girecektir."***[168]

Ardından, başarılı olanlar, servet ve ebediyetle nimetlendirilecekleri cennete giderler: ***"Ne yana bakarsan bak, (yığınla) nimet ve ulu bir saltanat görürsün."***[169] Başarısız olanlar, mahkûmiyetin ve acı bir azabın bulunduğu cehenneme giderler: ***"Onun başında acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır."***[170]

164 İsrâ 17/13-14.
165 Müzzemmil 73/17.
166 Abese 80/34-37.
167 Enbiyâ 21/47.
168 İnşikâk 84/7-12.
169 İnsân 76/20.
170 Tahrîm 66/6.

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. Bu konuyu, genel bir şekilde öğrendik. Ancak inancımıza yerleşmiş olmaması, imanımızda bir bölüm oluşturmaması, gafletimiz ve dünyayla meşguliyetimiz gibi nedenlerle, arzu edilen bir şekilde gerçek hayatımızda bu bilginin gereklerini uygulamıyoruz. Dünyanın imtihan yurdu olduğunu, dünyanın nimetleriyle nasıl bir etkileşim içinde bulunacağımız gerçeğini ve anılan diğer gerçekleri sürekli olarak hatırlamaya duyduğumuz ihtiyaç ortadadır. Bunun için, Fatiha sûresiyle başlayan ve Nâs sûresiyle biten Kur'ân ile birlikte yaptığımız bir ya da daha fazla yolculuğumuzda bu önemli konuya zaman ayırmamız uygun olacaktır. Böylece başlangıcından sonuna kadar Kur'ân'ın gerçekleriyle ve ayrıntılarıyla yaşayacak, kalbin bu gerçeklerle uyum içinde olmasına çalışacağız.

2. Hakikat yolculukları: Hakikat yolculuklarıyla kastedilen, dünya gerçeğini, onun hiçbir değer taşımadığını, ölümü ve ölümün bize yakın olduğunu hatırlatan yerleri ziyaret etmek; bu gerçekleri gösteren yerleri, kabristanları ve son nefeslerini vermek üzere olan kimseleri görmektir. Hastaları ziyaret etmek, harabelere ve yıkıntılara bakmak da dünya gerçeğini gösterir.

3. Yoksullarla sık sık bir araya gelmek, onlara değer vermek ve onlara karşı övünmemek. Çünkü herkes imtihandadır.

4. Nefsi güzel arabalar, lüks elbiseler ve geniş evlere sahip dünya ehlinin nimetlerine uzun uzun bakmaktan alıkoymaya alıştırmak: ***"Sakın, kendilerini denemek için onlardan bir kesimi faydalandırdığımız dünya hayatının çekiciliğine gözlerini dikme! Rabbinin nimeti hem daha hayırlı hem de daha süreklidir."***[171]

171 Tâhâ 20/131.

BEŞİNCİ ÖRNEK

İHSAN SAHİBİ (VEHHÂB) OLAN ALLAH'A İMAN

İhsan sahibi Allah'a imanın amacı, O'nu, sıfatlarını, özellikle lütufta bulunma sıfatını tanımaktır. Bu, Allah sevgisini kalbe yerleştirir ve kulu daima Allah'a şükretmek için amelde bulunmaya sevk eder.

İhsan sahibi Allah'a iman, Allah'ın kullanna ihsanda bulunduğu birçok nimeti öğrenmeye çağırır. Kulun, bu nimetler hakkındaki bilgisi artıp kalbi buna uyum sağladıkça, Rabbine olan sevgisi artar. Nasıl artmasın ki? Kalpler, kendisine iyilikte bulunan kimseyi sevmekle yoğrulmuştur. Sevgi arttıkça, kendiliğinden bir gayret ve zevk oluşacak, itaat için çaba göstermek de artacaktır.

Bu parlak sonuçlara ulaşmak için başlangıç noktası sevgi ve itaattir. Allah'a bir özlem ve yakınlık duymak da nimetleri tanımak ve sürekli olarak bunlan hatırlamaktır. Kur'ân, Allah'ın nimetlerini hatırlamanın önemini açıklamış ve bu tür nimetlerle ilgili mucizelerin birçoğundan bahsetmiştir: ***"O halde Allah'ın nimetlerini hatırlayın ki, kurtuluşa eresiniz."***[172]

Nimetleri birkaç gruba ayırmak mümkündür. Bu aynm, Kur'ân'dan alıntı yapma ve onları uygun olan merkeze yerleştirme yoluyla daha da kolaylaşacaktır.

1. YARATMA VE MEYDANA GETİRME NİMETİ

Yüce Allah, bizi var etmiş, bizi yoktan yaratmıştır: ***"De ki: Sizi yaratan, size işitme duyusu, gözler ve kalpler veren O'dur. Ne az şükrediyorsunuz!"***[173]

172 A'râf 7/69.
173 Mülk 67/23.

Allah'ın, senin bedeninde var ettiği hücrelerin sayısını biliyor musun? Bunların sayısı, trilyonlara ulaşır. Her hücrenin bir görevi ya da belirlenmiş görevleri vardır.

Allah'ın, senin bedeninde iki böbrek var ettiğini biliyor musun? Bunlardan birinde, kanı zehirlerden ve sıvılardan arındırmak için yaklaşık olarak bir milyon süzgeç/filtre vardır. Böbrekler, her gün defalarca görevlerini yerine getirirler. Kalbe gelince; Yüce Allah, yaşamı sürdürmek için bedenin diğer bölümlerine oksijenle birlikte kanı pompalamada önemli bir görevi yerine getirmesi için onu var etmiştir. Karaciğere, akciğerlere, sindirim ve boşaltım sistemleri gibi farklı vücut sistemlerine baktığında, bütün bunları yoktan var eden, güç sahibi Allah'ı tesbih etmekten başka bir şey yapamazsın: ***"Siz, hiçbir şey bilmezken, Allah, sizi annelerinizin karnından çıkardı; şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi."***[174]

2. YARDIM NİMETLERİ

Yüce Allah, bize ve bütün kâinata, zaman zaman yaşam nedenleri ve güçleriyle yardım eder: ***"Göğün ve yerin O'nun buyruğu ile durması da O'nun (varlığının) delillerindendir."***[175]

Bizi su ve gıdalarla destekler. Görevlerini yerine getirme konusunda bedenimize güç veren sistemlerle bize yardım eder. Dile konuşma gücü verir. Göz, görmeye güç yetirir. Burun, koklamaya güç yetirir. Kulaklar, işitmeye güç yetirir. El, tutmaya güç yetirir. Ayak, yürümeye ve bedeni taşımaya güç yetirir. Kalp, bir dakikada yaklaşık olarak yetmiş defa kan pompalamaya güç yetirir. Bağışıklık sistemi, hastalıklara karşı koyma gücü verir. Her an, her hücreye görevlerini yerine getirme gücü ve yaşam sebepleri verir.

174 Nahl 16/78.
175 Rûm 30/25.

Ateşe yakma gücü, suya söndürme gücü ve ilaca yavaş yavaş iyileştirme gücü verir. Biz, Allah tarafından yaratıldık ve var edildik. Yardımcımız Allah'tır ve Allah'a döneceğiz: ***"Sizi karada ve denizde gezdiren O'dur."***[176] ***"Şimdi bana, ektiğinizi haber verin. Onu siz mi bitiriyorsunuz yoksa bitiren biz miyiz?"***[177]

3. KULLANABİLME NİMETLERİ

Yüce Allah, insanı yarattı ve onu bütün varlıklardan üstün kıldı. Melekleri, insanlığın babası Âdem *aleyhisselâm*'a secde ettirdi. Kâinatı yarattı ve insanın hizmetine verdi. Hatta emirlerini yerine getirmesi için, bedeni onun kullanabileceği bir yardımcı kıldı. Bütün bu ihsanların amacı, yerine getirmesi için yaratılmış olduğu büyük görev yani Yüce Allah'a kullukta bulunabilmesidir.

Kullanma nimetlerine baktığımızda, bunların sayılamayacak ve hesaplanamayacak kadar çok olduğunu görürüz. İnsana ışık ve enerji vererek yardımcı olması için, güneşin hassas sisteminden faydalanma, günleri bilmeye yardımcı olması için aydan faydalanma, çaba ve çalışmaya ayrılmış gündüzden sonra sakinleşmek ve rahatlamak için yaratılmış olan geceden faydalanma bu nimetlerdendir.

Hava, bize oksijen vermek için kullanımımıza sunulmuştur. Bitkiler, çeşit çeşit yiyeceklerle bize güç vermek için kullanımımıza verilmiştir. Ağaçlar, insanlara bir gün olsun meyve vermekten kaçınmazlar. Hayvanlar, bir gün olsun bizi taşımaktan ya da etlerini bize vermekten uzak duramazlar.

Vücudun iç kısmına gelince; kullanımımıza verilen nimetler çok açıktır. Göz, varlıkları görmek; dil, dilediğimiz şeyi ifade etmek için kullanılır. El, yazmak ve tutmak; ayak, hareket etmek ve istediğimiz yere gitmek için kullanılır. Yüce Allah, düşünmek

176 Yunus 10/22.
177 Vâkıa 56/63-64.

ve karar almak için beyni kullanımımıza vermiştir: ***"O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini, kendi katından (bir lütuf olmak üzere) size boyun eğdirmiştir. Elbette bunda düşünen bir toplum için ibretler vardır."***[178]

4. Koruma Nimetleri

Var etme, destekleme ve kullanıma verme nimetlerinin yanında, bir de koruma nimetleri vardır. Kâinatı, içindekilerle birlikte korumak ya da bedeni ve içindeki organları korumak gibi...

Yüce Allah, gökyüzünü yeryüzünün üzerine düşmekten korur. Güneşi, yörüngesinden çıkmaktan ya da dünyaya yaklaşıp onu yakmaktan veya dünyadan uzaklaşıp onu dondurmaktan korur. Denizlerin karaları batırmasını engeller. Gazların havadaki oranlarını korur. Çevrenin dengesini korur: ***"Şüphesiz Allah gökleri ve yeri, nizamları bozulmasın diye tutuyor. Andolsun ki onların nizamı eğer bir bozulursa, kendisinden başka hiç kimse onları tutamaz. Şüphesiz O, halîmdir, çok bağışlayıcıdır."***[179]

Allah, bedeni hastalıklardan korur. O, trilyonlarca hücreyi korur. Göz açıp kapayıncaya kadar bu hücrelerden birinin görevini bırakmasına ve bir kanser hücresine dönüşmesine karşı onları korur.

Allah, bizi uyku sırasında korur. Çocuklarımızı korur. Korur, korur... ***"Şunu iyi bilin ki üzerinizde bekçiler, değerli yazıcılar vardır."***[180]

5. Güven ve Koruma Nimetleri

Kazalardan, yangınlardan ve eşkıyalardan korur. Depremler, volkanlar, seller ve kuraklıklar gibi iklim değişikliklerinden ve tabiat olaylarından korur.

178 Câsiye 45/13.
179 Fâtır 35/41.
180 İnfitâr 82/10-11.

6. Hidayet Nimetleri

İslâm'a ve imana ulaştırma, onları yeterli bir nimet kılma... ***"Fakat Allah size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize sindirmiştir. Küfrü, fıskı ve isyanı da size çirkin göstermiştir."***[181]

7. Sebat Nimetleri

İslâm, iman, cihat ve infak sevgisi, mescitlerde namaz konusunda sebat etmek gibi nimetler verir: ***"Allah'ın size lütuf ve rahmeti olmasaydı, pek azınız müstesna, şeytana uyup giderdiniz."***[182]

8. Kolaylık ve Başarı Nimetleri

"Onları, emrimiz uyarınca doğru yolu gösteren önderler yaptık ve kendilerine hayırlı işler yapmayı, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik. Onlar, daima bize ibadet eden kimselerdi."[183]

9. Günahlardan, Kötülüklerden, Küfürden, Zulümden ve Haram Yemekten Korunma Nimetleri

"Eğer üstünüzde Allah'ın lütuf ve merhameti olmasaydı, içinizden hiçbir kimse asla temize çıkamazdı. Fakat Allah dilediğini arındırır."[184]

10. Süre Tanınması Nimeti

Günahlarımız sırasında hesaba çekilmememiz, aksine, Allah'a tevbe etmemiz için fırsat üstüne fırsat verilmesi bu nimetlerdendir.

11. Seçilme ve Üstünlük Yarışında Bulunma Nimetleri

"O, sizi seçti; din hususunda üzerinize hiçbir zorluk yüklemedi."[185] İçinde bulunduğumuz zamanı, yeri ya da sahip olduğumuz anne-babayı biz seçmedik.

181 Hucurât 49/7.
182 Nisâ 4/83.
183 Enbiyâ 21/73.
184 Nûr 24/21.
185 Hac 22/78.

Budist, Hindu, Mecusi, Hıristiyan ya da Komünist bir adamın oğlu olduğunu farzet, ne yapardın?

Kendi dilin dışında bir dille konuşan bir toplumda bulunduğunu farzet, Kur'ân'ı nasıl anlayacaktın?

Fitne zamanlarında doğduğunu, Firavun'un ailesiyle veya Lût *aleyhisselâm*'ın kavmiyle birlikte olduğunu ya da peygamber bulunmayan bir dönemde yaşadığını düşün!

Anne-babası olmayan bir yetim olarak yetiştiğini ya da çevrendekilerin, günah ve azgınlıkta bulunan bir toplum olduğunu düşün!

Düşün... Düşün... Allah'ın nimetlerine ve ihsanına dalmış olduğunu hissedeceksin.

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

-Gücümüz yettiği oranda- Allah'ın üzerimizdeki nimetlerini saymaya kalkışmadığımız ve içine dalmış bulunduğumuz büyük ihsanını hissetmediğimiz sürece, bu imanî yönün kalplerimize yerleşmesi gerçekleşmeyecektir. Bu, bizi şunları yapmaya çağırır:

1. Kur'ân yoluyla Allah'ın üzerimizdeki nimetlerini incelemek. Bu önemli konu için bir ya da daha fazla hatimde bulunuruz. Bu sayede, -daha önce kendilerine işaret edilen- nimetlerin çeşitli yönlerini inceleyebilir, -mümkün olduğunca- nimet âyetleriyle birlikte duygulanmızı harekete geçirmeye çalışabilir ve kalbe etki eden âyetleri tekrarlayabiliriz.

2. Allah'ın, özellikle içimizden biri üzerindeki nimetlerini saymaya çalışmak. Bu, önceki yönler sayesinde, özellikle bunun için bir defter tahsis edilmesiyle gerçekleştirilebilir.

3. Allah'ın o günkü nimetlerini hatırlamak için -birkaç dakika da olsa- zaman ayırmak, bunun ardından O'na şükretmeyi artırmak. Bu konuda şükür, imanı artırmada kalbe ait özel bir etkidir. Çünkü o, yaşadığı bilinç durumunu ifade eder ve nimetlerin sahibine şükürde bulunmak için elinden geleni yapar.

4. Her nimetten ya da sahip olduğumuz her başarıdan sonra şükür secdelerinde bulunmak.

5. Nimetleri hatırlama toplantıları yapmak. Bu, ailemiz, çocuklarımız ve arkadaşlarımızla birlikte oturmakla, ardından, özellikle sahip olduğumuz her başarıdan sonra Allah'ın üzerimizdeki nimetlerini hatırlamakla gerçekleştirilir. Böylece bize bu başarıyı gösteren nimetlerin çeşitli yönlerini sayarız.

6. Nimeti, diğer nimetlerle ilişkilendirmeye alışmak. "Ben şöyle şöyle yaptım" deme! "Allah'ın lütfuyla şöyle yaptım" de.

7. Genel anlamda şükrü artırmak. Yine yeme-içme, uyanma ve giyinmeden sonra şükürle ilgili rivayetlerde yer alan duaları yapmak.

8. Üzerimizdeki nimetlerini düşünerek, namazda ve duada Allah'a yalvarmak. Hz. İbrahim'in, duasında yaptığı gibi dualarımızda bu nimetleri dile getirmeyi artırmak: ***"İhtiyar halimde bana İsmail'i ve İshak'ı lütfeden Allah'a hamdolsun! Şüphesiz Rabbim duayı işitendir."***[186]

En önemli yalvarma zamanlarından biri de gece yarısıdır.

186 İbrahim 14/39.

ALTINCI ÖRNEK

KULLARINI SEVEN (VEDÛD OLAN) ALLAH'A İMAN

Vedûd, "kullarını seven" anlamındadır.

İmanın bu yönü, kesinlikle en önemli yönlerdendir. Nasıl olmasın ki? Kul, Rabbinin kendisini ne kadar sevdiğini, kendisinin cennete girmesini ne kadar arzu ettiğini, kulun tavır ve davranışına karşı O'nun yüce karşılığını öğrendikçe, şüphesiz bu, onun sürekli olarak Rabbi hakkında hüsnü zanda bulunmasına, Rabbini sevmesine ve O'na özlem duymasına, kaderini, razı olmuş bir nefisle karşılamasına, Allah'a itaatte bulunmak için acele etmesine neden olur. Bu hâl, onun insanlarla ilişkisine yansır. İnsanları sever, onların doğru yolda bulunması için gayret gösterir. Onlardan ricada bulunur, onları düşünür ve onlara yumuşak davranır.

Burada, imanın bu yönüne özen gösterme ve onun kalplerimizde ilk olarak oluşturmaya çalıştığımız şeylerden birisi olması zorunluluğu ortaya çıkar. Bunun inancımıza yerleşmesi ve duygulanımızın bir bölümünü kaplaması yoluyla, Allah ile aramızdaki ilişki, sevgi, özlem, rıza ve mutluluk ilişkisi halini alacaktır. Bu ilişkinin, -şüphesiz- ibadetlerde ve günlük hayattaki olaylarda büyük etkisi olacaktır. Yani biz, ibadetlerimizde ve hayatımızda sadece Allah korkusu dürtüsüyle hareket etmeyiz. Allah'a duyduğumuz sevgi ve özlem dürtüsüyle de hareket ederiz. Bu yüzden, Rasûlullah ﷺ'in ***"Ey Bilal! Bizi rahatlat!"***[187] sözünü tekrar ederek namaz kılmak ve hayatımızdaki bütün işler için acele ederiz.

---

187 Ebu Davud, Edeb 86; Ahmed b. Hanbel, V, 364, 371.

YÜCE ALLAH BİZİ NİÇİN SEVER?

Yüce Allah, kullarını, diğer varlıklardan ayrı, özel bir sevgiyle sever. Niçin sevmesin ki? Onlar, Allah'ın ruhundan bir nefestir: ***"Rabbin, meleklere demişti ki: Ben muhakkak çamurdan bir insan yaratacağım. Onu tamamlayıp içine de ruhumdan üfürdüğüm zaman derhal ona secdeye kapanın!"***[188]

Allah Teâlâ, meleklere, insanlığın babası Âdem'e secde etmelerini emretti. Böylece insanları, diğer yarattıklarına üstün kıldı: ***"Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık. Kendilerine güzel rızıklar verdik. Yine onları, yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık."***[189]

Bir kimsenin, başka bir kimsenin yanında bir derecesi olmasını ya da bir ihtiyacını gidermeyi istemesi, böylece çocuklarını övmesi ve onlara dua etmesi gibi, meleklerin de yeryüzündeki insanlar için dua ve istiğfarda bulunarak onları Allah'a yaklaştırmaları, Allah'ın kullarına has sevgisine işaret eder: ***"Arş'ı yüklenen ve bir de onun çevresinde bulunanlar (melekler), Rablerine hamd ile tesbihatta bulunurlar, O'na iman ederler. Mü'minlerin de bağışlanmasını isterler. "Ey Rabbimiz! Senin rahmet ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe eden ve senin yoluna gidenleri bağışla, onları cehennem azabından koru!" (derler)."***[190]

Bundan, Allah'ın kullarını niçin sevdiği ve onlara sevgi beslediği anlaşılır. Allah, kullarına lütuf, rahmet ve ihsanla karşılık

188 Sâd 38/71-72.
189 İsrâ 17/70.
190 Mü'min 40/7.

verir: mü'min ya da kâfir, iyi ya da kötü olsun, hepsi için hayır diler. Allah, her bireyin hatta Yahudilerin, Hıristiyanların, eşkıyaların ve hırsızların da ayaklarının yeryüzüne sağlam basmasını ister. Hepsinin, tevbe edip cennete girmesini ister.

SEVGİ BİÇİMLERİ

Kur'ân, ilahî sevginin kullar üzerindeki biçimlerini açıklar. O halde, âyetleri okurken bunları incelememiz ve duyguların bu âyetlerle uyum içinde olması için çaba göstermemiz gerekir.

Değerli okuyucu! İşte sana, bu sevgi işaretlerinden bazıları:

1. Allah'ın, zatı hakkındaki kâinatı sarsan bâtıl iddialarına rağmen, aralarında Yahudi ve Hıristiyanların da yer aldığı kullarının tevbe etmeleri için istekli olması. Bundan şüphe duyuyorsan, kendilerine bir tür sevgiyle hitap eden âyetleri düşün: ***"Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizi (bir zamanlar) cümle âleme üstün kıldığımı hatırlayın. Öyle bir günden korkun ki, o günde hiç kimse başkası için herhangi bir ödemede bulunamaz; hiç kimseden şefaat kabul olunmaz, fidye alınmaz; onlara asla yardım da yapılmaz."***[191]

Eğer Allah, yaptıklarına karşılık onlar için cehennemi istemiş olsa, niçin onlara bu tarzda hitap etsin, onlara İsrailoğulları diye seslensin ve onları Hz. Yakub'un oğulları olmakla ilişkilendirsin? Bu, Allah'ın onlar hakkındaki iyi niyeti değil midir?

Bu, Yahudiler içindir. Hıristiyanlara gelince: yaptıklarına rağmen onları tevbeye çağıran birçok âyet vardır. Şu âyeti düşün: ***"Andolsun "Allah, üçün üçüncüsüdür" diyenler de kâfir olmuşlardır. Hâlbuki bir tek Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Eğer söylediklerinden vazgeçmez-***

191 Bakara 2/47-48.

lerse, içlerinden kâfir olanlara acı bir azap isabet edecektir."[192]

Ardından şu âyeti düşün: ***"Ancak siz kendilerini yenip ele geçirmeden önce tevbe edenler müstesnadır. Bilin ki Allah, çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir."***[193]

İlahî istek, bütün insanlığı kaplamak için yayılır. Suçlan ne olursa olsun, hepsinin önünde kapı açıktır. Güven içinde bulunan kimseleri korkutan eşkiyalar, kendilerine had cezası verilmeden önce tevbe edecek olsalar, Allah onların tevbelerini kabul edecektir: ***"Ancak siz kendilerini yenip ele geçirmeden önce tevbe edenler müstesnadır. Bilin ki Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir."***[194]

Hatta insanlan dinlerinden döndürenler ve onlara azap edenler de buna dâhildir. Şüphesiz onlar tevbe etseler, Allah onlann tevbelerini kabul eder: ***"Şüphesiz inanmış erkeklerle inanmış kadınlara işkence edip sonra tevbe de etmeyenlere cehennem azabı ve (orada) yanma cezası vardır."***[195]

2. Mazeret beyan edenlerin özürlerini kabul etmesi. Allah'ın, kullanna duyduğu sevginin işaretlerinden biri de boyutu ne olursa olsun, işledikleri hatalar konusunda mazeret beyan etmelerine izin vermesidir. Bu konuda onların, pişmanlık duymaları, özür dilemeleri ve bağışlanma isteğinde bulunmalan yeterlidir. Bu tür bir durumda, Allah, hiçbir şey olmamış gibi onları affeder: ***"Rabbim! Doğrusu kendime zulmettim (başıma iş açtım). Beni bağışla" dedi. Allah da onu bağışladı. Çünkü çok bağışlayıcı, çok esirgeyici olan ancak O'dur."***[196]

192 Mâide 5/73.
193 Mâide 5/34.
194 Mâide 5/34.
195 Burûc 85/10.
196 Kasas 28/16.

Bu kadar açıktır: ***"Rabbim beni bağışla!" dedi. Allah da onu bağışladı."*** Bundan sonra ne diyebilirsin?

Kullarından, kendisinden bağışlanma isteğinde bulunmalarını isteyen, onların yaptıklarını bağışlayan ve yaptıklarının boyutlarına bakmayan bir Rabbe ne diyebilirsin? ***"Kim bir kötülük yapar ya da nefsine zulmeder de sonra Allah'tan mağfiret dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı ve esirgeyici bulacaktır. Kim bir günah kazanırsa, onu ancak kendi aleyhine kazanmış olur."***[197]

3. Allah'ın üzerimizdeki hoşgörüsü. Yüce Allah, kullarının başına kötü bir şeyler gelmesini veya onları cezalandırmak için hata yapmalarını beklemez. Aksine, onlara hoşgörülü davranır; onların hatalarına ve günahlarına önem vermez: ***"(Uhud'da) iki ordu karşılaştığı gün, sizi bırakıp gidenleri, sırf işledikleri bazı hatalar yüzünden şeytan (yerlerinden) kaydırmıştı. Yine de Allah onları affetti. Çünkü Allah, çok bağışlayıcıdır, halîmdir."***[198] ***"Allah, kasıtsız yeminlerinizden sizi sorumlu tutmaz. Fakat kasıtlı yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutar. Allah gafûrdur, halîmdir."***[199]

4. Allah'ın şeriatı tamamen rahmettir. Allah'ın kullarına duyduğu sevginin en büyük işaretlerinden biri de, insanlar için ortaya koymuş olduğu şeriatının, insanların menfaatleriyle ve onlara duyduğu rahmetle dolu olmasıdır: ***"Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."***[200]

Birçok âyet, kanun koymadaki hikmeti bize açıklar. Allah Teâlâ, bize karşı yumuşak ve merhametlidir: ***"Ey iman eden-***

197 Nisâ 4/110-111.
198 Âl-i İmrân 3/155.
199 Bakara 2/225.
200 Enbiyâ 21/107.

ler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki, kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumar yoluyla ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi, Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık (bunlardan) vazgeçtiniz, değil mi?"[201]

Yüce Allah'ın, kanun koymadaki hikmeti açıklayıp bunu menfaatlerimizle ilişkilendirirken, bize ibadeti sevdirdiğini görürüz. Oruçtan bahseden âyette olduğu gibi, kolaylıkla yerine getirebilmemiz için bu ibadetlerin bizim vaktimizi uzun süre almayacağını açıklar: ***"Sayılı günlerde olmak üzere..."***[202]

Hac konusunda da şöyle buyurur: ***"Sayılı günlerde Allah'ı anın."***[203]

5. Müslümanın içine düşmüş olduğu zayıflık ve zorluk durumlarına önem verir. Bir gün içinde yerine getirilmesi istenen ibadet Müslümanın uzun bir vaktini almamasına rağmen, zor ve zorunlu durumlarda Allah bu ibadetleri hafifleştirir. Oruç buna örnek gösterilebilir: ***"Öyle ise sizden Ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsunlar. Kim o anda hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez."***[204]

Savaşta namaz konusu da bir diğer örnektir: ***"Eğer (herhangi bir şeyden) korkarsanız, (namazlarınızı) yürüyerek yahut binmiş olarak (kılın)."***[205]

201 Mâide 5/90-91.
202 Bakara 2/184.
203 Bakara 2/203.
204 Bakara 2/185.
205 Bakara 2/239.

6. Kullarına sevgiyle seslenmesi. Sevgi, şefkat, merhamet damlayan; kulların menfaatleri ve cennete girmeleri için çaba gösteren bir hitapla seslenmesi... ***"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."***[206]

"Kullarım sana beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınım. Bana dua ettiği zaman dua edenin dileğine karşılık veririm. O halde (kullarım da) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulsunlar."[207]

"Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize rahmetini gönderen O'dur. Melekleri de size istiğfar ederler. Allah, mü'minlere karşı çok merhametlidir."[208]

7. Allah'ın, kullarına verdiği nasihatleri. Yüce Allah, daima kullarına faydalı olan, onları cennete yaklaştıracak şeyleri nasihat eder. Onları şeytana ve dünya ile meşgul olmaya karşı da uyarır: ***"Allah'tan, geri çevrilmesi imkânsız bir gün gelmezden önce, Rabbinize uyun. Çünkü o gün, hiçbiriniz sığınacak yer bulamazsınız, itiraz da edemezsiniz."***[209]

"Ey insanlar! Allah'ın vaadi gerçektir. Sakın, dünya hayatı sizi aldatmasın ve o aldatıcı (şeytan) da Allah hakkında sizi kandırmasın! Çünkü şeytan, sizin düşmanınızdır, siz de onu düşman sayın. O, kendi taraftarlarını ancak ateş ehlinden olmaya çağırır."[210]

206 Zümer 39/53.
207 Bakara 2/186.
208 Ahzâb 33/43.
209 Şûrâ 42/47.
210 Fâtır 35/5-6.

8. Allah'ın bize cömert davranması. Yüce Allah'ın, bir kötülük ya da iyilik yapan kimseye misliyle karşılık vermesi adalettir. Ancak O, bize bu tarzda davranmıyor. Aksine, şaşırtıcı bir cömertlikte bulunuyor: ***"Kim (Allah'ın huzuruna) iyilikle gelirse ona, getirdiğinin on katı vardır. Kim de kötülükle gelirse o, sadece getirdiğinin dengiyle cezalandırılır. Onlar haksızlığa uğratılmazlar."***[211]

Allah Teâlâ, geliştirmek ve artırmak için, bizden herhangi bir iyilik görmek ister: ***"Kim bir iyilik işlerse onun sevabını fazlasıyla veririz. Şüphesiz Allah bağışlayan, şükrün karşılığını verendir."***[212]

İlahî cömertlik durumlarından biri de Allah'ın, kaçırdıklarını yakalamaları, Allah'a ve O'nun cennetine doğru ilerleyen mü'minlerin gemilerine yetişmeleri için ümit verici ve harekete geçirici bir dürtü olarak, her dönemde kullarına gönderdiği bağışlar, nimetler ve hidayetlerdir. Bu ihsanlardan biri de Kadir gecesidir. Yüce Allah, bu geceyi ibadetle ihyâ eden kimseye, inanılamayacak kadar değerli bir hediye verir ki, o da bin aylık ibadetin hatta daha fazlasının sevabına eşit bir sevaptır: ***"Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır."***[213]

9. Bize huzur veren seslenişi. Allah'ın, kullarına olan sevgisini gösteren durumlardan biri de kullarını huzura kavuşturmasıdır. Allah, sürekli olarak bize merhametli, seven, hoşgörülü, bağışlayan ve şefkatli bir Rab olduğunu hatırlatır. O'nun rahmeti, azabını; hoşgörüsü, gazabını geçmiştir.

Kur'ân üzerinde düşünen bir kimse, birçok yerde Allah'ın rahmetinden ve Allah'a duyulan ümitten bahsedildiğini görür.

211 En'âm 6/160.
212 Şûrâ 42/23.
213 Kadir 97/2-3.

Her sûrenin, ***"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla"*** diye başlaması, "Rabbiniz, Rahman ve Rahim'dir" ifadesiyle herkesi huzura kavuşturan bir mektup gibidir.

Bu anlamı destekleyen ifadelerden biri de hiç kimsenin Allah'tan ümit kesmemesi ve O'ndan uzaklaşmaması için Allah'ın, kullarını korkutmasının, genellikle rahmet, bağışlama ve hoşgörü ile ilişkilendirilmesidir: ***"Allah, kendisine karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor. Allah kullarına çok şefkatlidir."***[214] ***"Eğer seni yalanlarlarsa de ki: Rabbiniz geniş bir rahmet sahibidir. Bununla beraber O'nun azabı, suçlular topluluğundan uzaklaştırılamaz."***[215]

10. Zayıf ve yoksullara, ihtiyaç sahiplerine rahmeti. Yüce Allah, bazı kimseleri fakirlik, yetimlik ya da hastalıkla imtihan eder. Bu imtihanlar, Allah'ın katında o insanların değerini eksiltmez. Çünkü dünya, karşılık verme yeri değildir. Asıl başarısızlığa uğrayan, kıyamet günü hüsranla karşılaşan ve cennete giremeyendir.

Bununla birlikte Allah, kullarını, bu imtihanları çeken kimselere merhamet, sevgi, şefkat ve şartlarını gözeterek yaklaşmaya teşvik eder. Bu zayıf kimselere karşı, Kur'ân'da özel bir davranışın sürekli olarak teşvik edildiğini görürsün: ***"Bir de akrabaya, yoksula, yolcuya hakkını ver. Gereksiz yere de saçıp savurma."***[216]

Çeşitli imtihanlar içinde bulunan kimselere yardım etmeyi içeren bu ilahî yönlendirmeyle birlikte, aynı şekilde onların duygularını gözetme, onları incitmeme ve bu yardımı onlara karşılıksız olarak verme yönlendirmesinde de bulunulmuştur: ***"Güzel söz ve bağışlama, arkasından incitme gelen***

214 Âl-i İmrân 3/30.
215 En'âm 6/147.
216 İsrâ 17/26.

sadakadan daha iyidir. Allah zengindir, O'nun acelesi de yoktur."[217]

11. Allah'ın, kullanna, cezalandırılma nedenlerini bildirmesi. -Eğer onlan cezalandıracaksa- bu, önceki ümmetlerin helâk nedenlerinden dolayı olur. Bununla birlikte O, yaptıklarının hesabı sorulmayacak büyük bir ilahtır. O, kullarına, hiç kimseyi işlediği tek bir günah nedeniyle cezalandırmayacağını bildirir: ***"Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işlediklerinizyüzündendir. (Bununla beraber) Allah çoğunu affeder."***[218]

Hatta bu dünyevî ceza, Allah'ın kullarına olan bir rahmetidir. Niçin olmasın ki? Allah'ın onların cezalarını kıyamet gününe bırakmasının sebebi, -Allah korusun- cehennemdir. Dünya ise günahlardan kurtulma ve temizlenme yeridir.

O halde dünyada cezalandınlmanın, kulun günahlarından temizlenmesinde büyük etkisi vardır. Bir açıdan durum böyleyken; diğer açıdan, insanlara Rablerini hatırlatmada ve zaman kaybetmeden Rablerine dönmelerinin gerekliliği konusunda büyük bir faydası vardır: ***"Doğru yola dönsünler diye onları azaba uğrattık."***[219]

Önceki ümmetlerin helâk olma nedenlerine gelince; Kur'ân, bunun nedenlerini açıklar. Onlar, günah işlemeye başladılar ve bunda ısrar ettiler. Yüce Allah uzun bir süre onlara sabretti ancak onlar sapıklıklarını bırakmadılar. Bunun üzerine onlar, uzun bir hoşgörüden sonra Allah'ın gazabını hak ettiler.

Yüce Allah bütün bunlan bize neden hatırlatıyor? Oysa O, dilediğini yapan ve kendisine niçin yaptığı sorulamayacak olandır.

Evet, kalplerimizi huzura kavuşturmak için azap nedenlerini bize hatırlatıyor. Endişe ve korkuyla O'na yaklaşmıyoruz. O'nun

217 Bakara 2/263.
218 Şûrâ 42/30.
219 Zuhruf 43/48.

bizi gözetlediğini ya da sebepsiz yere bizi cezalandırdığını hissetmiyoruz. O, hiç kimseye zulmetmez: ***"Karun'u, Firavun'u ve Hâmân'ı da (helâk ettik). Andolsun ki, Musa onlara apaçık deliller getirmişti de onlar yeryüzünde büyüklük taslamışlardı. Hâlbuki (azabımızı aşıp) geçebilecek değillerdi. Nitekim onlardan her birini günahı sebebiyle cezalandırdık. Kiminin üzerine taşlar savuran rüzgârlar gönderdik, kimini korkunç bir ses yakaladı, kimini yerin dibine geçirdik, kimini de suda boğduk. Allah onlara zulmetmiyor, asıl onlar kendilerine zulmediyorlardı."***[220]

12. Allah Teâlâ, bizi bağışlaması için söyleyeceğimiz şeyleri bize öğretiyor, istediklerimizi veriyor: ***"Bu durum devam ederken Âdem, Rabbinden birtakım ilhamlar aldı ve derhal tevbe etti. Çünkü Allah tevbeleri kabul eden ve merhameti bol olandır."***[221]

İsrailoğulları'na da şöyle sesleniyor: ***"Ya Rab! Bizi affet!" deyin ki, sizin hatalarınızı bağışlayalım."***[222]

Bu sevgi göstergelerinden biri de Allah'ın Kitabı'nda yer alan ve içeriğinde birçok anlamlar bulunan dualardır. Bunları ifade etmek istersek, birçok delil ortaya koyabiliriz: ***"Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize, tarafından rahmet bağışla. Lütfu en bol olan sensin."***[223]

13. İyilik yapmak için gayret etmek. Şaşırtıcı sevgi göstergelerinden biri de Allah'ın, bize ve ibadetimize hiçbir ihtiyacı olmamasına rağmen, iyilik yapmak için gayretimizi harekete ge-

220 Ankebût 29/39-40.
221 Bakara 2/37.
222 Bakara 2/58.
223 Âl-i İmrân 3/8.

çinmesidir: ***"Kim Allah'a güzel bir borç verecek olursa, Allah da onun karşılığını kat kat verir. Ayrıca onun çok değerli bir mükâfatı da vardır."***[224]

Mal, O'nun malı değil midir? O halde niçin bizden borç alıyor ve bize malımızın karşılığını kat kat vereceğini vaat ediyor? Bütün bunlar niçin? Şüphesiz bu, kullarına olan ilahî sevgisi, onların temizlenmesi ve arınması için gösterdiği istektir: ***"Onların mallarından sadaka al. Bununla onları (günahlardan) temizlersin, onları arıtıp yüceltirsin."***[225]

14. Allah'ın, kullarının menfaatlerini istemesi ve kullanı birbirlerine yardım etmeye çağırması. Bunun işaretlerinden biri, Allah'ın, kendisine davette bulunmaya teşvik etmesidir: ***"(İnsanları) Allah'a çağıran, iyi iş yapan ve "Ben Müslümanlardanım" diyenden kimin sözü daha güzeldir?"***[226]

Davetçinin makamının, Allah katındaki en üstün makamlardan biri olmasında şaşılacak bir şey yoktur: ***"De ki: Gerçekten (bana bir kötülük dilerse) Allah'a karşı beni kimse himaye edemez, O'ndan başka sığınacak kimse de bulamam. (Benim yaptığım) ancak Allah katından olanı, O'nun gönderdiklerini tebliğdir."***[227]

Kâfirlerle savaşmak, ancak insanlarla onların Allah'a davet edilmesinin arasını ayırmaya çalışan tagutları ortadan kaldırmak içindir: ***"Fitne tamamen yok edilinceye ve din (kulluk) de yalnız Allah için oluncaya kadar onlarla savaşın. Şayet vazgeçerlerse zalimlerden başkasına düşmanlık ve saldırı yoktur."***[228]

224 Hadid 57/11.
225 Tevbe 9/103.
226 Fussilet 41/33.
227 Cin 72/22-23.
228 Bakara 2/193.

Bu yönü saran halkalardan biri de cennete hep birlikte girmeleri için Allah'ın, birbirlerini affetmeye kullanmı teşvik etmesidir: ***"Allah yolunda göç edenlere (mallarından) vermeyeceklerine yemin etmesinler; bağışlasınlar, feragat göstersinler. Allah'ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız? Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir."***[229]

15. Aynı hataya düşmememiz için, bizden öncekilerin hatalarını bize hatırlatması. Kur'ân, her zaman ve her yerde tekrar eden bu hataların örneklerini bize uzun uzun anlatır. Anlattığı bu örneklerden biri, Firavun, Firavun'un büyüklenmesi ve azgınlığı; bir diğeri, Karun ve Karun'un malıyla böbürlenmesi; bir başkası, Âd kavminin gücünden dolayı gururlanması; biri de Sebe kavminin, Allah'a şükürden yüz çevirmesidir.

16. Allah'ın bize duyduğu sevginin en büyük delillerinden biri, ölümden sonra meydana gelecek olan diriliş ve hesap gibi olayları bize bildirmesidir. Bütün bunlar, ayrıntılı bir şekilde Kur'ân'da anlatılmıştır. Böylece, kıyamet gününe güzel bir şekilde hazırlanmamız için bu olayları gözümüzle görür gibi oluruz: ***"Ey insanlar! Rabbinizden korkun! Çünkü kıyamet vaktinin depremi müthiş bir şeydir! Onu gördüğünüz gün, her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unutur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. İnsanları da sarhoş bir halde görürsün. Oysa onlar sarhoş değillerdir fakat Allah'ın azabı çok dehşetlidir!"***[230]

Kıyamet günü meydana gelecek olayları haber vermesinin yanı sıra, dünyaya aldanmamamız ve zaman geçmeden önce Allah'a yönelmemiz için, kıyamet günü gafil, suçlu, gururlu, mütekebbir, zalim gibi farklı insanlardan ve onların durumların-

229 Nûr 24/22.
230 Hac 22/1-2.

dan bize örnekler verir. Şimdi benimle birlikte, nefse korku ve endişe veren, ardından dosdoğru yola ve günahtan kaçınmaya neden olan şu âyetleri düşünün:

"Allah'a karşı yalan uydurandan ya da kendisine hiçbir şey vahyedilmemişken "Bana da vahyolundu" diyenden ve "Ben de Allah'ın indirdiği âyetlerin benzerini indireceğim" diyenden daha zalim kim vardır! O zalimler, ölümün (boğucu) dalgaları içinde iken, melekler de pençelerini uzatmış, onlara "Haydi, canlarınızı kurtarın! Allah'a karşı gerçek olmayanı söylemenizden ve O'nun âyetlerine karşı kibirlilik taslamış olmanızdan dolayı bugün alçaklık azabı ile cezalandırılacaksınız!" derken onların halini bir görsen! Andolsun ki sizi ilk defa yarattığımız gibi teker teker bize geleceksiniz ve (dünyada) size verdiğimiz şeyleri arkanızda bırakacaksınız. Yaratılışınızda ortaklarımız sandığınız şefaatçilerinizi de yanınızda göremeyeceğiz. Andolsun, aranız açılmış ve (ilah) sandığınız şeyler sizden kaybolup gitmiştir."[231]

17. Teşvik ve korkutma. İlahî sevgi göstergelerinden biri de Allah'ın, kullarını cehennemle korkutması ve uyarması; cehennemden kaçma konusunda bir an önce amelde bulunmaları için cehennemi korkunç ve ürkütücü bir şekilde sunmasıdır: ***"Onların üstlerinde ateşten tabakalar, altlarında da (öyle) tabakalar var. İşte, Allah kullarını bununla korkutuyor. Ey kullarım! Yalnızca benden korkun."***[232]

Buna karşın, kullann gayretlerini harekete geçirmek ve kalpleri bu nimetlere bağlamak için ayrıntılı bir şekilde cennet nimetlerinin sunulması yoluyla, cennete teşvik ve yönlendirme

231 En'âm 6/93-94.
232 Zümer 39/16.

görürüz. Bu yöntem, hayırlı amellerde bulunmaya, Allah'a ve cennete yaklaştıracak her şeyi yapmaya neden olur: ***"Müttakilere vaat edilen cennetin durumu şöyledir: İçinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlarındır. Rablerinden de bağışlama vardır. Hiç bu, ateşte ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?"***[233]

Dileyen, cennet nimetlerinin tasvir edildiği âyetleri incelesin. Kur'ân, bu âyetlerle doludur.

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. İlahî sevgiye ait bu büyük göstergeler, bu sevginin anlamını oturtamaz ve kulun inancına yerleştiremez. Akla ve kalbe tekrar tekrar sunulmadıkça, imanından bir bölüm oluşturamaz. Bu, bizim bu önemli konuya birden fazla hatim ayırmamızı ve arzu edilen fayda sağlanıncaya kadar duyguların bunlarla uyum içinde olmasına çalışarak, âyetlerdeki bu olguları araştırmamızı gerektirir.

2. Allah'a yalvarmalı ve O'na olan sevgimizi göstermeliyiz.

3. Allah'a sık sık şükretmeliyiz.

4. Rasûlullah ﷺ'in şu duasında olduğu gibi, kulun Allah'a olan sevgisini gösteren ve hadislerde geçen dualarla Allah'a yalvarmalıyız:

"Allahım! Senden sevgini, seni sevenlerin sevgisini ve senin sevgine beni yaklaştıracak ameli isti-

233 Muhammed 47/15.

yorum. Allahım! Sevdiklerimden bana verdiklerini, senin sevdiğin konularda bana güç ve kuvvet yap. Allahım! Sevdiklerimden neyi benden aldıysan, onları, sevdiğin ibadet ve kulluk konusunda bana kuvvet kıl! Allahım! Senin sevgini nefsimden, ailemden, malımdan ve soğuk sudan daha sevgili kıl! Allahım! Beni, zatına, meleklerine, nebilerine, peygamberlerine ve salih kullarına sevdir! Beni, seni seven, meleklerini, nebilerini, peygamberlerini ve salih kullarını sevenlerden kıl! Allahım! Kalbimi sevginle canlandır! Beni, sevdiğin gibi kıl! Allahım! Beni, seni bütün kalbiyle sevenlerden, bütün bedeniyle sana razı olanlardan kıl! Allahım! Bütün sevgimi sana, bütün çabamı senin rızana ait kıl!"[234]

234 Tirmizî, Daavât 72.

YEDİNCİ ÖRNEK

KAYYÛM OLAN ALLAH'A İMAN

Kayyûm, "Zatıyla var olan, yarattıklarının işlerini gören" anlamındadır.

İmanın bu büyük yönünün amacı, Allah'ın yarattıkları arasında, Allah'tan başka ihtiyaç duyulacak herhangi bir varlık, güç sahibi ya da başka bir şeyin olmadığına akıllarımızı ikna etmek ve kalplerimizi inandırmaktır. Allah'tan başka güç ve kuvvet sahibi hiçbir şey yoktur.

Bunun anlamı, Allah bize konuşma gücü vermediği sürece konuşamayacağımız; dudaklarımızı açıp kapatmamıza güç vermedikçe ve kaslanmızı çözmemize yardım etmedikçe gülemeyeceğimizdir. Duygular, sevinçle canlanmadığı ve beyne aktivite verilmediği sürece gülemeyiz: ***"Doğrusu güldüren de ağlatan da O'dur."***[235]

Susuzluk hissi vererek ve su içmemizi sağlayarak bize yardım etmediği sürece, içtiğimiz suya kanamayız. Sadece boşu boşuna bir şeyler içmiş oluruz.

O halde biz, Allah olmadan hiçbir değer taşıyamayız. Mesela; birçok imkâna ve güce sahip bilgisayar gibi karmaşık bir alete bak. Elektrik kesildiğinde durumu ne olur? Değeri ne olur? Gücü olmadığında değeri ne olur? Tıpkı bunun gibi üzerimizdeki ilâhî destek kesildiğinde bizim de değerimiz kalmaz.

Süt emen bir bebeği düşün ve kendine sor: O bebek, hayatını sürdürmek için annesine ne kadar ihtiyaç duyar? Annesi onu terk etse ne yapar? Nasıl yer, nasıl içer? Kendini nasıl temizleyebilir? Elbiselerini nasıl giyer? Ağlamak dışında ne yapabilir?

---

235 Necm 53/43.

Bu hâl, süt emen bir bebeğin annesiyle olan durumudur. O, belirli işlerin yapılmasına muhtaçtır. O halde, bu çocuğun annesine olan ihtiyacından kat be kat daha fazla ihtiyaç duyduğumuz Rabbimize karşı durumumuz nasıl olacaktır?

Yüce Allah'ın, bütün işlerimizi üstlendiğini bilmiyor musun? O, gözlerimize her an görme gücü veriyor. Kulaklarımıza işitme, aklımıza düşünme, kalbimize kanı pompalama ve böbreklerimize vücudumuzu temizleme gücü veriyor.

Göz açıp kapayacak kadar bir süre Rabbimiz bizi terk edecek olsa, helâk olurduk. Nasıl olmasın ki? Bu durumda kan, akmayı; beyin, emirler vermeyi; ciğerler, soluk alıp vermeyi bırakırdı.

Yüce Allah'a acil, mutlak ve sürekli ihtiyacı olan yalnız biz değiliz. Aksine, bütün kâinat O'na muhtaçtır. Bütün varlıklara, görevlerini yerine getirmeleri için güç ve faaliyet, an be an, yavaş yavaş Allah tarafından verilir. O, geceyi gündüze, gündüzü de geceye sarar. Herhangi bir sütun olmadan gökleri yükseltir ve göklerin yeryüzüne düşmesini engeller. Göz açıp kapayacak kadar ya da daha az bir süre gökyüzünü bıraksa, gökyüzü düşerdi: ***"Göğün ve yerin O'nun buyruğu ile durması da O'nun (varlığının) delillerindendir."***[236]

KAYYÛM OLAN ALLAH'A İMANIN ÖNEMİ

İmanın bu yönünün, bireyi Allah'a kulluk konusunda terbiye etmede büyük önemi vardır. Bu iman sayesinde kul, Allah olmadıkça herhangi bir değerinin olmayacağını bilir; kendini beğenme ve böbürlenme hastalığından uzaklaşır.

Bu imanın, Allah için samimi bir kulluğu gerçekleştirmede ve Allah'a şirk koşmamakta büyük etkisi vardır. Kul, Rabbinin

236 Rûm 30/25.

kendisi üzerindeki kontrolünü ve işlerini O'nun yerine getirdiğini, hayır anahtarlarının tamamının O'nun elinde olduğunu anladığında, şüphesiz artık Allah'tan başka kimseden yardım istemeyecek, O'ndan başkasına yönelmeyecektir: ***"De ki: Size gökten ve yerden kim rızık veriyor? Ya da kulaklara ve gözlere kim mâlik (ve hâkim) bulunuyor? Ölüden diriyi kim çıkarıyor, diriden ölüyü kim çıkarıyor? (Her türlü) işi kim idare ediyor? "Allah" diyecekler. De ki: Öyleyse (O'na asi olmaktan) sakınmıyor musunuz?"***[237]

Buna samimi bir imanın, nefisteki Allah'ın kadrini yüceltmede büyük rolü vardır. Allah'ın bizi korumasını ve peş peşe gelen yardımlarını keşfettiğimizde, şüphesiz bu, Allah'ın içimizdeki değerini de büyütecek, bizim için yaptıklarından dolayı Allah'a duyduğumuz sevgiyi de artıracaktır. Aynı şekilde bu, bize olan bağışlarından birini alıkoyduğunda korkumuzu artıracak; O'ndan yardım istememizi, gerçekleşmesini istediğimiz şeyde O'na daha çok tevekkül etmemizi sağlayacak; hırsımızı azaltacak hatta bizi insanların elinde bulunan şeyleri arzu etmekten uzak tutacaktır.

İmanın bu önemli yönü, ihtiyaç sahibi olduğumuz ve Allah'ın mutlak güce sahip bulunduğu bilinci içinde yaşamamızı sağlayacaktır. Böylece Allah'ın bize olan bağışlarını görmemizi engelleyen, çevremizde bol bol bulunan imkânlar ve nedenler gözümüzde küçülecek; sonunda nefislerimizle değil, O'nunla birlikte olmaya çalışacağız.

237 Yunus 10/31.

KAYYUM OLAN ALLAH'A İMAN ETME TARZI

Bu büyük imanî yönün, akılda yer etmiş kesin bir inanç ve kalpte derin bir iman olması ve arzu edilen değişimleri sağlayabilmesi için, düşünceler ve duygular üzerindeki farklı yönlerinin tekrar tekrar sunulması gerekir. Bununla birlikte, bu büyük imanî yönün yapısını güçlendirecek çalışmalarda bulunmanın zorunluluğunun da göz önüne alınması icap eder.

Evet, bu yapının, sabit, sağlam bir temel üzerinde yer alması zarureti vardır. İşte burada, bu büyük yönün ve imanın diğer yönlerinin itikadî temelini oluşturan Kur'ân'ın rolü devreye girmektedir. Kur'ân âyetleri, Kayyûm sıfatından, etkilerinden ve çeşitli biçimlerinden uzun uzun bahsetmiştir.

Değerli okuyucu! İşte sana bu biçimlerden bazıları:

1. Mahlukâtın Ayakta Durması

Yüce Allah, bütün varlıkları yoktan yaratmıştır. O, bu varlıkların tüm gelişim evrelerini üstlenmiştir. Mesela; insanın yaratılışı hakkında Allah Teâlâ şöyle buyurur: ***"Andolsun biz insanı, çamurdan (süzülüp çıkarılmış) bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir karargâhta nutfe haline getirdik. Sonra nutfeyi alaka (aşılanmış yumurta) yaptık. Peşinden, alakayı, bir parçacık et haline soktuk; bu bir parçacık eti kemiklere (iskelete) çevirdik; bu kemikleri etle kapladık. Sonra onu başka bir yaratışla insan hâline getirdik. Yapıp-yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir."***[238] Allah'ın kayyûmluğuna işaret eden bu yüce biçimi gördün mü?

İnsanın yaratılışı yönüyle böyledir; insan, çamurdan yaratıldı. Bitkilere gelince; ***"O, gökten su indirendir. İşte biz,***

238 Mü'minûn 23/12-14.

her çeşit bitkiyi onunla bitirdik. O bitkiden de kendisinde üst üste binmiş taneler bitireceğimiz bir yeşillik, hurmanın tomurcuğundan sarkan salkımlar, üzüm bağları ve bir kısmı birbirine benzeyen, bir kısmı da benzemeyen zeytin ve nar bahçeleri meydana getirdik. Meyve verirken ve olgunlaştığı zaman her birinin meyvesine bakın! Kuşkusuz, bütün bunlarda inanan bir toplum için ibretler vardır."[239]

2. Desteğin Devam Etmesi

Yüce Allah, bütün kâinata, ayakta durması ve yaşamını sürdürmesi için yardım etmektedir. Aksi halde, kâinat yok olup giderdi: ***"Denizde dağlar gibi akıp gidenler (gemiler) de O'nun (varlığının) delillerindendir. Dilerse O, rüzgârı durdurur da onun (denizin) üstünde kala-kalırlar. Elbette bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır."***[240]

İnsana, yaşamını sürdürmesi için gerekli olan tüm şeyleri verir. Onu doyurur, ona su verir, hastalandığında onu iyileştirir: ***"Biz, rüzgârları aşılayıcı olarak gönderdik ve gökten bir su indirdik de onunla su ihtiyacınızı karşıladık. (Biz bunları yapmasaydık) siz onu (yeterli suyu) depolayamazdınız."***[241]

"Su ihtiyacınızı karşıladık" sözünü düşünürsen, Allah'ın bize verdiği sözün ve bizi hayatta tutmak için yaptığı şeylerin boyutlarını öğrenirsin.

O'nun bize olan yardımı sadece bununla da sınırlı değildir. Bütün hücrelerimiz, sistemlerimiz ve kaslarımız, O'nun bize

239 En'âm 6/99.
240 Şûrâ 42/32-33.
241 Hicr 15/22.

bağışladığı gücü hissetmektedir: ***"Sizi karada ve denizde gezdiren O'dur."***[242]

3. Korumaya Devam Etmesi

Yüce Allah, bütün kâinatı ayakta tutar ve var oluş sebebinden dolayı, onun varlık durumunu korur. Güneş, insanlara ışık ve sıcaklık vermek, günleri belirlemek, gece ve gündüz ile dört mevsimin varlığı için yaratılmıştır.

Güneş, yörüngesinde düzenli bir şekilde ilerlemeye ihtiyaç duyar. Durmaması ya da bulunduğu durumdan daha yakına ya da uzağa hareket etmemesi gerekir. Yoksa insanlar, hayvanlar ve yeryüzündeki her şey helâk olur. Milyonlarca yıldır, yörüngesinde onu koruyan ve her gün ilerlemesi işini üstlenen kimdir? Şüphesiz her şeye gücü yeten, her şeyi ayakta tutan Allah'tır: ***"Gece de onlar için bir ibret alâmetidir. Biz ondan gündüzü sıyırıp çekeriz de onlar karanlıklara gömülürler. Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner). İşte bu, azîz ve alîm olan Allah'ın takdiridir. Ay için de birtakım menziller (yörüngeler) tayin ettik. Nihayet o, eğri hurma dalı gibi (hilâl) olur da geri döner. Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri, bir yörüngede yüzerler."***[243]

Gökyüzüne gelince; Allah, onu bir çatı kılmıştır ve o, yeryüzünü korumaktadır. Gökyüzünde, dayanağı olmadan yükselen bulutlar yaratmıştır. Milyonlarca yıl önce yarattığı andan beri, bizzat kendisi onları korur ve yükseltir. Eğer göz açıp kapayacak kadar bir süre onu bırakacak olsaydı, gökyüzü, yeryüzünün üzerine düşerdi: ***"Göğü de kendi izni olmadıkça yer üzerine düşmekten korur."***[244]

242 Yunus 10/22.
243 Yâsîn 36/37-40.
244 Hac 22/65.

Bu durum, içinde insanın da yer aldığı bütün varlıkları ilgilendiren, varlığı sürdürme ifadelerinden biridir. Allah, belirli bir hızda kanı pompalamaya devam etmesi için kalbi koruma işini üstlenir. Bu hız artsa ya da eksilse, bedende şiddetli acılar meydana gelirdi. O, bedenin bütün hücrelerini korumayı ve belirli tarzda hareket etmesini sağlamayı üstlenmiştir: ***"De ki: Allah'a karşı sizi gece gündüz kim koruyacak? Buna rağmen onlar Rablerini anmaktan yüz çevirirler."***[245]

4. Allah'ın İlmi ve Her Şeyi Kuşatması

Allah, her şeyi bilir ve bütün varlıklarını sürekli ve tam bir şekilde kuşatır: ***"Ne zaman sen bir işte bulunsan, ne zaman Kur'ân'dan bir şey okusan ve siz ne zaman bir iş yapsanız, o işe daldığınız zaman biz mutlaka üstünüzde şahidizdir. Ne yerde ne gökte zerre ağırlığınca bir şey Rabbinden uzak (ve gizli) kalmaz. Bundan daha küçüğü ve daha büyüğü yoktur ki apaçık kitapta (levh-i mahfuzda) bulunmasın."***[246]

5. Gücünün Varlığı

İlminin varlığıyla birlikte, mutlak güç sahibi olan Allah'ın, bütün varlıkları kuşatan gücü vardır. Allah, sihirbazlarla karşılaştığı, iplerinin ve âsâlarının yürüdüğünü görüp kaygılandığı an Musa *aleyhisselâm* ile birlikteydi. O anda, Allah onun için ne yaptı? ***"Korkma! dedik, üstün gelecek olan kesinlikle sensin. Sağ elindekini at da onların yaptıklarını yutsun."***[247]

Musa *aleyhisselâm* ve kavmi, Firavun'dan ve onun zulmünden kaçmaya karar verip geçmek için denize doğru gittiklerinde, Firavun ve askerleri onlara yaklaşmak üzereydi: ***"İki***

245 Enbiyâ 21/42.
246 Yunus 10/61.
247 Tâhâ 20/68-69.

topluluk birbirini görünce, Musa'nın adamları "İşte yakalandık!" dediler. Musa "Asla!" dedi, "Rabbim şüphesiz benimledir, bana yol gösterecektir."[248]

Peki, ne oldu? ***"Bunun üzerine Musa'ya "Asan ile denize vur!" diye vahyettik. (Vurunca deniz) derhal yarıldı (on iki yol açıldı), her bölük koca bir dağ gibi oldu. Diğerlerini de oraya yaklaştırdık. Musa ve beraberinde bulunanların hepsini kurtardık. Sonra diğerlerini suda boğduk."***[249]

Allah, bütün mahlukâtı kuşatmıştır; dilediği an, dilediği şeyi uygulamakta mutlak güce sahiptir.

6. Hidayetinin Varlığı

Hiçbir insan, kötülüğü emreden nefsinin, gizli ve açık arzularına sürekli olarak üstün gelmeye güç yetiremez: ***"Üstünüzde Allah'ın lütuf ve merhameti olmasaydı, içinizden hiç kimse asla temize çıkamazdı."***[250]

Hiçbir insanın, Allah'ın hidayeti ve yardımı olmaksızın namaz kılması, oruç tutması, infak etmesi ya da hac yapması mümkün değildir: ***"De ki: Eğer (haktan) saparsam, kendi aleyhime sapmış olurum. Eğer doğru yolu bulursam, bu da Rabbimin bana vahyettiği (Kur'ân) sayesindedir."***[251]

Allah'ın yardımı olmadan kimse iman edemez, doğru yolu bulamaz: ***"Hani havârîlere, "Bana ve peygamberime iman edin" diye ilham etmiştim. Onlar (da), "İman ettik, bizim Allah'a teslim olmuş kimseler (Müslümanlar) olduğumuza sen de şahit ol" demişlerdi."***[252]

248 Şuarâ 26/61-62.
249 Şuarâ 26/63-66.
250 Nûr 24/21.
251 Sebe 34/50.
252 Mâide 5/111.

Bunun anlamı, kıldığımız her namazın, ilahî hidayet ve yardımın varlığıyla olduğudur. Allah bizi terk edecek olsa, ne namaz kılabilir, ne de oruç tutabilirdik: ***"Sana gelen iyilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsindendir."***[253]

7. Allah'ın Günahtan Koruması

Allah'ın, mü'min kullarına yardım edeceği ve ibadeti onlara sevdireceği yönündeki sözüyle birlikte; şüphesiz Allah, mü'min kullarını günahlara ve hatalara düşmekten de korur. Onların günaha olan eğilimlerini değiştirir ve onları başka şeylerle meşgul eder. Allah böyle yapmasa, helâk olur ve küçük-büyük çeşitli günahlara düşerdik.

Şimdi, Rabbine yalvaran İbrahim *aleyhisselâm*'ın şu sözünü düşün: ***"Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut!"***[254] İbrahim *aleyhisselâm*, kendisinin ve çocuklarının putlara tapmasından korkuyor. Niçin? Çünkü o, Allah'ın kendisini bırakması halinde putlara tapacağından emindi. Nitekim kavmine şöyle demiyor muydu? ***"Beni doğru yola iletmişken, Allah hakkında benimle tartışıyor musunuz? Ben, sizin O'na ortak koştuğunuz şeylerden korkmam. Ancak, Rabbimin bir şey dilemesi hariç."***[255]

"Ancak, Rabbimin bir şey dilemesi hariç" sözünü düşünürsen, yeryüzünde meydana gelen, ancak işlemediğin her günahın, Allah'ın seni günahtan korumasıyla ilgili olduğunu anlarsın. Yusuf *aleyhisselâm*, Rabbine şöyle demiyor muydu? ***"Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara meyleder ve cahillerden olurum!"***[256]

253 Nisâ 4/79.
254 İbrahim 14/35.
255 En'âm 6/80.
256 Yusuf 12/33.

8. Desteklemenin Varlığı

Allah, kalplerimizi iman üzere sabit kılar ve kalplerimizi buna bağlar. Bir an ya da daha kısa bir süre bırakacak olsa, kalpler hevâya sapardı. Allah, sevgili kulu Hz. Muhammed'e şöyle demiyor mu? "***Eğer seni sebatkâr kılmasaydık, neredeyse onlara birazcık meyledecektin.***"[257]

İstikrarın ve desteklemenin anlamını öğrenmek için, tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'ın şu âyetini düşün: ***"Musa'nın annesinin yüreğinde yalnızca çocuğunun tasası kaldı. Eğer biz, (vaadimize) inananlardan olması için onun kalbini pekiştirmemiş olsaydık, neredeyse işi meydana çıkaracaktı."***[258]

O halde sebat, Allah katındandır. Allah bizi terk edecek olsa, kalplerimiz sapar ve bütün hayırlardan uzaklaşırdı: ***"Allah, sağlam sözle iman edenleri hem dünya hayatında hem de ahirette sapasağlam tutar."***[259]

9. Velâyet ve Himayenin Varlığı

Allah, dostlarını bütün kötülüklerden koruma işini üzerine almıştır: ***"Allah, kuluna kâfi değil midir?"***[260]

Allah, Yusuf *aleyhisselâm*'ı korudu: ***"İşte böylece biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o, ihlâslı kullarımızdandı."***[261]

Yüce Allah, Hz. Muhammed'i öldürmeye niyetlendiklerinde, onu müşriklerden korudu: ***"Hani, kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebu Bekir ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı. Hani onlar mağaradaydı. O, arka-***

257 İsrâ 17/74.
258 Kasas 28/10.
259 İbrahim 14/27.
260 Zümer 39/36.
261 Yusuf 12/24.

daşına "Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir" diyordu. Bunun üzerine Allah, ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allah üstündür, hikmet sahibidir."[262]

Allah, kavmi İbrahim *aleyhisselâm*'ı ateşe attığında, onu korudu: ***"Eğer iş yapacaksanız, yakın onu da tanrılarınıza yardım edin!" dediler. "Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!" dedik. Böylece ona bir tuzak kurmak istediler fakat biz, onları daha çok hüsrana uğrayanlar durumuna soktuk."***[263]

10. Yakınlık Duyma ve Karşılık Verme

Allah, bütün kullarına yakındır. O'ndan bir şey istediklerinde, kendilerine cevap verir. O'ndan yardım istediklerinde, onları destekler. O'ndan kendilerini kurtarmasını istediklerinde, onları kurtarır: ***"Kullarım sana, beni sorduklarında (söyle onlara): Ben çok yakınım. Bana dua ettiği zaman dua edenin dileğine karşılık veririm. O halde (kullarım da) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulsunlar."***[264]

Şeytan vesvese verdiğinde ve kandırmaya çalıştığında, Allah'a sığınmaktan başka yapabileceğimiz bir şey yoktur: ***"Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni dürtecek olursa, hemen Allah'a sığın. Çünkü O, işitendir, bilendir."***[265]

262 Tevbe 9/40.
263 Enbiyâ 21/68-70.
264 Bakara 2/186.
265 Fussilet 41/36.

Başımıza tehlikeli bir olay geldiğinde, Yunus *aleyhisselâm*'ın balığın karnında yaptığı gibi, Allah'a sığınmaktan başka çaremiz yoktur: ***"Nihayet karanlıklar içinde "Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum!" diye niyaz etti. Bunun üzerine onun duasını kabul ettik ve onu kederden kurtardık. İşte biz, mü'minleri böyle kurtarırız."***[266]

İşte bu, bütün insanları kaplayan Allah'ın varlığıdır: ***"Sizi karada ve denizde gezdiren O'dur. Hatta siz gemilerde bulunduğunuz, o gemiler de içindekileri tatlı bir rüzgârla alıp götürdükleri ve (yolcular) bu yüzden neşelendikleri zaman, o gemiye şiddetli bir fırtına gelip çatar, her yerden onlara dalgalar hücum eder ve onlar çepeçevre kuşatıldıklarını anlarlar da dini yalnız Allah'a halis kılarak "Andolsun eğer bizi bundan kurtarırsan mutlaka şükredenlerden olacağız" diye Allah'a yalvarırlar. Fakat Allah onları kurtarınca bir de bakarsın ki onlar, yine haksız yere taşkınlık ediyorlar."***[267]

11. Allah'ın Vermesi ve Esirgemesi

Yüce Allah, kullarını sever. Allah'ın her dileğinin arkasında, kullarının menfaatlerini gözeten bir hikmet vardır. Allah, bütün bunları, onlar için var edendir. O, kulları için faydalı olan şeyleri bilir. Bazen verir, bazen esirger: ***"Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Dilediğine rızkı bol verir, dilediğinden de kısar. O, her şeyi bilendir."***[268]

12. Allah'ın Hak Ettikleri Karşılıkları Kullarına Vermesi

266 Enbiyâ 21/87-88.
267 Yunus 10/22-23.
268 Şûrâ 42/12.

Allah'ın, kullan üzerindeki hâkimiyetinin göstergelerinden biri de onlar hakkındaki her şeyden haberdar olması, onlara yakın olması, gizli ve açık hallerini, iyi ve kötü fiillerini bilmesidir. İyilik yapan kimseye iyilikle, kötülük yapan kimseye de kötülükle karşılık verir. Dilediğini affeder, dilediğini azaba uğratır.

Yalan söylediğimizde, gıybet ettiğimizde ya da bize helâl olmayan bir şeye gözlerimizle baktığımızda ne olacağını bize gösterir.

Bizi azaba uğratmak istediğinde, bizi cezalandırır: ***"Fakat zalimler, kendilerine söylenenleri başka sözlerle değiştirdiler. Bunun üzerine biz, yapmakta oldukları kötülükler sebebiyle zalimlerin üzerine gökten acı bir azap indirdik."***[269]

O, hesabı çabuk görendir: ***"Artık kim verir ve sakınırsa, en güzeli de tasdik ederse, biz de onu en kolaya hazırlarız (onda başarılı kılarız). Kim cimrilik eder, kendini müstağni sayar, en güzeli de yalanlarsa, biz de onu en zora hazırlarız."***[270]

13. Allah'ın Mü'minleri Terbiye Etmesi ve Onlara İlgi Göstermesi

Yüce Allah, iyi birer kul olabilmeleri için mü'minlere birçok terbiye tarzıyla ilgi gösterir. Mesela; sahâbeden bazılarının, Huneyn savaşında "Bugün az olmadığımız için yenilmeyeceğiz!" dediklerinde olanlara bak: ***"Andolsun ki Allah, birçok yerde (savaş alanlarında) ve Huneyn savaşında size yardım etmişti. Hani çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş fakat sizi hezimete uğramaktan kurtaramamıştı. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen***

269 Bakara 2/59.
270 Leyl 92/5-10.

size dar gelmişti. Sonunda (bozularak) gerisin geri dönmüştünüz."[271]

Yine İlk olayında, kullar için Rabbanî terbiye ortaya çıkar: ***"Onu duyduğunuzda "Bunu konuşup yaymamız bize yakışmaz. Hâşâ! Bu, çok büyük bir iftiradır" demeli değil miydiniz? Eğer inanmış insanlarsanız, Allah, bir daha buna benzer tutumu tekrarlamaktan sizi sakındırıp uyarır."***[272]

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. Bu önemli imanî yönün, inancımızda ve imanımızda temel bir bölüm oluşturması, Allah'a olan ihtiyacımızı sürekli hissettirecek şekilde davranışlarımıza yansıması, Allah'a samimi bir şekilde yönelmemiz, O'na tam bir şekilde bağlanmamız, nefse, küçümseyen ve eksik gören bir gözle bakmamız için Kur'ân'daki bu yönle birlikte yaşamamız, Allah'ın varlık göstergelerini incelememiz, onlar üzerinde düşünmemiz, onlarla birlikte duygulan harekete geçirmeye çalışmamız gerekir. Özellikle bu önemli konuya, huzur bulmak ve anlamının üzerimizde belirmesi için birden fazla hatim ayırmalıyız.

2. Güneşin batması ve doğması, gece ve gündüzün birbirini izlemesi gibi bu gerçeğe işaret eden kâinat ve kâinattaki olaylar üzerinde düşünmeliyiz. Aynı şekilde, ilahî yardımdan mahrum kaldıktan sonraki şeylerin durumuna bakmalıyız. Mesela; gemilerin denizde yüzmesi, Allah'ın ilgi göstermesi ve korumasıyla gerçekleşir. Bu yardım kesildiğinde, gemiler deniz yüzeyinde hareket etmez ve herhangi bir kuvvet gösteremeden öylece dururlar: ***"Denizde dağlar gibi akıp gidenler (gemiler)***

271 Tevbe 9/25.
272 Nûr 24/16-17.

de O'nun (varlığının) delillerindendir. Dilerse O, rüzgârı durdurur da onun (denizin) üstünde kalakalırlar. Elbette bunda, çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır."[273]

3. Nefis ve insanda bulunan varlık delilleri üzerinde düşünmek gerekir. Bu deliller, kalp atışlarının çoğalması, konuşmada dilin sürçmesi, göze kirpiğin girmesi, kaslardan birinin seğirmesi, baş ağrısı ya da tabiatın değişmesi gibi insan yaşamında mahrumiyet, eksiklik ya da acı duyma şeklinde görülür.

4. Özellikle, kâinat ve nefisteki varlık biçimleri üzerinde düşündükten sonra "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah: Allah'tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur" zikrini sürekli yapmak gerekir. Şüphesiz bu zikir, bize hassas bir sıfatı niteliyor, yaşamamız gereken gerçeği ifade ediyor. Burada, varlığın anlamını akıl ve kalbe yerleştirmek, hızlı bir şekilde bu anlamın yapısını güçlendirmek için bu zikri artırmaya duyulan ihtiyaç ortaya çıkmaktadır.

5. Sahâbenin söylediği şu şiirde olduğu gibi Allah'ın üzerimizdeki varlığını gösteren durumları zikrederek, Allah'a yalvarmak ve O'na övgüde bulunmak gerekir:

"Allahım! Sen olmasaydın, biz doğru yolu bulamazdık.

Ne sadaka verirdik ne de namaz kılardık."

273 Şûrâ 42/32-33.

SEKİZİNCİ ÖRNEK

ADİL HÜKÜM

Buna imanın anlamı, Yüce Allah'ın, kullan arasında adaletle hükmettiğidir. Allah Teâlâ, dünyada ya da âhirette olsun, iyilik yapanlara iyilikle, kötülük yapanlara kötülükle karşılık verir: ***"Göklerde ve yerde bulunanlar hep Allah'ındır. Bu, Allah'ın, kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandırması, güzel davrananları da daha güzeliyle mükâfatlandırması içindir."***[274]

Bu anlam nefse yerleştiğinde, Allah korkusu, takva ve uyanık olma sonucunu verir. Böylece kul, Allah'ın emrine karşı gelmez, O'na itaat etmeye çalışır, herhangi bir günah işlediğinde, hemen tevbe eder.

BU YÖNE NASIL İMAN EDEBİLİRİZ?

Bu itikadî yöne sahip olabilmek için bunun göstergelerini ve biçimlerini öğrenmemiz, bunları aklımıza tekrar tekrar getirmemiz gerekir. Böylece bu yöne olan inancımız artacak, kalpte, imandan temel bir bölüm oluşacaktır.

Burada, bu imanî yönün ana hatlarını belirleyen ifadelerle dolu olan Kur'ân'ın rolü ortaya çıkmaktadır. Allah, kullanna vereceği karşılıkların şekillerini sunar. Bütün bunları, insanlık tarihi boyunca bu karşılıklara uygun, gerçek örneklerle birlikte gösterir.

---

274 Necm 53/31.

KULDAN BAŞLAMA

Kur'ân, sürekli olarak kulun başına gelen iyi ya da kötü şeylerin Allah'tan olduğunu açıkça ifade etmektedir. Bununla birlikte kulun, doğruluk ve bozukluk, hidayet ve dalalet, mutluluk ve mutsuzluk, başarı ve başarısızlık, göğsün daralması ve genişlemesi, işlerin kolaylaşması ve zorlaşması noktasında iyiliği ya da kötülüğü çağırmasının önemli etkisi vardır. Bütün bu durumlar, bunlara neden olacak bir şeyi aklına getirmedikçe kulun başına gelmez: ***"Ne sizin kuruntularınız ne de Ehl-i Kitab'ın kuruntuları (gerçektir). Kim bir kötülük yaparsa onun cezasını görür."***[275]

Durumundaki herhangi bir değişiklik, gönlündeki bir hüzün ya da işlerindeki bir zorluk, ancak herhangi bir anda ektiği şeyin ürünüdür: ***"(Bedir'de) iki katını (düşmanınızın) başına getirdiğiniz bir musibet, (Uhud'da) kendi başınıza geldiği için mi "Bu nasıl oluyor?" dediniz? De ki: O, kendi kusurunuzdandır."***[276]

Çünkü Allah, kimseye zulmetmez: ***"Bu, dünyada iken kendi ellerinizle yapmış olduğunuzun karşılığıdır. Yoksa Allah kullarına zulmetmez."***[277]

Aksine, nefislerimize zulmedenler bizleriz: ***"Şüphesiz ki Allah, insanlara hiçbir şekilde zulmetmez. Fakat insanlar kendilerine zulmederler."***[278]

Yüce Allah, İsrailoğulları'nı âlemlere üstün kılmış, sabrettikleri ve Firavun'un kendilerine yaptıklarına dayandıkları için onları yeryüzüne yerleştirmiştir: ***"Sabırlarına karşılık Rabbinin İsrailoğulları'na verdiği güzel söz yerine geldi."***[279]

275 Nisâ 4/123.
276 Âl-i İmrân 3/165.
277 Âl-i İmrân 3/182.
278 Yunus 10/44.
279 A'râf 7/137.

Ancak bu nimeti korumadıklannda, zulme ve azgınlığa döndüklerinde acı meyveyi topladılar: ***"Yahudilerin zulmü sebebiyle, bir de çok kimseyi Allah yolundan çevirmeleri, men edildikleri halde faizi almaları ve haksız (yollar) ile insanların mallarını yemeleri yüzünden kendilerine (daha önce) helâl kılınmış bulunan temiz ve iyi şeyleri onlara haram kıldık."***[280]

Kimseye iltimas yoktur: ***"Önceki sahiplerinden sonra yeryüzüne vâris olanlara hâlâ şu gerçek belli olmadı mı? Eğer biz dileseydik, onları da günahlarından dolayı musibetlere uğratırdık! Biz onların kalplerini mühürleriz de onlar (gerçekleri) işitmezler."***[281]

Şüphesiz bu, herkese uygulanacak bir kanundur: ***"Ey iman edenler! Mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmeyin. (Bunu yaparak) Allah'a, aleyhinizde apaçık bir delil mi vermek istiyorsunuz?"***[282]

Allah'ın şu buyruğunu düşünün: ***"Allah'a, aleyhinizde apaçık bir delil mi vermek istiyorsunuz?"***

İlahî emir, kâfirleri dost edinmeniz halinde sizi cezalandırma yönünde olacaktır. Kimseye iltimas gösterilmeyecektir. İstikameti ve takvası dışında kimseye cömert davranılmayacaktır.

En'âm sûresinde, Hz. İbrahim'den ve zürriyetinden olan peygamberlerden bahsedildikten sonra seçkinliğin devam etmesinin, istikametin devam etmesiyle ilişkili olduğu hatırlatılır: ***"Onların babalarından, çocuklarından ve kardeşlerinden bazılarına da (üstün meziyetler verdik). Onları seçkin kıldık ve doğru yola ilettik. İşte bu, Allah'ın hidayetidir, kullarından dilediğini ona iletir. Eğer***

280 Nisâ 4/160-161.
281 A'râf 7/100.
282 Nisâ 4/144.

onlar da Allah'a ortak koşsalardı, yapmakta oldukları amelleri elbette boşa giderdi."[283]

Taraftar ya da dost isteyen kimsenin, dosdoğru olması gerekir: ***"Ey Musa! Korkma! Çünkü benim huzurumda peygamberler korkmaz. Ancak kim haksızlık eder sonra da işlediği kötülük yerine iyilik yaparsa, bilsin ki ben (ona karşı da) çok bağışlayıcıyım, çok merhamet sahibiyim.***"[284]

O halde başlangıç, kuldandır: ***"Eğer kendilerine verilen öğüdü yerine getirselerdi, onlar için hem daha hayırlı hem de (imanlarını) daha pekiştirici olurdu. O zaman elbette kendilerine nezdimizden büyük mükâfat verirdik ve onları dosdoğru bir yola iletirdik.***"[285]

Kur'ân, bu kanunu iki bölümde ifade eder: ***"O (peygamberlerin gönderildiği) ülkelerin halkı inansalar ve (günahtan) sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereket kapıları açardık. Fakat yalanladılar, biz de yaptıkları yüzünden onları yakalayıverdik.***"[286] ***"Kim iyi bir iş yaparsa, bu kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa aleyhinedir.***"[287]

Bu kanun, sahâbenin hayatında son derece açık bir şekilde uygulanmıştır. Belki de Uhud savaşında meydana gelen olay, bu konuda en belirgin örnektir. Başlangıçta, apaçık zafer, -ifade edilen kurala uygun olarak- Müslümanlarındı. Ancak onların bir kısmı, Rasûlullah ﷺ'in emrine karşı çıkıp dağdaki yerlerini terk ettiklerinde, bu kanun depreşti ve kural uygulandı. Kur'ân, bu

283 En'âm 6/87-88.
284 Neml 27/10-11.
285 Nisâ 4/66-68.
286 A'râf 7/96.
287 Fussilet 41/46.

durumu net bir şekilde şöyle ifade eder: ***"Siz Allah'ın izniyle düşmanlarınızı öldürürken, Allah, size olan vaadini yerine getirmiştir. Nihayet öyle bir an geldi ki Allah, arzuladığınızı (galibiyeti) size gösterdikten sonra zaafa düştünüz, (Peygamber'in verdiği) emir konusunda tartışmaya kalkıştınız ve asi oldunuz. Dünyayı isteyeniniz de vardı, âhireti isteyeniniz de vardı."***[288]

Kur'ân, bu gerçeği destekleyen yüzlerce âyetle doludur.

GÜNAHLARIN SONUÇLARI

Kur'ân, dünya ve âhirette insanların hesabının görülmesini ve karşılıklarının verilmesini sağlayan kuralları ifade etmesinin yanı sıra iyilik ya da kötülük yapanlar için verilen karşılıkların şekillerini ve biçimlerini de gösterir: ***"Yoksa kötülük işleyenler ölümlerinde ve sağlıklarında kendilerini, inanıp iyi ameller işleyen kimseler ile bir mi tutacağımızı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar!"***[289]

İyilik yapanlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir. Aksine, mutlu olacaklardır: ***"Kim benim hidayetime uyarsa, o sapmaz ve bedbaht olmaz."***[290]

Onlar, güzel bir yaşamla ödüllendirileceklerdir: ***"Erkek veya kadın, mü'min olarak kim iyi amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız. Onların mükâfatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeliyle veririz."***[291]

288 Âl-i İmrân 3/152.
289 Câsiye 45/21.
290 Tâhâ 20/123.
291 Nahl 16/97.

Yine onlar, himaye edileceklerdir ve Allah, onlara yetecektir: ***"Allah, kuluna kâfi değil midir?"***[292]

Kötülük yapanlara gelince; Kur'ân, işlediklerinden geri dönmeleri ve Allah'a yönelip emrine karşı olan şeyleri terk etmeleri için bireyler ya da ümmetler seviyesinde onların karşılıklarını uzun uzun anlatmıştır: ***"Biz onları korkuturuz da bu, onlara büyük bir azgınlıktan başka bir şey sağlamaz."***[293]

Kur'ân'ın, günah işleyen kimseleri bekleyen ceza türlerini göstermenin yanı sıra, günahlara düşmeye karşı uyardığını da görürüz. İşte bununla ilgili örnekler:

İşlerin zorlaştırılması: ***"Kim cimrilik eder, kendini müstağni sayar, en güzeli de yalanlarsa, biz de onu en zora hazırlarız."***[294]

Başarısızlık: ***"Kim de beni anmaktan yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacaktır."***[295]

Belâlarla karşı karşıya kalma: ***"Bu sebeple, O'nun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir bela gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azabın isabet etmesinden sakınsınlar."***[296]

Mahrumiyet: ***"Fakat Allah, onların davranışlarını çirkin gördü ve onları engelledi."***[297]

Acı verici bir azap: ***"İnananlar arasında çirkin şeylerin yayılmasını arzulayan kimseler için dünyada da ahirette de çetin bir ceza vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz."***[298]

292 Zümer 39/36.
293 İsrâ 17/60.
294 Leyl 92/8-10.
295 Tâhâ 20/124.
296 Nûr 24/63.
297 Tevbe 9/46.
298 Nûr 24/19.

Cezalar, helâk seviyesine ulaşıncaya kadar yavaş yavaş artacaktır: ***"Âyetlerimizi yalanlayanları, hiç bilmeyecekleri yerden yavaş yavaş helâke götüreceğiz. Onlara mühlet veririm. (Fakat) benim cezam çetindir."***[299]

Ümmetlerin Cezaları

Kur'ân âyetleri, Allah'ın emrine karşı gelmeleri halinde ümmetlerin başına gelebilecek ceza türlerini de bize anlatır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Nimetlerin çekilmesi: ***"Bu da, bir millet kendilerinde bulunanı (güzel ahlâk ve meziyetleri) değiştirinceye kadar Allah'ın onlara verdiği nimeti değiştirmeyeceğinden dolayıdır. Gerçekten Allah işitendir, bilendir."***[300]

Açlık ve korku: ***"Allah, (ibret için) bir ülkeyi örnek verdi. Bu ülke güvenli, huzurlu idi, ona rızkı her yerden bol bol gelirdi. Sonra onlar, Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük ettiler. Allah da onlara, yaptıklarından dolayı açlık ve korku sıkıntısını tattırdı."***[301]

Başarısızlık ve yenilgi: ***"(Bedir'de) iki katını (düşmanınızın) başına getirdiğiniz bir musibet, (Uhud'da) kendi başınıza geldiği için mi "Bu nasıl oluyor?" dediniz? De ki: O, kendi kusurunuzdandır. Şüphesiz Allah'ın her şeye gücü yeter."***[302]

Bozulmanın ve fesadın ortaya çıkışı ve insanlar arasında yayılması: ***"İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu. Allah da belki dönerler diye yaptıklarının bir kısmını böylece kendilerine tattırır."***[303]

299 A'râf 7/182-183.
300 Enfâl 8/53.
301 Nahl 16/112.
302 Âl-i İmrân 3/165.
303 Rûm 30/41.

İşlerin yönetimini, zalimlerin ele alması: ***"İşte böylece işledikleri günahlardan dolayı zalimlerin bir kısmını diğer bir kısmının peşine takarız."***[304]

Allah'ın, ümmeti yüz üstü bırakması: ***"Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesinler. Kim bunu yaparsa, artık onun Allah nezdinde hiçbir değeri yoktur. Ancak kâfirlerden gelebilecek bir tehlikeden sakınmanız başkadır. Allah, kendisine karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor."***[305]

KUR'ÂNÎ ÖRNEKLER

Kur'ân, ümmetler ve bireyler seviyesinde iyilik veya kötülük yapanların çeşitli karşılıklarını ve biçimlerini zikretmesinin yanı sıra, insanların, iyilik yapanların yolunu tutmaları ve kötülük yapanların yaptıklarından sakınmaları için bu karşılıklara uygulanabilecek gerçek örnekler de sunar. Bu örneklerden bazıları şunlardır:

Malıyla övünen Karun: ***"Nihayet biz, onu da, sarayını da yerin dibine geçirdik. Artık Allah'a karşı kendisine yardım edecek avanesi olmadığı gibi o, kendisini savunup kurtarabilecek kimselerden de değildi."***[306]

Benzer şekilde, sahip olduklarıyla övünen iki bahçe sahibi: ***"(Böyle gurur ve kibirle) kendisine zulmederek bağına girdi. Şöyle dedi: "Bunun, hiçbir zaman yok olacağını sanmam. Kıyametin kopacağını da sanmıyorum. Şayet Rabbimin huzuruna götürülürsem, hiç şüphem yok ki, (orada) bundan daha hayırlı bir akıbet bulurum."***[307] Peki, ona ne oldu? ***"Derken onun ser-***

304 En'âm 6/129.
305 Âl-i İmrân 3/28.
306 Kasas 28/81.
307 Kehf 18/35-36.

veti kuşatılıp yok edildi. Böylece bağı uğruna yaptığı masraflardan dolayı ellerini oğuşturup kaldı. Bağın çardakları yere çökmüştü. "Ah" diyordu, "Keşke ben Rabbime hiçbir ortak koşmamış olsaydım!"[308]

Yine bir başka bahçe sahibi: ***"Biz, vaktiyle "bahçe sahipleri"ne bela verdiğimiz gibi onlara da bela verdik. Hani onlar (bahçe sahipleri), sabah olurken (kimse görmeden) onu (mahsullerini) devşirecekleri-ne yemin etmişlerdi. Onlar istisna da etmiyorlardı. Fakat onlar daha uykudayken Rabbinin katından (gönderilen) kuşatıcı bir afet (ateş) bahçeyi sarıverdi de, bahçe kapkara kesildi."***[309]

Ümmetler seviyesine gelince; bu konuda da birçok örnek vardır. Belki de bunların en açık olanı, Allah'ın, sabırları nedeniyle âlemlere üstün kıldığı, ardından gazabına uğrayan, zulümde ve azgınlıkta bulunduklarından dolayı kendilerine azap inen İsrailoğulları'nın başına gelenlerdir: ***"Buzağıyı (tanrı) edinenler var ya, işte onlara mutlaka Rablerinden bir gazap ve dünya hayatında bir alçaklık erişecektir. Biz iftiracıları böyle cezalandırırız."***[310]

Şükretmekten yüz çeviren Sebe kavminin başına gelenler de bir başka örnektir. ***"Andolsun, Sebe kavmi için oturduğu yerlerde büyük bir ibret vardır. Biri sağda, diğeri solda iki bahçeleri vardı. (Onlara dedi ki:) "Rabbinizin rızkından yiyin ve O'na şükredin. İşte güzel bir memleket ve çok bağışlayan bir Rab!" Fakat onlar yüz çevirdiler. Bu yüzden üzerlerine Arim selini gönderdik. Onların iki bahçesini, buruk yemişli, acı ılgınlı ve içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki (ha-***

308 Kehf 18/42.
309 Kalem 68/17-20.
310 A'râf 7/152.

rap) bahçeye çevirdik. Nankörlük ettikleri için onları böyle cezalandırdık. Biz, nankörden başkasını cezalandırır mıyız?"[311]

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. Bu önemli yönün, inançta yer etmesi ve imanın temel bir bölümü olması gerekir. Nasıl olmasın ki? Bu, Allah'ın emirleri konusunda dosdoğru olmaya iten en önemli dürtülerdendir. Kur'ân, iman ve kesin inancın oluşumu için en büyük kaynaktır. Çünkü Kur'ân, bu imanî yönün hakikatlerini uzun uzun ifade etmiştir. O halde, zorunlu olarak Kur'ân'daki bu anlamla birlikte uzun süre yaşamalı, günlük virdimiz yoluyla bunu araştırmalıyız. Bu imanî ve itikadî ilkeyi oluşturmak için bir ya da daha fazla hatme zaman ayırmamızda herhangi bir sakınca yoktur. Bunun, "Adil Hükm"ü, "Kuldan başlama" ilkesini ve bu yöne uygun çeşitli karşılık türlerinin anlamını belirleyen önceki merkezlerin izlenmesi yoluyla sağlanması önerilir.

2. İşlerin zorlaşması, hüzünlenmek, insanların tutumlarının değişmesi ya da rızkın kesilmesi gibi herhangi birimizin başına gelebilecek eksiklikler üzerinde günlük olarak düşünmek gerekir. Bunlara neden olan şeyleri araştırma anlamında, bunu günahlarla ilişkilendirmek icap eder. Çünkü Allah hiç kimseye zulmetmez, sebepsiz olarak insanları cezalandırmaz.

3. Özellikle önceki düşünce oturumlarından sonra istiğfarı çoğaltmak gerekir.

4. Ümmetlerin yenilgiye uğrama nedenlerinden bahseden Kur'ân âyetlerini, ümmet gerçeğimizle ilişkilendirmek, bizi kâfirlerin ayakları altında, diğer milletlerin kuyruğuna yapışmak zorunda bırakan nedenleri araştırmak gerekir.

311 Sebe 34/15-17.

5. Herhangi bir günah işlediğimizde, vakit geçirmeden Allah'a yönelmek, O'na yalvarmak ve affetmesini dilemek gerekir. Belki böylelikle Allah, cezanın yerine getirilmesini durdurur: ***"Hâlbuki sen onların içindeyken Allah, onlara azap edecek değildir. Onlar mağfiret dilerlerken de Allah onlara azap edici değildir."***[312]

Yalvarma ve istiğfarla birlikte. Allah'ın gazabını rızasıyla değiştirmek için önemli bir araç olarak sadaka vermek icap eder. Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: ***"Gizli verilen sadaka, Rabbin gazabını yatıştırır."***[313]

312 Enfâl 8/33.

313 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, XIX, 421. Hadis, hasendir. Bkz. Elbânî, *Sahihu'l-Câmi*, no: 3797.

DOKUZUNCU ÖRNEK

KAHHÂR OLAN ALLAH'A İMAN

Kahhâr kelimesi, Yüce Allah'ın iradesinin, bütün yarattıklarına karşı üstün olduğu anlamına gelir. Kâinattaki her şey, O'na boyun eğer. Her şey O'nun iradesine ve dilemesine bağlıdır.

Bütün varlıkların kaderi O'nun elindedir. O'nun izni ve dilemesi olmadan hiçbir şey hareket edemez, tasarrufta bulunamaz. Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Çünkü O'nun evrensel iradesi üstündür. Hükmünü kimse eleştiremez, iradesini kimse geri çeviremez. O, dilediğini yapar, emri konusunda üstün olandır.

BU YÖNE İMANIN ÖNEMİ

İmanın bu büyük yönü, kesin inançta ve kalpte yer ettiğinde Allah'a boyun eğmeye, O'na tamamen teslim olmaya ve O'nun takdirine itaat etmeye neden olur. Böylece kul şöyle demeye başlar: ***"De ki: "Ben, Allah'ın dilediğinden başka kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim. Eğer ben gaybı bilseydim, elbette daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık dokunmazdı."***[314]

ALLAH'IN KAHHÂR OLDUĞUNU BİLME VE BUNA İMAN ETME TARZI

Bu önemli yönü bilmek ve buna iman etmek için öncelikle bunun kâinattaki ve nefisteki işaretlerini öğrenmek, bu yönün anlamını akıl ve kalbe tekrar tekrar sunmak gerekir. Geçen asır-

314 A'râf 7/188.

larda meydana gelen, Kahhâr sıfatının yansımasının biçimlerini ve buna uygun örnekleri sunmada Kur'ân'ın uzun uzun yaptığı şey budur.

İşte değerli okuyucu! Bu sıfatın, kâinat ve nefisteki etkilerinden bazıları bunlardır. Bu etkilerin hepsine dâhil olan husus, kulun bir şey istemesi, Allah'ın da başka bir şey dilemesi hâlinde Allah'ın dilediği şey dışında bir şeyin gerçekleşmeyeceğinin farkına varmaktır. İşte buna dair bazı örnekler:

1. Hamilelik, çocuk cinsiyeti ve cenin sayısı: Bir kadın, evlendikten sonra hemen hamile kalmak ister. Bu, ancak Allah'ın dilediği an gerçekleşir. Mesela; kişi, çocuğunun erkek olmasını ister, ancak kız olur. Tek bir çocuk olmasını ister, ikiz olur: ***"Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. O, dilediğini yaratır; dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder. Yahut onları, hem erkek hem de kız çocukları olmak üzere çift verir. Dilediğini de kısır kılar. O, her şeyi bilen, her şeye gücü yetendir."***[315]

2. Ceninin rahimde bulunma süresi ve doğum anı: Bütün bu olayları, kimsenin bilmeye ya da değiştirmeye gücü yetmez. Allah Teâlâ şöyle buyurur: ***"Ve dilediğimizi, belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz."***[316] Ceninlere gelince: baba, onun kendisine benzemesini; anne de kendisine benzemesini ister. Sonuçta Allah'ın takdiri olur: ***"Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur."***[317]

3. Uyku: Ne zaman uyuyacaksın? Uyanacak mısın, uyanmayacak mısın? Sağlıklı olarak mı uyanacaksın yoksa hasta olarak mı? Gönlün ferahlamış bir şekilde mi uyanacaksın yoksa daralmış bir şekilde mi?

315 Şûrâ 42/49-50.
316 Hac 22/5.
317 Âl-i İmrân 3/6.

Yorgunsun, yatağa gidersin ve uyumak istersin, ancak uyuyamazsın. Başka bir zaman, istemediğin bir anda uyursun: ***"Gerçek koruyucu Allah, insanların ruhlarını ölümleri sırasında, ölmeyenlerin ruhlarını ise uykularında iken alır. Hakkında ölüm hükmü verdiği ruhu tutar, vermediği ruhu ise belirli bir süreye kadar salıverir."***[318]

4. Hastalık: Hastalanmak istemezsin, ancak hastalanırsın. İyileşmek istersin, ancak Allah'ın dilediği zaman şifa bulabilirsin: ***"Hastalandığım zaman bana şifa veren O'dur."***[319]

5. Rızık: Herkes zengin olmak ister. Ancak rızıkları konusunda insanların birbirlerinden farklı olduklarını görürüz. Çünkü bu, tek olan Allah'ın elindedir: ***"Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Dilediğine rızkı bol verir, dilediğinden de kısar. O, her şeyi bilendir."***[320]

6. Yağmur: Ne zaman, nerede, ne kadar yağacak? Ne zaman duracak? Bütün bunlar, Allah'ın iradesindedir. Bir ülke yağmurun çok yağmasından dolayı suya batarken biz yağmur isteriz, yağmur namazı kılarız, ancak bir şey olmaz. Allah, takdiri konusunda üstün olandır.

Bulutlar da benzer şekildedir. Şekli, yeri, genişliği... Yağmur yağdıracak mı, yağdırmayacak mı? ***"Görmez misin ki Allah birtakım bulutları (çıkarıp) sürüyor sonra onları bir araya getirip üst üste yığıyor. İşte görüyorsun ki bunlar arasından yağmur çıkıyor. O, gökten, oradaki dağlardan (dağlar büyüklüğünde bulutlardan) dolu indirir. Artık onu dilediğine isabet ettirir, dilediğin-***

318 Zümer 39/42.
319 Şuarâ 26/80.
320 Şûrâ 42/12.

den de onu uzak tutar. (Bu bulutların) şimşeğinin parıltısı neredeyse gözleri alır!"[321]

7. Çiftçi, toprağı eker. Hangi tohum bitecek? Ne zaman filiz verecek? Ürün verecek mi, vermeyecek mi? Ürünün değeri ne olacak? Ürünler ne zaman çıkacak? Bütün ürünler, aynı güzellikte olacak mı? Allah'ın lütfunu bekleme dışında, çiftçi bunların hiçbirini bilemez. Yeryüzü, tek bir suyla sulanır. Ağaçlar, tek bir suyla sulanır. Bununla birlikte, sofradaki meyvelerin farklı olduğunu görürüz: ***"Yeryüzünde birbirine komşu kıtalar, üzüm bağları, ekinler, bir kökten ve çeşitli köklerden dallanmış hurma ağaçları vardır. Bunların hepsi bir su ile sulanır. (Böyle iken) yemişlerinde onların bir kısmını bir kısmına üstün kılarız."***[322]

8. Evrensel Olgular: Fırtınalar, şimşekler, yıldırımlar, rüzgârlar, soğuk ve sıcak, seller, depremler, volkanlar, kıtlık... Biz bunların hiçbirine engel olamayız. Çünkü biz, üstün olan Allah'ın iradesine mecburuz: ***"O, yıldırımlar gönderip onlarla dilediğini çarpar."***[323]

9. Yaşam Sistemleri: Bu sistemleri değiştiremeyiz, çünkü biz bunlara mecburuz. Güneşin ve güneş yörüngesinin sistemi, ay, dört mevsim, gece ve gündüzün birbirini izlemesi, yerçekimi, sürtünme, tutuşma kanunları...

Vücut sistemleri de aynıdır. İçimizde neler meydana geldiğini bilemeyiz. Hiçbir sistemi çalışmaktan alıkoyamayız. Çünkü biz buna mecburuz. Bu konuda seçeneğimiz yoktur. Solunum sistemi, sinir sistemi, kan dolaşımı, emme, bağışıklık, boşaltım, hormonlar vs. Yaşam sistemi de aynıdır. Bir çocuk, önce genç olur, ardından yaşlanır sonra da ölür. Hiçbir insan bu sistemi de-

321 Nûr 24/43.
322 Ra'd 13/4.
323 Ra'd 13/13.

giştiremez, durduramaz ya da bu sisteme karşı çıkamaz: ***"Sizi güçsüz yaratan sonra size güçsüzlüğün ardından kuvvet veren sonra kuvvetin ardından güçsüzlük ve ihtiyarlık veren, Allah'tır. O, dilediğini yaratır. O, hakkıyla bilendir, üstün kudret sahibidir."***[324]

10. Ölüm: Ne zaman? Nerede? Nasıl? -Hepsi olmasa da- insanların çoğu ölümü istemez. Ancak ölüm onlara gelir: ***"Aranızda ölümü takdir eden biziz ve biz, önüne geçilebileceklerden değiliz."***[325] ***"Madem ki ceza görmeyecekmişsiniz, onu (canı) geri çevirsenize, şayet iddianızda doğru iseniz!"***[326]

11. Unutma ve Hatırlama: ***"Sana (Kur'ân'ı) okutacağız. Artık Allah'ın dilediği hariç, sen hiç unutmayacaksın. Şüphesiz Allah, açığı ve gizliyi bilir."***[327]

Kur'ân'dan Fiilî Örnekler

1. Hz. İbrahim'in hanımı Sâre'nin Hz. İshak'a hamile olması. Sâre, yaşlı ve kısır bir kadındı: ***"(İbrahim'in karısı) "Olacak şey değil! Ben bir kocakarı, bu kocam da bir ihtiyar iken çocuk mu doğuracağım? Bu, gerçekten şaşılacak bir şey" dedi. (Melekler) dediler ki: Allah'ın emrine şaşıyor musun? Ey ev halkı! Allah'ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinizdedir. Şüphesiz ki O, övülmeye layıktır, iyiliği bol olandır."***[328]

2. Hz. Zekeriyya'nın, Hz. Yahya'nın babası olması: ***"Zekeriyya "Rabbim!" dedi, "Bana ihtiyarlık gelip çattığına, üstelik karım da kısır olduğuna göre benim nasıl***

324 Rûm 30/54.
325 Vâkıa 56/60.
326 Vâkıa 56/86-87.
327 A'lâ 87/6-7.
328 Hûd 11/72-73.

oğlum olabilir?" Allah şöyle buyurdu: İşte böyledir; Allah dilediğini yapar."[329]

3. Hz. Meryem'in, kendisine hiçbir erkek dokunmamasına rağmen Hz. İsa'yı doğurması: ***"Meryem "Rabbim!" dedi, "Bana bir erkek eli değmediği halde nasıl çocuğum olur?" Allah şöyle buyurdu: İşte böyledir, Allah dilediğini yaratır. Bir işe hükmedince ona sadece "Ol!" der; o da oluverir."***[330]

4. Hz. İbrahim'in, ateşe atılmasına rağmen yanmaktan kurtulması: ***"(Bazıları) "Eğer iş yapacaksanız, yakın onu da tanrılarınıza yardım edin!" dediler. "Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!" dedik. Böylece ona bir tuzak kurmak istediler fakat biz, onları daha çok hüsrana uğrayanlar durumuna soktuk."***[331]

5. Hicrette meydana gelen olaylar: Müşrikler, Rasûlullah ﷺ'i engellemek istemişlerdi. Allah ise onun hicret etmesini diledi: ***"Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz (bu önemli değil); ona Allah yardım etmiştir. Hani, kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebu Bekir ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı. Hani, onlar mağaradaydı; o, arkadaşına "Üzülme, Allah bizimle beraberdir" diyordu. Bunun üzerine Allah ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allah, üstündür, hikmet sahibidir."***[332]

329 Âl-i İmrân 3/40.
330 Âl-i İmrân 3/47.
331 Enbiyâ 21/68-70.
332 Tevbe 9/40.

6. Bedir savaşında meydana gelen olaylar: Müslümanlar, kervanı ele geçirmek istiyorlardı. Allah ise, mü'minlere yardım etmek ve kâfirleri yok etmek için savaş istiyordu: ***"Hatırlayın ki, Allah size, iki taifeden (kervan veya Kureyş ordusundan) birinin sizin olduğunu vaat ediyordu, siz de kuvvetsiz olanın (kervanın) sizin olmasını istiyordunuz. Oysa Allah, sözleriyle hakkı gerçekleştirmek ve (Kureyş ordusunu yok ederek) kâfirlerin ardını kesmek istiyordu."***[333]

7. Firavun, İsrailoğulları'na, onları zulmünden kurtaracak bir peygamber geleceğini öğrenmişti. Ondan kurtulmak istedi. Firavun, onlardan bir nesli boğazlıyor, diğer bir nesli kendisine hizmet etmeleri için bırakıyordu. Ancak Allah'ın iradesi üstündü. O, Hz. Musa'yı öldürülmekten kurtardı. Hatta Musa *aleyhisselâm*, Firavun'un sarayında, onun özel harcamalarıyla eğitildi: ***"Nihayet Firavun ailesi onu yitik çocuk olarak (nehirden) aldı. O, sonunda kendileri için bir düşman ve bir tasa olacaktı."***[334]

8. Yüce Allah, annesine geri vermek için, Hz. Musa'nın emzirilmesine engel oldu. Çünkü annesine böyle söz vermişti. Allah, emrini yerine getirdi: ***"Biz daha önceden (annesine geri verilinceye kadar) onun sütannelerini kabulüne (emmesine) müsaade etmedik. Bunun üzerine ablası "Size, onun bakımını namınıza üstlenecek, hem de ona iyi davranacak bir aile göstereyim mi?" dedi. Böylelikle biz onu, annesine, gözü aydın olsun, gam çekmesin ve Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu bilsin diye geri verdik. Fakat yine de pek çoğu (bunu) bilmez."***[335]

333 Enfâl 8/7.
334 Kasas 28/8.
335 Kasas 28/12-13.

UYULMASI GEREKEN KURALLAR

Kullar için ilahî izzet ve üstünlük sıfatlarının etkilerinin, kulların tercih hakkının bulunmadığı evrensel irade etrafında döndüğü açıktır. Şer'î iradeye gelince; Yüce Allah, hiç kimseyi günah işleme konusunda zorlamaz. Aksi halde, Allah'ın, insanoğluna mahsus kıldığı seçme özgürlüğü ortadan kalkar. Evet, Allah, bir kulu itaatten ya da rızıktan mahrum ederek cezalandırabilir; ancak bu ceza, kulun sadece kendi isteğiyle işlediği fiillerin neticesinde olur. Bu, hüküm ve adalet kavramının örneklerinde ifade edilmişti. Yüce Allah, hiçbir şekilde insanlara zulmetmez. Ancak insanlar kendilerine zulmederler.

Belki bu anlamı destekleyen konulardan biri de kullarını seven, onlar için hayır dileyen ve hepsinin doğru yolda olmalarından hoşlanan, Vedûd olan Allah'ı tanımaktır. Bu bilgi, insanın zihnine yerleştiğinde, Allah'ın, kullarına üstün olması ve onları günah işlemeye zorlaması hakkındaki herhangi yanlış bir düşünceyi ortadan kaldırır.

Yine bu anlamı destekleyen bir başka konu da, -ileride açıklanacağı gibi- hâkim olan Allah'ı tanımaktır. Bu, Allah'ın dilediği her şeyin arkasında bir hikmet olması nedeniyle, nefsin huzur bulmasını ve sakinleşmesini sağlar. Bu hikmet, benzer şekilde açıkça görünmese de insanlar için rahmet ve iyilik taşır.

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. İlkeyi ifade eden, etkilerini tanıtan ya da buna uygun örnekler sunan olsun, imanın bu önemli yönünden bahseden âyetleri incelememiz gerekir. Özellikle bu konu için bir ya da daha fazla hatim yapmışsak, kesin bir inanç oluncaya, akla yerleşinceye hatta kalben imanın bir bölümünü oluşturuncaya kadar bu âyetlerle birlikte düşünce ve duygu uyumunun gerek-

liliğine de dikkat etmemiz gerekir. Bu âyetlerin sık sık akılda ve vicdanda tekrar edilmesi, kesin inanç yapısını sağlamlaştırmaya, dolayısıyla büyük meyvelerin elde edilmesine neden olur.

2. Kâinat ve nefis hakkında düşünmek, bu yönün etkilerini araştırmak ve bunları mümkün olduğunca Kur'ân âyetleriyle ilişkilendirmek gerekir.

3. Uyku, uykusuzluk, hastalık ve karakter değişimi gibi yaşamdaki olayları ve "Kahhâr" sıfatının etkilerini taşıyan şeyleri düşünmek gerekir.

4. Uykudan önce yapılan duaya ısrarla devam etmek icap eder: ***"Allahım! Nefsimi sana teslim ettim, yüzümü sana çevirdim, işlerimi sana emanet ettim, sırtımı sana dayadım. Senden ümit ediyor, senden korkuyorum. Benim, senin dışında ne bir sığınağım, ne de bir kurtarıcım var! İndirdiğin Kitab'a ve gönderdiğin Peygamber'e iman ettim."***[336]

5. Gelecekte yapmayı istediğimiz herhangi bir şey hakkında konuşmadan önce, bu konudaki dileğimizi ortaya koymaya çalışmalıyız.

6. Sık sık istiharede bulunmak ve bunun alanını, yapmak istediğimiz her şeyi kapsayacak şekilde genişletmek gerekir.

336 Buhârî, Vudû 75, Da'vât 6, 7, 9, Tevhîd 34 ; Müslim, Zikr 56, 57.

ONUNCU ÖRNEK

GÖZETLEYEN VE YAKIN OLAN ALLAH'A İMAN

Yüce Allah, kullarına yakındır; onların hepsini kuşatır. Ne yeryüzünde ne gökyüzünde ne denizin derinliklerinde ne de dağların eteklerinde herhangi bir şey O'ndan gizli kalabilir. Gizli, O'nun yanında açıktır; bilinmeyen, O'nun yanında bilinendir.

GÖZETLEYEN VE YAKIN OLAN ALLAH'A İMANIN ÖNEMİ

Allah'ın kendisine yakın olduğu, kendisini kuşattığı ve gördüğü, sürekli olarak kendisini gözetlediği kulun inancına yerleştiğinde bu, kulu, Allah'tan utanmaya sevk eder. Böylece O'nun emrine dosdoğru sarılır, bütün işlerinde doğruluğa dikkat eder. Bu durum, aynı zamanda kulun güven ve huzur duymasını sağlar. Kul, Allah'ın kendisine yakın olduğunu hisseder: ***"Üzülme, Allah bizimledir."***[337]

Ayrıca bu, kulun, zalimlerin zulmü ve zorbaların azgınlığı konusunda işittiği ya da gördüğü şeylerden dolayı duyduğu korkudan kurtulmasına neden olur. Çünkü Rabbi, zalim ve zorbalardan gafil değildir: ***"Sakın, Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Ancak Allah onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor."***[338]

İmanın bu yönünün en açık meyvesi, tek başına olduğunda kulun yalnızlık hissetmemesi, aksine, Rabbiyle baş başa kalmak

337 Tevbe 9/40.
338 İbrahim 14/42.

için bu anlan beklemesi, O'nunla samimi olması, O'na özlem duyması ve ihtiyaçlannı O'ndan istemesidir.

Yine kul ile Rabbi arasındaki ilişkinin pekiştirilmesi, kulun ihsan derecesine ulaşıncaya kadar Rabbine yaklaşması, böylece O'nu görüyormuşçasına ibadet etmesi de bu yönün meyvelerindendir.

BU YÖNE İMAN TARZI

Bizden birisi, kendisine bu imanî yön sorulsa anlamını açıklamaktan kaçınır. Belki bu anlamı ifade eden âyet ve hadisleri söyler. Ancak yaşadığımız gerçeğe baktığımızda, istikamet, doğruluk, güven hissi ve Allah ile baş başa kalmaktan hoşlanmadan oluşan bu yönün imanî meyvelerini görmemiz zorlaşacaktır. Bu, bu imanî yönün anlamının inancımıza yerleşmediğine ve imanımızın büyük bir bölümünü oluşturmadığına işaret eder.

İşte burada, akıllanmızda ve kalplerimizde bu yönün hakikatini derinleştirme metoduna duyulan ihtiyaç artar. Burada, bu yönden bahseden ve bunun insan yaşamındaki etkilerini gösteren âyetlerle dolu olan yüce Kur'ân'ın rolü ortaya çıkar.

Değerli okuyucu! İşte, Kur'ân'ın içerdiği ifadelerden bazıları:

1. Allah'ın, kullanna yakınlığı. Yüce Allah, bütün kullanna yakındır: ***"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız."***[339]

Bu yakınlığın en açık göstergelerinden biri, Allah'ın, fısıltı veya gizli de olsa, kullann dualannı ve seslenmelerini işitmesidir: ***"Kullarım sana, beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınım. Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm."***[340]

339 Kâf 50/16.
340 Bakara 2/186.

2. Allah'ın, yarattıklarını tam olarak kuşatması ve onlarla birlikte olması. Yüce Allah, yarattıklarına yakındır ve onları kuşatmıştır: ***"Üç kişinin gizli konuştuğu yerde dördüncüsü mutlaka O'dur. Beş kişinin gizli konuştuğu yerde altıncısı mutlaka O'dur. Bunlardan az veya çok olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar mutlaka O, onlarla beraberdir. Sonra kıyamet günü onlara yaptıklarını haber verecektir. Doğrusu Allah, her şeyi bilendir."***[341]

3. Allah'ın, yarattıklarını gözetmesi. Yüce Allah, kullarını gözetir: ***"Şüphesiz Allah, sizin üzerinizde gözetleyicidir."***[342]

Onların fiillerine tanıktır: ***"Ne zaman sen bir işte bulunsan, ne zaman Kur'ân'dan bir şey okusan ve siz ne zaman bir iş yapsanız, o işe daldığınız zaman biz mutlaka üstünüzde şahidizdir."***[343]

Mahlukâtın, Allah'ın göremeyeceği bir yere saklanması mümkün değildir: ***"Yavrucuğum! Yaptığın iş (iyilik veya kötülük), bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa ve bu, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, yine de Allah onu (senin karşına) getirir. Doğrusu Allah, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır."***[344]

Allah, bizi gülerken, yemek yerken, namaz kılarken görür: ***"Sen O mutlak galip ve engin merhamet sahibine güvenip dayan. O ki, (gece namaza) kalktığın zaman seni görüyor. Secde edenler arasında dolaşmanı da (görüyor)."***[345]

341 Mücâdele 58/7.
342 Nisâ 4/1.
343 Yunus 10/61.
344 Lokmân 31/16.
345 Şuarâ 26/217-219.

4. Görüleni ve görülmeyeni bilir. Yüce Allah, her şeyi bilir: ***"Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir. O'nun ilmi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıkları içindeki tek bir taneyi dahi bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır."***[346]

Nefislerimizde olanları ve göğüslerimizde sakladıklarımızı bilir: ***"Allah, gözlerin hain bakışını ve kalplerin gizlediğini bilir."***[347]

Bâtınımız, O'nun katında zâhir; sırrımız, açıklığımız gibidir. O'ndan hiçbir şeyi gizlememiz mümkün değildir: ***"Sözünüzü ister gizleyin, ister açığa vurun; bilin ki O, kalplerin içindekini bilmektedir."***[348]

5. İşitendir. O'nun işitmesi, dillerin farklılığına, ihtiyaçların çeşitliliğine rağmen bütün sesleri kapsar. Hiçbir ses O'na farklı gelmez, hiçbiri O'nun için benzerlik taşımaz; hatta farklı dillere rağmen, çığlıkları işitir. Bir şeyi işitmesinden O'nu hiçbir şey alıkoyamaz. İsteklerin çokluğu, O'nun karıştırmasına neden olmaz. İhtiyaç sahibi kimselerin ısrarı O'nu bıktırmaz:[349] ***"Yoksa onlar, bizim kendilerinin sırlarını ve gizli konuşmalarını işitmediğimizi mi sanıyorlar? Hayır, öyle değil; yanlarındaki elçilerimiz (hafaza melekleri de) yazmaktadırlar."***[350]

6. Allah'ın, kullarının amellerini sayması. Allah Teâlâ, kullarını tanıdığı, onları kuşattığı ve gözettiği gibi kullarının amellerini de saymaktadır: ***"Allah onları bir bir saymıştır. Onlar***

346 En'âm 6/59.
347 Mü'min 40/19.
348 Mülk 67/13.
349 İbn Kayyim. *el-Vâbilu's-Sayyib*, Mektebetu'l-Mücyyed, Riyad, s. 126.
350 Zuhruf 43/80.

ise unutmuşlardır. Allah her şeye şahittir."[351] Bu amellere göre onlan hesaba çeker: ***"Allah (dilediği gibi) hükmeder, O'nun hükmünü bozacak kimse yoktur ve O, hesabı çabuk görendir."***[352]

İyilik sahibi kimselere, iyiliklerine göre; kötülük sahibi kimselere, kötülüklerine göre karşılık verir ya da onları affeder. Bu, dünyada ve âhirette gerçekleşir.

PRATİK UYGULAMALAR

Kur'ân, imanın bu önemli yönünden uzun uzun bahsetmenin yanı sıra, yine Allah'ın ilmine ve bütün varlıklan kuşattığına işaret eden insanlık tarihi boyunca gerçekleşmiş fiilî örnekler de sunar: ***"Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir. Allah, sizin konuşmanızı işitir. Çünkü Allah, işitendir, bilendir."***[353]

Âişe *radıyallahu anhâ*'nın söylediklerini düşün: "Bütün sesleri işiten Allah'a hamdolsun! Israrcı kadın (Havle), Rasûlullah ﷺ'e geldi ve onunla konuştu. Ben evin bir köşesindeydim ve kadının Allah Rasûlü'ne söylediklerini işitiyordum. Bunun üzerine Yüce Allah, ***"Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir..."*** âyetini indirdi."[354]

Allah'ın kullanna yakınlığına ve onların kendisine olan seslenmelerini işitmesine gelince; buna işaret eden birçok olay vardır. Bunlardan biri, Zekeriyya *aleyhisselâm*'ın başına gelenlerdir: ***"Hani o, gizli bir sesle Rabbine niyaz etmişti.***

351 Mücâdele 58/6.
352 Ra'd 13/41.
353 Mücâdele 58/1.
354 Nesâî, Talâk 33; İbn Mâce, Mukaddime 13; Ahmed b. Hanbel, VI, 46.

"Rabbim!" dedi, "İyice yaşlandım, kemiklerim zayıfladı, saçım başım ağardı ve ben, Rabbim, sana (ettiğim) dua sayesinde hiç bedbaht olmadım. Doğrusu ben, arkamdan iş başına geçecek olan yakınlarımdan endişe ediyorum. Karım da kısırdır. Tarafından bana bir veli (oğul) ver. Ki o bana varis olsun; Yakub hanedanına da varis olsun. Rabbim, onu rızana layık kıl!"[355] Cevap şöyleydi: ***"Ey Zekeriyya! Sana, Yahya isminde bir oğul müjdeliyoruz. Bu ismi daha önce kimseye vermemiştik, buyurdu."***[356]

Yine Kur'ân bize, Allah'ın bütün varlıkları kuşattığını birçok fiilî örnek sunarak anlatır. Yüce Allah'ın, Firavun ve askerlerinin kendisi için yaptıkları planı Hz. Musa'ya haber vermesi buna örnektir: ***"Allah, "O halde kullarımı geceleyin yola çıkar. Çünkü takip edileceksiniz" buyurdu. Denizi açık halde bırak. Çünkü onlar boğulacak bir ordudur."***[357]

Allah'ın, varlıklarla birlikte olmasına gelince: bu, Hz. Musa'nın sihirbazlarla birlikte yaşadığı olayda anında ortaya çıkar: ***"Dediler ki: "Ey Musa! Ya sen at veya önce atan biz olalım." "Hayır, siz atın" dedi. Bir de baktı ki, büyüleri sayesinde ipleri ve sopaları, kendisine gerçekten koşuyor gibi görünüyor. Musa, birden içinde bir korku duydu. "Korkma!" dedik, "Üstün gelecek olan kesinlikle sensin. Sağ elindekini at da onların yaptıklarını yutsun. Yaptıkları, sadece bir büyücü hilesidir. Büyücü ise nereye varsa (ne yapsa) iflah olmaz."***[358]

355 Meryem 19/3-6.
356 Meryem 19/7.
357 Duhân 44/23-24.
358 Tâhâ 20/65-69.

Gizli ve açık olan şeyleri bildiğine işaret eden örneklerden biri de, Yüce Allah'ın, Rasûlü'ne, Müslüman görünmeye çalışan münafıkların durumunu haber vermesidir: ***"Allah, içinizdekileri yoklamak ve kalplerinizdekileri temizlemek için (böyle yaptı)."***[359]

Yine, Rasûlullah ﷺ'e, eşlerinin konuşmalarını haber vermesi de buna bir örnektir: ***"Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi, o sözü başkalarına haber verip Allah da bunu Peygamber'e açıklayınca, Peygamber bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona haber verince eşi, "Bunu sana kim bildirdi?" dedi. Peygamber "Bilen, her şeyden haberdar olan Allah bana haber verdi" dedi."***[360]

Allah'ın, hesabı çabuk görmesine gelince; bu, şu örnekte ifadesini bulur: ***"Bir zamanlar "Ey Musa! Biz Allah'ı açıkça görmedikçe asla sana inanmayız" demiştiniz de bakıp durur olduğunuz halde hemen sizi yıldırım çarpmıştı."***[361]

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. İmanın bu yönünün anlamını inancımıza ve duygulanmıza yerleştirmek istediğimizde, imanın bu yönünden ve fiilî örneklerinden bahseden âyetleri incelemeye çalışmamız üstün bir çaba olacaktır. Bununla birlikte, imanı artırmak ve Yüce Allah ile olan iletişimi iyileştirmek için âyetlerle duyguların uyumuna önem vermemiz gerekir. Böylece, özellikle bunun için bir ya

359 Âl-i İmrân 3/154.
360 Tahrim 66/3.
361 Bakara 2/55.

da daha fazla hatimde bulunduğumuzda, murakabemiz daha da kemale erecektir.

2. İşlerimizle ilgili, her an Allah'a yalvarmayı, O'nunla konuşmayı alışkanlık haline getirmeliyiz. Bu konuda, Zekeriyya *aleyhisselâm*'ın, Rabbine olan yalvarışında bizim için güzel bir örnek vardır. O, Rabbini görür gibi O'nunla konuşuyordu. İşte bizim de istediğimiz budur. Hz. İsa'nın, havarilere tavsiye ettiği gibi Allah ile konuşmak ve O'nunla konuşmakta sözü uzatmak gerekir. İsa *aleyhisselâm*, ***"Allah ile çok konuşun, insanlarla az konuşun!"*** dedi. Havariler, "Allah ile nasıl çok konuşuruz?" diye sordular. İsa *aleyhisselâm*, ***"O'nu zikretmek için yalnız kalın! O'na dua etmek için yalnız kalın! O'na yalvarmak için yalnız kalın!"*** buyurdu.[362]

3. Allah'a yalvarmakla birlikte, her konuda O'ndan istekte bulunmaya alışmamız gerekir. Hadiste, Hz. Musa'nın, Rabbine şöyle dediği belirtilir: ***"Rabbim! Dünyalık bir şeye ihtiyacım olduğunda, senden istemekten utanıyorum."*** Allah Teâlâ şöyle buyurdu: ***"Yemeğinin tuzuna, eşeğinin yemine varıncaya kadar benden iste!"***[363]

Urve b. Zübeyr *radıyallahu anh*, hızlı namaz kılan birini gördü. Onu çağırarak "Rabbinden isteyeceğin bir ihtiyacın yok mu? Ben, yüce Rabbimden namazda istekte bulunuyorum. Hatta ondan tuz istiyorum" dedi.

4. Din, ahlâk, mallar, bizim ya da ailemizin sahip olduğu şeyler gibi korumak ve önem vermek istediğimiz şeyleri Allah'a emanet etmeye alışmamız gerekir.

5. Parolamızın, "Allah benimle! Allah beni görüyor! Allah bana bakıyor!" olması gerekir.

362 Ebu Nuaym, *Hilye*, VI, 95.

363 İbn Receb, *Câmiu'l-Ulûm ve'l-Hikem*, Dâru İbni'l-Cevzi, Suudi Arabistan, s. 425.

ON BİRİNCİ ÖRNEK

KADİR OLAN ALLAH'A İMAN

Yüce Allah, mutlak kudret sahibidir. Yeryüzünde ya da gökyüzünde hiçbir şey O'nu aciz bırakamaz. O'nun sınırsız bir gücü vardır ve bu gücün boyutlarını ya da kapsamını hayal etmek mümkün değildir. O'nun için her şey kolaydır: ***"Sizin yaratılmanız ve diriltilmeniz, ancak tek bir kişinin yaratılması ve diriltilmesi gibidir."***[364]

Bu yüce anlam, inancımıza yerleştiğinde ve duygulanmıza karıştığında, Allah'ın gücünü yüceltmemizi sağlayacak, Rabbimize ve vaatlerine olan güvenimizi artıracaktır. Ayrıca bu, insanların, özellikle de dünyaya ve dünyadaki tüm imkânlara sahip olduklarını zanneden düşmanlarımızın ellerindeki zayıf güç görüntülerinin gözlerimizde küçülmesine de vesile olacaktır. Bir sineğin kanadı kadar olan bu imkânlar, Allah'ın gücü ve kudretine eşit olamaz.

Bu yöne derin bir imanın faydalarından biri de kimsenin Allah'tan ve Allah'ın takdirinden kaçamayacağına dair inançtır. Kişinin önünde, Allah'a yönelmekten, O'na teslim olmaktan, O'na boyun eğmekten ve O'na dayanmaktan başka bir seçenek yoktur. Bundan dolayı insan sık sık, "Senden başka sığınağım ve senden başka kurtancım yoktur!" der.

İLAHÎ GÜCÜN İŞARETLERİ

Anlamın içimize yerleşebilmesi için, bu anlamı çeşitli şekillerde akıllarımıza ve kalplerimize tekrar tekrar sunmamız gerekir. Bu ise, ilahî kudret sıfatından, biçimlerinden ve ge-

364 Lokmân 31/28.

çen asırlar boyunca meydana gelmiş birçok fiilî örnekten uzun uzun bahseden Kur'ân'ın yaptığı şeydir.

Değerli okuyucu! İşte. bu ilahî gücün işaretlerinden bazıları:

1. Yaratma ve Yeniden Var Etme Gücü

Gökyüzüne ve gökyüzünün boyutlarına, dağlara ve yüceliklerine, denizlere ve genişliklerine, çeşitli ve birçok renkli bitkilere, balıklara, kuşlara, hayvanlara bakalım. Bütün bu varlıkları, Yüce Allah yoktan yaratmıştır: ***"Allah, her canlıyı sudan yarattı. İşte bunlardan kimi karnı üstünde sürünür, kimi iki ayağı üstünde yürür, kimi dört ayağı üstünde yürür. Allah dilediğini yaratır. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir."***[365]

Bu, varlıkların tanık olduğu mutlak bir güçtür. Ayrıca senin de tanık olduğun bir güçtür. Allah seni sudan yarattı. Sana en güzel biçimi verdi: ***"Sudan (meniden) bir insan yaratıp onu nesep ve sıhriyet (kan ve evlilik bağından doğan) yakınlığa dönüştüren O'dur. Rabbinin her şeye gücü yeter."***[366] ***"Sizi topraktan yaratması, O'nun (varlığının) delillerindendir. Sonra siz, (her tarafa) yayılan insanlar oluverdiniz."***[367]

2. Koruma ve Destekleme Gücü

Mutlak yaratma gücüyle birlikte, koruma gücü de gelir. Bu güç, kâinatı korur. Allah, gökleri direksiz bir şekilde yaratmış ve onların korunmasını üstlenmiştir: ***"Görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yükselten Allah'tır."***[368]

Güneşin sistemli hareketini, gece ve gündüzün birbirini izlemesini korumuştur: ***"Geceyi gündüze katarsın, gün-***

365 Nûr 24/45.
366 Furkân 25/24.
367 Rûm 30/20.
368 Ra'd 13/2.

düzü de geceye katarsın. Ölüden diriyi çıkarır, diriden de ölüyü çıkarırsın. Dilediğine de sayısız rızık verirsin."[369]

Korumayla birlikte, bütün varlıkları, rızık ve yaşam nedenleriyle destekleme gelir: ***"Yeryüzünde yürüyen her canlının rızkı, yalnızca Allah'ın üzerinedir. Allah, o canlının durduğu yeri ve sonunda bırakılacağı mekânı bilir. (Bunların) hepsi açık bir kitapta (Levh-i Mahfûz'da)dır."***[370]

Yaratma, koruma ve destekleme için mutlak güce ait canlı bir örnek istersen, bir bahçeye, bahçedeki çeşitli renkteki çiçeklere ve bitkilere bak. Bütün bunlar, tek bir toprak parçasından çıkmakta ve aynı su ile sulanmaktadır. Ancak sonuçlar farklıdır. Şu büyük ağacın geniş bir kökü var. Şu bodur ağacın, rengi ve tadı güzel meyveleri var. Toprağa uzanmış birinin gövdesi yok: ***"Yeryüzünde birbirine komşu kıtalar, üzüm bağları, ekinler, bir kökten ve çeşitli köklerden dallanmış hurma ağaçları vardır. Bunların hepsi bir su ile sulanır. (Böyle iken) yemişlerinde onların bir kısmını bir kısmına üstün kılarız. İşte bunlarda akıllarını kullanan bir toplum için ibretler vardır."***[371]

3. İsteği Gerçekleştirme Gücü

Yüce Allah, bir şeyin olmasını dilediğinde, mutlak güç sahibidir: ***"Bir şey yaratmak istediği zaman Onun yaptığı "Ol" demekten ibarettir. Hemen oluverir."***[372]

Takdirleri belirler, bunları yerine getirmekte zayıflık göstermez. Her şey onun için kolaydır: ***"Göklerin ve yerin mülkü***

369 Âl-i İmrân 3/27.
370 Hûd 11/6.
371 Ra'd 13/4.
372 Yâsîn 36/82.

Allah'ındır. Dilediğini yaratır, dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder. Yahut onları, hem erkek hem de kız çocukları olmak üzere çift verir. Dilediğini de kısır kılar. O, her şeyi bilendir, her şeye gücü yetendir."[373]

Mutlak güç sahibidir: ***"Ne göklerde ne de yerde Allah'ı aciz bırakacak bir güç vardır. O, bilendir, güçlüdür."***[374]

4. Harikulade Evrensel Kanunlar Gücü

Yüce Allah, yaşama hâkim kanunlar koymuştur. Mutlak gücüyle, onları değiştirme konusunda tek güç sahibi O'dur. O, dünyada insan yaşamına bir son belirlemiştir. Bir kez dahi olsa, insanın dünyaya geri gelmesi mümkün değildir. Ancak dilediğinde, buna güç yetirebilen sadece O'dur: ***"Hani siz bir adam öldürmüştünüz de onun hakkında birbirinizle atışmıştınız. Hâlbuki Allah gizlemekte olduğunuzu ortaya çıkaracaktır. "Haydi, şimdi (öldürülen) adama, (kesilen ineğin) bir parçasıyla vurun" dedik. Böylece Allah, ölüleri diriltir ve düşünesiniz diye size âyetlerini (Peygamberi'ne verdiği mucizelerini) gösterir."***[375]

5. Karşılık Verme Gücü

İlahî kudretin işaretlerinden biri de O'nun, iyilikte bulunanlara iyiliklerine göre, kötülükte bulunanlara da kötülüklerine göre karşılık vermesidir: ***"Allah bir topluma kötülük diledi mi, artık onun için geri çevrilme diye bir şey yoktur."***[376] ***"De ki: "Allah'ın size üstünüzden (gökten)***

373 Şûrâ 42/49-50.
374 Fâtır 35/44.
375 Bakara 2/72-73.
376 Ra'd 13/11.

veya ayaklarınızın altından (yerden) bir azap göndermeye ya da birbirinize düşürüp kiminize kiminizin hıncını tattırmaya gücü yeter." Bak, anlasınlar diye âyetlerimizi nasıl açıklıyoruz!"[377]

Allah'ın, düşmanlarını cezalandırması, karşılık verme konusundaki gücünün bir diğer örneğidir: ***"Şüphesiz, Firavun'un kavmine de uyarıcılar gelmişti. Fakat onlar bütün âyetlerimizi yalanladılar. Biz de onları güç ve kudretimize layık bir şekilde yakaladık."***[378]

Yine dostlarına yardımı da bir başka örnektir: ***"Biz seni onlardan alıp götürsek de yine onlardan intikam alırız ya da onlara vaat ettiğimiz azabı, sana gösteririz. Çünkü bizim onlara gücümüz yeter."***[379]

Ahzâb savaşında olanları, herhangi bir somut neden olmadan, Allah'ın mü'min kullarına olan yardımını düşün: ***"Allah, o inkâr edenleri hiçbir fayda elde edemeden öfkeleri ile geri çevirdi. Allah('ın yardımı) savaşta mü'minlere yetti. Allah güçlüdür, mutlak galiptir."***[380]

6. Her Şeyi Kuşatına Altına Alma Gücü

Bu mutlak güçle birlikte, bütün varlıkları kuşatan bir güç de vardır: ***"Nerede olursanız olun, sonunda Allah hepinizi bir araya getirir. Şüphesiz Allah, her şeye kadirdir."***[381] Hiç kimsenin, hiçbir durumda Allah'tan kaçması mümkün değildir.

O'nun kazasından ve kaderinden kim kaçabilir? ***"De ki: Allah size bir kötülük dilerse, O'na karşı sizi kim ko-***

377 En'âm 6/65.
378 Kamer 54/41-42.
379 Zuhruf 43/41-42.
380 Ahzâb 33/25.
381 Bakara 2/148.

rur ya da size rahmet dilerse (size kim zarar verebilir)? Onlar, kendilerine Allah'tan başka ne bir dost bulurlar ne de bir yardımcı."[382]

Kim ölümden kaçabilir? ***"Nerede olursanız olun, ölüm size ulaşır; sarp ve sağlam kalelerde olsanız bile!"***[383]

Bir kimse, hesap gününden kaçabilir mi? ***"O gün insan, "Kaçacak yer neresi!" diyecektir. Hayır, hayır! (Kaçıp) sığınacak yer yoktur! O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur."***[384]

UYGULAMALI ÖRNEKLER

Kur'ân'ın uzun uzun anlattığı ilahî kudretin çeşitli biçimlerinin yanı sıra, zamanla meydana gelmiş bu biçimlerle ilgili birçok uygulamalı örnek sunduğunu da görüyoruz. İşte bunlardan bazıları:

Zekeriyya *aleyhisselâm*'ın yaşlı, hanımının da kısır olmasına rağmen Yahya *aleyhisselâm*'ın doğumu: ***"Zekeriyya "Rabbim!" dedi, "Karım kısır olduğu, ben de ihtiyarlığın son sınırına vardığım halde, benim nasıl oğlum olabilir?" Allah "Öyledir" dedi. Rabbin "O, bana kolaydır. Daha önce sen hiçbir şey değilken seni de yaratmıştım" buyurdu."***[385]

İsa *aleyhisselâm*'ın, babasız doğması: ***"Meryem "Bana bir insan eli değmediği, iffetsiz de olmadığım halde, benim nasıl çocuğum olabilir?" dedi. Melek***

382 Ahzâb 33/17.
383 Nisâ 4/78.
384 Kıyamet 75/10-12.
385 Meryem 19/8-9.

"Öyledir" dedi. (Zira) Rabbin buyurdu ki: Bu bana kolaydır."[386]

Diğer bir örnek, mağaradaki gençlerin üç yüz yıl uyuması. Allah'ın onları canlı gibi koruması ve dilediği zaman onları uyandırmasıdır: ***"Kendileri uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çevirirdik. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmaktaydı. Eğer durumlarına muttali olsaydın dönüp onlardan kaçardın ve gördüklerin yüzünden için korku ile dolardı. Böylece biz, aralarında birbirlerine sormaları için onları uyandırdık. İçlerinden biri, "Ne kadar kaldınız?" dedi. (Bazıları) "Bir gün ya da günün bir parçası kadar kaldık" dediler. (Bazıları da) "Rabbiniz, kaldığınız müddeti daha iyi bilir" dediler."***[387]

Kur'ân'ın, her şeyi kuşatan kudret için verdiği örneklerden biri de hiç kimsenin Allah'tan kaçamayacak olmasıdır: ***"Karun'u, Firavun'u ve Hâmân'ı da (helâk ettik). Andolsun ki, Musa onlara apaçık deliller getirmişti de onlar yeryüzünde büyüklük taslamışlardı. Hâlbuki (azabımızı aşıp) geçebilecek değillerdi. Nitekim onlardan her birini günahı sebebiyle cezalandırdık."***[388]

Bir diğer örnek, Salih *aleyhisselâm*'ın, yalanlamaları ve deveyi öldürmeleri nedeniyle, azaptan kaçıp kaçamayacaklarını ya da sürenin yeterli olmasına rağmen kurtulup kurtulamayacaklarını görmeleri için kavmine üç gün süre vermesidir: ***"Fakat Semûd kavmi o deveyi ayaklarını keserek öldürdü. Sâlih dedi ki: "Yurdunuzda üç gün daha yaşayın (sonra helâk olacaksınız)!" Bu söz, yalanlanamayan bir***

386 Meryem 19/20-21.
387 Kehf 18/18-19.
388 Ankebût 29/39-40.

tehditti. Emrimiz gelince, Sâlih'i ve onunla beraber iman edenleri, bizden bir rahmet olarak (azaptan) ve o günün zilletinden kurtardık. Şüphesiz Rabbin kuvvetlidir, (her şeye) galip gelendir. Zulmedenleri de o korkunç ses yakaladı ve yurtlarında diz üstü çökekaldılar. Sanki orada hiç oturmamışlardı."[389]

Harikulade ilahî kudretin alışılmamış örneklerinden biri de Üzeyr *aleyhisselâm*'ın başına gelenlerdir: ***"Yahut görmedin mi o kimseyi ki, evlerinin duvarları, çatıları üzerine çökmüş (alt üst olmuş) bir kasabaya uğradı; "Ölümünden sonra Allah bunları nasıl diriltir acaba?" dedi. Bunun üzerine Allah onu öldürüp yüz sene bıraktı sonra tekrar diriltti. "Ne kadar kaldın?" dedi. "Bir gün ya da daha az" dedi. Allah ona "Hayır, yüz sene kaldın. Yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamıştır. Eşeğine de bak. Seni insanlara bir ibret kılalım diye (yüz sene ölü tuttuk sonra tekrar diriltiktik). Şimdi sen kemiklere bak, onları nasıl düzenliyor sonra ona nasıl et giydiriyoruz" dedi. Durum kendisince anlaşılınca "Şimdi iyice biliyorum ki, Allah her şeye kadirdir" dedi."***[390]

Bu ilahî kudreti doğrulayan konulardan biri de Allah'ın, Kur'ân'ı tahriften ve değiştirilmekten korumaya söz vermiş olmasıdır: ***"Kur'ân'ı kesinlikle biz indirdik, elbette onu yine biz koruyacağız."***[391]

Doğru yoldan sapmış grupların, tahrif etmek, eklemede bulunmak ya da bir harf dahi olsa gizlemeye çalışmak gibi Kur'ân'a zarar vermeye yönelik bütün çabalarının -Allah'ın lütfuyla- başarısızlıkla sonuçlanması, Allah'ın vaadinin hak ve kudretinin sınırsız olduğunu destekler.

389 Hûd 11/65-68.
390 Bakara 2/259.
391 Hicr 15/9.

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. İster ilahî kudretin hakikatinin ifade edilmesi, ister kâinat ve nefisteki etkilerinin tanıtılması ya da buna uygun örneklerin sunulması yoluyla olsun, bu yön, Kur'ân'da önemli bir yer tutar. Kur'ân okurken, bu yönün anlamının akıllanmıza yerleşmesi ve imanımızın temel bir bölümünü oluşturması için bu üç kutupla birlikte bu yönü yaşamamız, duygulanmızı bununla birlikte harekete geçirmeye çalışmamız ve bizi etkileyen her âyeti tekrarlamamız gerekir. Böylece, Allah'a güvenmemizi, O'nun vaadine kesin bir inanç taşımamızı, O'na olan bağlılığımızın artmasını ve insanlann sahip olduklanndan uzak durmamızı sağlar.

2. Düşünme ibadetine devam etmeliyiz. İlahî kudretin işaretleri, her şeyde açıktır: Gökyüzünü, dünya üzerine düşmekten korumada... Gece ve gündüzün birbirini izlemesinde... Her yeni yaratılan varlıkta...

Bu nedenle her yerde var olan Allah'ın mucizeleri üzerinde düşünmeli ve bunlar sayesinde Allah'ın mutlak gücü hakkında bilgi edinmeye çalışmalıyız: ***"Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri peşinden gelmesinde, insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki toprağı canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve yer ile gök arasında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için (Allah'ın varlığını ve birliğini ispatlayan) birçok delil vardır."***[392]

3. Havanın aniden değişmesi, rüzgârlann esmesi ve sonra durması, yıkıcı kasırgalar ve seller, yıldırımlar, şimşekler ve

392 Bakara 2/164.

fırtınalar, volkanlar ve depremler gibi içinde, ilahî kudretin işaretlerini barındıran değişen hayat olayları üzerinde düşünmek gerekir. Doğu Asya'nın güneyini vuran ve on binlerce can alan depremler, insan gücünün karşısında zayıf kaldığı ve yok olduğu sonsuz kudrete işaret eder.

4. Allah'ın izniyle, "Allah'tan başka ilah yoktur. O, tektir. O'nun ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd, O'nadır. O, diriltir ve öldürür. O'nun her şeye gücü yeter" zikrini yapmanın, bu yöne imanda büyük bir rolü vardır.

Dolayısıyla bu zikir, ilahî kudretin izinin görüldüğü yerdir. Bu zikri sık sık tekrarlamamız; zikrin, kalbî durumu göstermesi için kudret göstergeleri üzerinde düşünmeye dikkat etmemiz gerekir. Böylece kalbimiz buna göre hareket edecek, bundan sonra imanın artması şeklinde etkisini gösterecektir.

Bu zikri tekrarlamamız gereken en önemli zamanlar, güneş doğmadan ve batmadan önceki zamanlardır. Bu iki zamanda ve gece ile gündüzün birbirini izlemesinde, ilahî kudretin işaretleri açık bir şekilde ortaya çıkar. O halde, mümkün olduğunca bunun için gayret göstermemiz gerekir.

ON İKİNCİ ÖRNEK

HİKMET SAHİBİ ALLAH'A İMAN

Allah'ın Hakîm olduğuna iman, önemli konulardan biridir. Allah'ın dilediği her şeyin ardında bir hikmet vardır. Yaratılışında Allah'ın hikmetini taşımayan hiçbir varlık yoktur. Dolayısıyla Allah hiçbir şeyi boş yere yaratmamıştır: ***"Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız? Mutlak hâkim ve hak olan Allah çok yücedir."***[393]

HİKMET SAHİBİ ALLAH'A İMANIN ÖNEMİ

Şüphesiz bu yöne imanın prensipleri kalbe ve akla yerleştiğinde, bu, rıza, huzur ve güven oluşturur ve içimizden herhangi birinin, farklılığına ve çeşitliliğine rağmen ilahî takdiri sakin ve teslimiyet içinde karşılamasını sağlar. Nasıl olmasın ki? Kul, Rabbinin dilediği her şeyin arkasında bir hikmet bulunduğundan emindir. Bu hikmet görünmese de beşerî gücünün, içinde gizli hikmetler ve üzücü takdirler bulunan bütün hikmetli hükümleri hissetmeye güç yetiremeyeceğini, ancak bu hükümlerin kendi menfaati için olduğunu bilir.

Evet, kul, yaşadığı olayların ardındaki hikmeti bilemez ancak o, Rabbine güvenir ve Rabbini tanımak için uğraşır. Bu imanî yön, kalbinde ve aklında yer eder. Bütün bunlar, onu, Allah'ın kazasına ve kaderine teslim olmaya hatta bu kader çok üzücü de olsa ona teslimiyet göstermeye iter.

---

393 Mü'minûn 23/115-116.

Burada, bu inancın kesin iman alanına yerleşmesi ve imanın bir bölümünü oluşturması için Allah'ın kâinat ile nefisteki hikmet işaretlerini bilmenin ve -Kur'ân yoluyla- hâkim olan Allah'ı tanımanın zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

HİKMETİN ANLAMI

Kur'ân, hikmetin anlamını niteleme ve ifade etme, üzerinden çağlar geçmiş bulunan uygulamalı örnekleri anlatma ve bu örneklerin biçimlerini sunma yoluyla, bu imanî yönden bahseder. Hikmetin anlamı, şu âyetlerde açık bir şekilde ortaya çıkar: ***"Eğer onlardan hoşlanmazsanız (bilin ki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz."***[394] ***"Andolsun onlara, kötülükten önleyecek nice önemli haberler gelmiştir. Bu büyük bir hikmettir. Fakat (yüz çevirene) uyarılar fayda vermiyor!"***[395]

HİKMETİN İŞARETLERİ

Hikmetin işaretleri, Yüce Allah'ın yarattığı her şeyde açıktır. Aynı şekilde, kulları için istemiş olduğu her şeyde ve âyetlerinde de açıktır. İşte bu işaretlerden bazıları:

1. Varlıklardaki Hikmet

Bu kâinatta bulunan her şeyi, Allah hak ile yaratmıştır: ***"Allah, gökleri ve yeri yerli yerince yaratmıştır."***[396]

Allah'ın yarattığı her varlığın, yaratılışında bir amacı vardır: ***"Kendi kendilerine, Allah'ın gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları ancak hak olarak ve muayyen bir süre için yarattığını hiç düşünmediler mi?"***[397]

394 Nisâ 4/19.
395 Kamer 54/4-5.
396 Câsiye 45/22.
397 Rûm 30/8.

İnsan, Yüce Allah'a, O'nu görmediği halde kulluk etmek için yaratılmıştır. Dünya, bu ibadet için uğraşacağı yerdir. Ancak dünya, kulun kulluk imtihanından geçeceği sınav yerinden başka bir şey değildir. Yeryüzündeki her şey de insan için yaratılmıştır. Bu varlıkların görevi, kulluk için yaratılmış olan insanın işini kolaylaştırmak ve kulluğu yerine getirmede başarıya ulaşması için ona yardım etmektir: ***"O, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı."***[398]

Allah'ın, yiyecekler ve içecekler, yaşamı kolaylaştıracak şeyler gibi insan yaşamını korumak için yarattığı varlıklar vardır. Böylece insan, bir yerden bir yere giden hayvanlar gibi ibadeti terk edip başka şeylerle uğraşmaz. Bu hayvanlar yaratılmasaydı, hayat zor ve katlanılmaz olurdu. Şimdi, Allah'ın varlıkları hakkındaki bazı hikmetlerini anlamak için şu âyetler üzerinde düşün:

"Hayvanları da O yarattı. Onlarda sizin için ısıtıcı (şeyler) ve birçok faydalar vardır. Onlardan bir kısmını da yersiniz. Bu hayvanlar sizin ağırlıklarınızı, ancak güçlüklere katlanarak varabileceğiniz bir memlekete taşırlar. Şüphesiz Rabbiniz çok şefkatli, pek merhametlidir."[399]

Çevremizde gördüğümüz varlıkların yaratılmasındaki en açık hikmetlerden biri de, onların Allah'ı tanımamıza yardımcı olmalarıdır. Allah, bizden, kendisine görmediğimiz halde ibadet etmemizi istemiştir. Bu ibadet, Allah'ı tam olarak tanımadıkça, arzu edilen şekilde olamaz. Bu nedenle Allah'a en çok kulluk edenler, Allah'ı en iyi tanıyanlardır.

Yüce Allah'ı gözler idrak edemez. Hiçbir insanın, O'nu anlamak için O'nu dünyada görmesi mümkün değildir. O halde, O'nu nasıl tanıyacağız?

398 Bakara 2/29.
399 Nahl 16/5-7.

Allah, bize isimlerini ve sıfatlarını bildirmiştir. Varlıklarına, bu isim ve sıfatların işaretlerini ve sırlarını yerleştirmiştir. Dolayısıyla her varlık, Allah'ı keşfettiren bir tanıktır. Rabbimizi tanımamız için onları okumamız ve görmemiz gerekir. Böylece bu, O'na olan ibadetlerimize yansır: ***"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde aklıselim sahipleri için gerçekten açık ibretler vardır. Onlar ayakta iken, otururken, yan yatarken Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler. "Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Sen münezzehsin. Bizi ateşin azabından koru" derler."***[400]

Allah'ın varlıkları üzerinde düşünmek, âyette sözü edilen salih kimseleri, onları yaratan Allah'ın hikmetini anlamaya sevk etmiştir: ***"Sen bunu boşuna yaratmadın."*** Bu, onların Rablerine olan kulluklarına yansımıştır: ***"Sen münezzehsin. Bizi ateşin azabından koru."***

Yüce Allah, bu kâinatta hiçbir şeyi boşuna yaratmamıştır: ***"Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri biz boş yere yaratmadık."***[401] Aksine, her şeyi büyük bir hikmete göre yaratmıştır.

2. Kanun Koymadaki Hikmet

Yüce hikmetin işaretlerinden biri de şeriattır: ***"Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."***[402] Allah'ın, kulları için emrettiği her konu, onların menfaatlerini içeren bir hikmettir.

Evet, bazen bu emrin zahiri, bazı insanlara zor gelir. Ancak bu, -öldürmede kısas gibi- herkes için bir rahmettir: ***"Kısas-***

400 Âl-i İmrân 3/190-191.
401 Sâd 38/27.
402 Enbiyâ 21/107.

ta sizin için hayat vardır. Umulur ki suç işlemekten sakınırsınız."[403] Bu yüzden birkaç kişiye kısas uygulamak, birçok kişiyi diriltir.

Allah yolunda savaş da bu hikmetin işaretlerindendir: ***"Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu halde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, siz bilmezsiniz.***"[404]

Gözleri korumak da bu hikmetin işaretlerinden biridir: ***"Mü'min erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır.***"[405]

3. Evrensel Âyetlerdeki Hikmet

Yüce Allah, bize evrensel âyetlerle dolu mektuplar göndermiştir. Bu mektuplardaki yüce hikmet, Allah'ı tanıtmak, dünyadaki varlık gerçeğimize dikkat çekmek ve herhangi bir zamanda öleceğimizi sonra da Rabbimizle karşılaşacağımızı bildirmektir: ***"Oysa biz âyetleri ancak korkutmak için göndeririz.***"[406]

Dolayısıyla şimşek, Allah ve O'nun gücüyle korkutan bir mucizedir. Aynı şekilde, çoğunlukla yağmurun yağmasına neden olduğundan, rahmetinin beklendiği bir mucizedir: ***"Yine O'nun delillerindendir ki, size korku ve ümit vermek üzere şimşeği gösteriyor, gökten su indirip ölümünün ardından arzı onunla diriltiyor. Doğrusu bunda, aklını kullanan bir kavim için (alınacak) dersler vardır.***"[407]

403 Bakara 2/179.
404 Bakara 2/216.
405 Nûr 24/30.
406 İsrâ 17/59.
407 Rûm 30/24.

4. İmtihanlardaki Hikmet

Yüce Allah, mallarını ve sağlıklarını eksiltmekle; düşmanlarını kendilerine hâkim kılmakla ya da diğer imtihan biçimleriyle kullarını imtihan eder.

Bu imtihan, dışarıdan bakıldığında kötülük taşır; ancak bu imtihanda, kulların menfaatine olan büyük bir hikmet vardır. Kulun rızkını daraltan imtihan, onun için bir hikmettir: ***"Allah kullarına rızkı bol bol verseydi, yeryüzünde azarlardı. Fakat O, (rızkı) dilediği ölçüde indirir. Çünkü O, kullarının haberini alandır, onları görendir."***[408]

Rızkın daralmasının, Allah'ın kullarına olan bir rahmeti olduğunu şimdi gördün mü?

Bireylerin ya da ümmetlerin başına gelen azap ya da kıtlıklara gelince; bunlarda da büyük bir hikmet vardır. Bu, aslında Allah'ı hatırlatan, herkesi Allah'a yönelmeye teşvik eden bir işarettir: ***"Doğru yola dönsünler diye onları azaba uğrattık."***[409]

Yeryüzünde fesadın ortaya çıkması, Allah'ın günahkâr kullarına bir cezasıdır. Ancak bu ceza, içinde onlar için bir rahmet taşır: ***"İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu. Allah da belki dönerler diye yaptıklarının bir kısmını böylece kendilerine tattırır."***[410]

5. Yaşam Olaylarındaki Hikmet

Bir gün içinde kulun yaşadığı her olayın ardında, Allah'ın bir hikmeti vardır. Hayattaki olaylar, Allah'ı ve O'nun yüce kudretini tanıtan mucizelerdir. Nefis ve onun küçük gücü; dünya ve onun

408 Şûrâ 42/27.
409 Zuhruf 43/48.
410 Rûm 30/41.

alçak gücü; âhiret ve onun korkutucu gücü vs. ***"Allah size âyetlerini gösteriyor. Şimdi, Allah'ın âyetlerinden hangisini inkâr edersiniz?"***[411]

İçimizden biri, bu âyetleri güzel bir şekilde okuduğunda, Allah'ın gücünü yüceltecek ve nefsinin gücünü küçümseyecektir. Yine bu, onun aldanma yurdundan (dünyadan) sakınmasına ve ebediyet yurduna (cennete) yönelmesine neden olacaktır. Bu konudaki örneklerinden biri de insanın istemediği şeylerin meydana gelmesidir. Eğer insan onun meydana geleceğini bilseydi, tedbirli olurdu: ***"Eğer ben gaybı bilseydim elbette daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık dokunmazdı."***[412] Oysa insanın bilgisi sınırlıdır. İnsan gaybı bilemez. Bu durum, -bu gerçeği destekleyen hayattaki olaylarla birlikte güzel bir etkileşim içinde olduğunda- onun kendisini küçümsemesine ve sürekli olarak Allah ile birlikte olmaya çalışmasına neden olur.

Diğer bir örnek de vahşi hayvanlar, fareler ve iğrenç böcekler gibi korkutucu şeyleri görmektir. Bu, zayıf olduğumuz gerçeğini hatırlatan bir mektuptur. Böylece Allah'ın bizi korumasına olan ihtiyacımızın boyutları ortaya çıkar.

İrademizi yerine getirme konusunda yetersizliğimizi hatırlatan mektuplardan biri de Allah'ın şu âyetinde ifadesini bulur: ***"De ki: "Ben, Allah'ın dilediğinden başka kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim."***[413] Bunun birçok şekli vardır. Uyumak istersin, ancak uykusuzluk sana hâkim olur. Herhangi bir vakitte uyanmak istersin, ancak uyanamazsın. Eşinin erkek çocuk doğurmasını istersin, o, kız çocuğu doğurur.

411 Mü'min 40/81.
412 A'râf 7/188.
413 A'râf 7/188.

Bunlardan biri de, Yüce Allah'a duyduğumuz ihtiyacı hatırlatan mektuptur: ***"De ki: Suyunuz çekiliverse, söyleyin bakalım, size kim bir akarsu getirebilir?"***[414] Bu mektubun, bütün biçimleriyle hastalıklar olarak görünen ya da suyun kesilmesi ve aracın bozulması gibi desteklerin eksikliği şeklinde ortaya çıkan birçok biçimi vardır.

Dünyanın alçaklığını ve aynlık yurdu olduğunu hatırlatan durumlardan biri de, bazı kimselerin yaşadığı ani ölümler ile insanların durumlarının sağlıktan hastalığa ve zenginlikten fakirliğe dönüşmesidir.

KUR'ÂNÎ ÖRNEKLER

Kur'ân, hikmet biçimlerini uzun uzun açıklamasının yanı sıra, çağlar boyunca meydana gelmiş, bu biçimlere uygun örnekleri de sunmaktadır.

Mağaradaki gençlerin başına gelenler, buna bir örnektir. Onlar, üç yüz yıl boyunca uyudular. Niçin özellikle bu süre? Niçin kısa bir süre uyandılar da bundan sonra öldüler? Bütün bunlar, büyük bir hikmete göredir: ***"Böylece (insanları) onlardan haberdar ettik ki, Allah'ın vaadinin hak, kıyametin de şüphe götürmez olduğunu bilsinler."***[415] Onlar, bazı insanların tekrar dirilişi inkâr ettikleri bir zamanda diriltildiler. Bu olayı ispatlamak için Allah onları canlandırdı, görevlerinin sona ermesinin ve dinin hâkim olduğunu görmelerinin ardından onları öldürdü.

Bu konudaki örneklerden biri de Kur'ân'ın, bize ardında bir hikmet bulunduğunu açıkladığı, Firavun ve kavminin başına gelen belalardır: ***"Andolsun ki, biz de Firavun'a uyanları,***

414 Mülk 67/30.
415 Kehf 18/21.

ders alsınlar diye yıllarca kuraklık ve mahsul kıtlığı ile cezalandırdık."[416]

Dışarıdan bakıldığında tuhaf ya da akıl almaz görünen, Hz. Musa'nın Hızır ile olan kıssasında, Allah'ın takdiri konusundaki hikmetin en güzel örneği vardır: ***"Gemi var ya, o, denizde çalışan yoksul kimselerindi. Onu kusurlu kılmak istedim. (Çünkü) onların arkasında, her (sağlam) gemiyi gasp etmekte olan bir kral vardı. Erkek çocuğa gelince; onun anne-babası, mü'min kimselerdi. Bunun için (çocuğun) onları azgınlık ve nankörlüğe boğmasından korktuk. Böylece istedik ki, Rableri onun yerine kendilerine, ondan daha temiz ve daha merhametlisini versin."***[417]

Yüce hikmetin işaretleri, Bedir savaşında da ortaya çıktı. Sahâbiler, müşriklerin kervanını elde etmek için yola çıkmışlardı. Allah ise hakkın üstün gelmesini ve bâtılın yok olmasını istiyordu. Yüce Allah, Müslümanların kâfirlerle savaşmalarını istiyordu. Müslümanlar ise korkuyorlardı. Zira onlar, bunun için yola çıkmamışlardı ve savaş için hazırlık yapmamışlardı: ***"(Onların bu hali,) mü'minlerden bir grup kesinlikle istemediği halde, Rabbinin seni evinden hak uğruna çıkardığı (zamanki halleri) gibidir. Hak ortaya çıktıktan sonra sanki gözleri göre göre ölüme sürükleniyorlarmış gibi (cihat hususunda) seninle tartışıyorlardı. Hatırlayın ki, Allah size, iki taifeden (kervan veya Kureyş ordusundan) birinin sizin olduğunu vaat ediyordu. Siz de kuvvetsiz olanın (kervanın) sizin olmasını istiyordunuz. Oysa Allah, sözleriyle hakkı gerçekleştirmek ve (Kureyş ordusunu yok ederek) kâfirlerin ardını kesmek istiyordu."***[418]

416 A'râf 7/130.
417 Kehf 18/79-81.
418 Enfâl 8/5-7.

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. Kur'ân virdimiz yoluyla, hikmet işaretlerini ve hikmetin fiilî örneklerini incelemeliyiz. Özellikle bu önemli konunun anlamı akla ve kalbe yerleşinceye ve davranışlara aksedinceye kadar, düşüncelerin duygularla uyumu için sürekli çalışmalı ve bir ya da daha fazla hatim yapmalıyız.

2. Allah'ın yarattığı varlıklar üzerinde düşünmek ve yaratılmalarındaki hikmeti araştırmak için çaba göstermek gerekmektedir: ***"Göklerin ve yerin hükümranlığına, Allah'ın yarattığı her şeye ve ecellerinin yaklaşmış olabileceğine bakmadılar mı? O halde Kur'ân'dan sonra hangi söze inanacaklar?"***[419]

Gökyüzüne bakalım, onu ve bu genişlikte yaratılmasındaki hikmeti düşünelim. Bulutlara, dağlara, kısacası her şeye bakalım: ***"(Onlar mı hayırlı) yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size su indiren mi? O suyla, bir ağacını bile bitirmeye gücünüzün yetmediği güzel güzel bahçeler bitirdik."***[420]

Güller, çiçekler ve diğer bitkilerin yaratılmasındaki hikmeti gördün mü? Bunlar, insanın onları gördükten sonra ferahlık ve mutlulukla hareket etmesi için nefiste sevinç uyandırıyor. Yeni bir ruhla ibadete yöneltiyor.

3. İnsanın ve insanda var olan şeylerin yaratılmasındaki yüce hikmet üzerinde düşünmek icap eder. Gözleri düşünmek, buna bir örnektir. Niçin tek bir gözle görülmüyor? Gözün yeri üzerinde düşünmek gerekir. Göz, şu anda bulunduğu yerden daha yukarıda veya aşağıda olsaydı ne olurdu? Kulakların yeri ve yapısı üzerinde düşünmek gerekir. Ağız, şu anki yerinde ol-

419 A'râf 7/185.
420 Neml 27/60.

masaydı ne olurdu? Dudakları düşünmek gerekir. Niçin dudaklarda kemik yoktur? Elleri, ellere parmakların eklenmesini ve ellerdeki eklemleri vs. düşünmek gerekir.

4. Hayattaki olaylar üzerinde düşünmek, Allah'ın kullarına gönderdiği ilahî notları güzel bir şekilde okumak ve bunların ardındaki hikmeti öğrenmeye çalışmak icap eder. Bu, insanın yaşadığı bütün olayları içerir. Sağlık, mal veya rızkın eksiltilmesi ya da alıkonulması ile ilgili notlar da vardır.

İhsan ve başarı hakkında mektuplar vardır.

Hastalıklar, uykusuzluk ve unutma gibi güç ve üstün olma ile ilgili mektuplar vardır.

İnsanın boyutlarını tanıtan, onun zayıf, yoksun ve her göz açıp kapayışta Allah'a muhtaç olduğunu ifade eden mektuplar vardır.

Mutlu kimse, bunları güzel bir şekilde okuyan ve bunların ardında hikmet sahibi Allah'ın bulunduğunu gören kimsedir.

ON ÜÇÜNCÜ ÖRNEK

AZİZ OLAN ALLAH'A İMAN

İzzet, yüceliktir. Yüce Allah, mutlak ve sürekli izzet sahibidir: ***"Kim izzet ve şeref istiyor idiyse, bilsin ki, izzet ve şerefin hepsi Allah'ındır."***[421]

Hiçbir insan, izzetin bir bölümüne sahip olamaz: ***"Onların (inkârcıların) sözleri seni üzmesin. Çünkü bütün izzet (ve üstünlük) Allah'ındır. O, işitendir, bilendir."***[422]

Allah'ın gücü dışında güç yoktur. O'nun kudreti dışında kudret yoktur. O'nun mülkü dışında mülk yoktur. O'nun ilmi dışında ilim yoktur. O'nun takdiri dışında takdir yoktur. Yücelik sadece O'na aittir. Bütün insanlar, Yüce Allah'ın huzurunda, güçsüzlük ve kendisiyle yücelecekleri bir şeye sahip olamama konusunda eşittirler. Aynı zamanda insanların Allah katındaki değerlerini, onların imanları ve takvaları belirler: ***"Eğer inanmışsanız, üstün gelecek olan sizsiniz."***[423] Dolayısıyla Allah katında yücelme, imanla ilişkilidir. İman oranında yücelme gerçekleşir. İman eksildiğinde, kulun Rabbinin katındaki değeri de eksilir, adım adım düşer: ***"Her kim ki kendisini gazabım çarparsa, hakikaten o, yıkılıp gitmiştir."***[424]

AZİZ OLAN ALLAH'A İMANIN ÖNEMİ

Bu önemli yöne duyulan kesin inanç ve derin imanın, kulun mal, makam, şöhret, kılık-kıyafet, kıdem, dil, soy, arkadaşlar, güç ya da güzellikle övünmeye çağıran zayıf izzet biçimlerinin tamamından kurtulmasında büyük bir rolü vardır.

421 Fâtır 35/10.
422 Yunus 10/65.
423 Âl-i İmrân 3/139.
424 Tâhâ 20/81.

Yine bu yönün faydalanndan biri de kulun, boyun eğmiş ve alçalmış bir durumda, Rabbinin kapısında aradığı izzet olmadan, kendisinin, malın, gücün, ilmin, kısacası hiçbir şeyin değerinin olmayacağını bilmesidir.

Bu imanî yönün sonuçlarından biri de diğer insanlara karşı övünmekten, gururlanmaktan ve küçümsemekten kulu uzak tutmasıdır. Nasıl olmasın ki? Aziz olan Allah'a derin bir iman sayesinde kul, kendisinin gerçek boyutlarını görür. Aynı zamanda, Allah'ın kendisine sevdirmiş olduğu faktörleri de görür. Allah, dilediği an bu yaşam faktörlerini kulun üzerinden alabilir.

Arzu edilen sonuçlardan biri de varlıklara boyun eğmemektir. İnsan, kendisi gibi güçsüz ve boyun eğen birine nasıl boyun eğebilir ki? O, tek başına her şeye sahip olan Allah'ı över. Bütün işler, O'nun elindedir. Göklerin ve yeryüzünün yönetimi O'na aittir.

Kâfirlere karşı izzet göstermek de bu yönün sonuçlarından biridir. Bu izzetin etkenlerinden biri de Yüce Allah'a bağlanmaktır. Bu durumda mü'min, küfrü nedeniyle kâfiri gerçek şekilde, Allah katında alçak ve adi olarak görür. Onu görür ve "Dinimden olmayan bir kimse, kâinatta hiçbir şey değildir" der.

İLAHÎ İZZETİN BİÇİMLERİ

İzzete ait ilahî biçimler, yükselmeye neden olan bütün yönleri kaplar. Bunlardan bazıları şunlardır:

1. Mülkün İzzeti

Yüce Allah, bütün kâinata sahiptir: ***"Her şeyin mülkü kendi elinde olan Allah'ın şanı ne kadar yücedir! Siz de O'na döneceksiniz."***[425]

425 Yâsin 36/83.

Boyutları ne olursa olsun, isterse bir zerre ağırlığında olsun, O'nun dışında hiç kimse bir şeye sahip olamaz: ***"De ki: Allah'tan başka ilah saydığınız şeyleri çağırın! Onlar ne göklerde ne de yerde zerre ağırlığınca bir şeye sahiptirler. Onların buralarda hiçbir ortaklığı yoktur, Allah'ın onlardan bir yardımcısı da yoktur."***[426]

Hatta melekler, rasûller ve nebiler de bu kâinatta hiçbir şeye sahip değillerdir: ***"Bu konuda senin yapabileceğin bir şey yoktur."***[427]

Çevremizde ve elimizde bulunan her şey, Yüce Allah'ın mülküdür: ***"Allah'ın size vermiş olduğu malından siz de onlara verin."***[428]

Sahip olduğumuz şeylere gelince; onlar, gerçek mülk anlamında değil, ödünç verme şeklinde Allah'ın bir bağışı ve nimetidir. Yani onların gerçek sahibi Allah'tır ve onlar kesinlikle yine O'na döneceklerdir: ***"Yeryüzüne ve onun üzerindekilere ancak biz varis oluruz."***[429]

Allah Teâlâ, bu mülkün mutlak sahibidir. Yine O, verme ya da vermemede tek hak sahibidir: ***"De ki: Mülkün gerçek sahibi olan Allahım! Sen mülkü dilediğine verirsin ve mülkü dilediğinden geri alırsın. Dilediğini yüceltir, dilediğini de alçaltırsın. Her türlü iyilik senin elindedir. Gerçekten sen her şeye kadirsin."***[430]

Kanun koymada tek hak sahibi O'dur: ***"Allah ve Rasûlü bir meselede hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadının, o konuda başka bir tercihte bulunma hakkı yoktur."***[431]

426 Sebe 34/22.
427 Âl-i İmrân 3/128.
428 Nûr 24/33.
429 Meryem 19/40.
430 Âl-i İmrân 3/26.
431 Ahzâb 33/36.

Ceza vermede ya da bağışlamada tek hak sahibi O'dur: ***"Bilmez misin ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsinin mülkiyeti Allah'a aittir. O, dilediğine azap eder ve dilediğini bağışlar. Allah her şeye hakkıyla kadirdir."***[432]

2. Gücün İzzeti

Yüce Allah, bütün güce sahiptir: ***"Keşke zalimler, azabı gördükleri zaman bütün kuvvetin Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın azabının çok şiddetli olduğunu önceden anlayabilselerdi."***[433]

Bu kâinatta, O'nun gücü dışında bir güç yoktur. Varlıklarda gördüğümüz bütün güçler, Yüce Allah'ın yardımına muhtaçtır. Allah dışında güç ve kuvvet sahibi yoktur: ***"Sizi güçsüz yaratan sonra size güçsüzlüğün ardından kuvvet veren sonra kuvvetin ardından güçsüzlük ve ihtiyarlık veren Allah'tır."***[434] Âyet, gençlik durumunda bedenlerimizde gördüğümüz gücün hakikatini bize ifade etmektedir. Bu gençliği bize veren Allah'tır. Yaşlandığımızda bizden bunu alacak olan da Allah'tır.

Gücüyle övünen insan, kişisel bir gücünün olduğuna inanır, Allah'ın kendisine bağışladığı güç faktörlerine aldanır ve bunların sahibi olduğunu düşünür.

3. İlmin İzzeti

İlmin tamamı, Yüce Allah'ın katındadır: ***"Şayet yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de arkasından yedi deniz katılarak (mürekkep olsa) yine Allah'ın sözleri (yazmakla) tükenmez. Şüphe yok ki, Allah mutlak galip ve hikmet sahibidir."***[435]

---

432 Mâide 5/40.
433 Bakara 2/165.
434 Rûm 30/54.
435 Lokmân 31/27.

İnsanın öğrendiği her bilginin kaynağı sadece Allah'tır: ***"Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz; senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur."***[436]

Allah izin vermedikçe, hiç kimse Allah'ın bilgisinden bir şey öğrenmeye güç yetiremez: ***"O'nun bildirdiklerinin dışında, insanlar O'nun ilminden hiçbir şeyi tam olarak bilemezler."***[437]

4. Kudretin İzzeti

Bütün kudret, Allah'a aittir. Varlıkların sahip olduğunu gördüğümüz kudret, Yüce Allah'a dayanır. Tohum, filizlenme; ateş, yakma; su, söndürme; güneş, aydınlatma ve ısıtma; dil, konuşma; göz, görme; el, tutma; kulak, işitme kudretine sahiptir. Bütün bunlar, her an için Allah'ın kudretine dayanırlar: ***"Doğrusu güldüren de ağlatan da O'dur. Öldüren de dirilten de O'dur."***[438] Allah Teâlâ dışında, varlıkların kudreti yoktur.

5. Yerine Getirme İzzeti

Allah, hükmünü yerine getirmede azizdir. O'nun dışında hiç kimse, istediğini yerine getirme gücüne sahibi değildir: ***"Ne yana bakarsan bak, (yığınla) nimet ve ulu bir saltanat görürsün."***[439] Kâinatta meydana gelen her şey, Allah'ın ilmi, izni ve dileği kapsamındadır: ***"Rabbin dileseydi onu da yapamazlardı."***[440]

6. Rahmetin İzzeti

Bütün rahmet hazineleri, Yüce Allah'a aittir. O, dilediğine merhamet eder, dilediğinin kalbine merhamet koyar:

436 Bakara 2/32.
437 Bakara 2/255.
438 Necm 53/43-44.
439 İnsân 76/20.
440 En'âm 6/112.

"O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın!"[441]

Allah, bir kuluna rahmet ihsan ettiğinde, hiç kimse bu rahmeti o kuldan çekip alamaz. Allah, bir kulundan rahmeti esirgediğinde, hiç kimse o kula rahmet edemez: ***"Allah'ın insanlara açacağı herhangi bir rahmeti tutup hapseden olamaz. O'nun tuttuğunu, O'ndan sonra salıverecek de yoktur. O, üstündür, hikmet sahibidir."***[442]

7. Yardımın İzzeti

Yardım, insanlar tarafından değil, Allah katındandır: ***"Zaten yardım yalnız Allah tarafındandır. Çünkü Allah mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."***[443] Taraflardan birinin, diğerine üstünlük sağladığı nedenler ne olursa olsun, sonuçta bunlar yardıma sebep olmaz. Allah, yardımın sadece kendi katından olmasına hükmetmiştir: ***"(Bedir'de) karşı karşıya gelen şu iki grubun halinde sizin için büyük bir ibret vardır. Biri Allah yolunda çarpışan bir grup, diğeri ise bunları apaçık kendilerinin iki misli gören kâfir bir grup. Allah, dilediğini yardımı ile destekler. Elbette bunda basiret sahipleri için büyük bir ibret vardır."***[444]

Allah tarafından olmadıkça, yardıma götüren hiçbir yol yoktur: ***"Allah size yardım ederse, artık size üstün gelecek hiç kimse yoktur. Eğer sizi bırakıverirse, ondan sonra size kim yardım eder?"***[445]

---

441 Âl-i İmrân 3/159.
442 Fâtır 35/2.
443 Enfâl 8/10.
444 Âl-i İmrân 3/13.
445 Âl-i İmrân 3/160.

8. Hidayet ve Nurunun İzzeti

Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin nurunun tek kaynağı Yüce Allah'tır: ***"Allah, göklerin ve yerin nurudur."***[446] Bütün kâinat, O'nun nuru olmadan karanlıktır. O'nun nuru dışında bir nur yoktur. Yeryüzünde, O'nun katından desteklenmeyen hiçbir nur yoktur: ***"Allah dilediği kimseyi nuruna eriştirir."***[447]

Bu nurun en önemli biçimlerinden biri, hakka götüren hidayet ve basiret nurudur. Kalpleri aydınlatan ve göğüsleri İslâm'a açan, Yüce Allah'tır: ***"Allah kimin gönlünü İslâm'a açmışsa o, Rabbinden bir nur üzerinde değil midir?"***[448]

Hiç kimsenin, bu görevi O'nun yardımı olmadan yerine getirebilmesi mümkün değildir: ***"Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidayet verir."***[449]

Bütün insanlar, tek bir insan için bir araya gelseler ve onun hidayete ulaşmasını isteseler, Allah istemedikçe o kul hidayete eremez: ***"Eğer biz onlara melekleri indirseydik, ölüler de onlarla konuşsaydı ve her şeyi toplayıp karşılarına getirseydik, Allah dilemedikçe yine de inanacak değillerdi. Fakat çok kimse bunu bilmez."***[450]

9. Hikmetin İzzeti

İzzetin bu farklı biçimleriyle birlikte, bütün bu biçimler için bir taç olan hikmetin izzeti gelir. Yüce Allah, her şeyin sahibidir. İzzet hazinelerinin ve anahtarlarının tamamı O'nun katındadır. O, izzeti konusunda hâkimdir. O'nun kullarına galibiyeti, hikmetledir. Rızkı yayması ya da yaymaması hikmetledir. Hidayeti

446 Nûr 24/35.
447 Nûr 24/35.
448 Zümer 39/22.
449 Kasas 28/56.
450 En'âm 6/111.

ya da dalâleti hikmetledir. Bağışlaması ya da cezası hikmetledir: ***"Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur. O'ndan başka ilah yoktur. O, mutlak güç ve hikmet sahibidir."***[451]

KUR'ÂNÎ ÖRNEKLER

Kur'ân, izzetin çeşitli biçimleri için fiilî örnekleri uzun uzun anlatır. Aynı şekilde, kişisel şereflerinin olduğunu zanneden, aldanmış kimselerin örneklerini ve onların sonunun nasıl olduğunu gösterir.

Allah'ın, kendisinin gücü dışında hiçbir gücün olmadığını açıklamak için insanlara meydan okuması, izzetinin gücünün fiilî örneklerinden biridir: ***"Ey insanlar! (Size) bir misal verildi, şimdi onu dinleyin: Allah'ı bırakıp da yalvardıklarınız (taptıklarınız) bunun için bir araya gelseler bile, bir sineği dahi yaratamazlar. Sinek onlardan bir şey kapsa, bunu ondan geri de alamazlar. İsteyen de aciz, kendinden istenen de! Onlar, (bu aciz putları Allah'a ortak koşmak suretiyle) Allah'ın kadrini hakkıyla bilemediler. Hiç şüphesiz Allah, çok kuvvetlidir, çok üstündür."***[452]

Kudretin izzetine gelince; bu, kâfirlerin Hz. İbrahim'i yakmak istediklerinde, ateşten yanma özelliğinin alınmasında ve buna güç yetirmesi için desteklenmemesinde açık bir şekilde görülür: ***"Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!" dedik."***[453]

451 Âl-i İmrân 3/6.
452 Hacc 22/73-74.
453 Enbiyâ 21/69.

Aynı şekilde, Hz. İbrahim'in, oğlu Hz. İsmail'i Allah'ın emrini yerine getirmek için kurban etmek istediği sırada bıçağa kesme gücü verilmemesi de bu konuda bir başka örnektir.

Allah'ın hükmü konusundaki izzetini açıklayan örneklerden biri de hicret esnasında Rasûlullah ﷺ'in başına gelenlerdir. Müşrikler, Hz. Peygamber'i öldürmek istemişlerdi. Ancak Allah, onun kurtulmasını ve hicret etmesini diledi; nitekim dilediği de oldu: ***"Hatırla ki, kâfirler seni tutup bağlamak veya öldürmek ya da seni (yurdundan) çıkarmak için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar (sana) tuzak kurarlarken, Allah da (onlara) tuzak kuruyordu. Çünkü Allah, tuzak kuranların en iyisidir."***[454]

Nûh *aleyhisselâm*, Salih *aleyhisselâm* ve Hûd *aleyhisselâm* gibi peygamberlere yönelik rahmet izzetinin örneklerinden biri, apaçık azabı hak eden kimselerin dışında, onlara ilahî rahmetin gelmesidir: ***"Emrimiz gelince, Hûd'u ve onunla beraber iman edenleri tarafımızdan bir rahmetle kurtardık, onları ağır bir azaptan kurtuluşa erdirdik."***[455]

Bedir savaşında, hikmetin izzeti açıktır: ***"Allah, olacak bir işi yerine getirmek için (savaş alanında) karşılaştığınız zaman onları sizin gözlerinizde az gösteriyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyordu. Bütün işler Allah'a döner."***[456]

Hidayetin izzetine gelince; bu, küfür ve sapıklıkla dolu bir atmosferdeki varlığına rağmen Firavun'un iman eden eşinde ifadesini bulur. Benzer şekilde bu durum, Hz. Nûh ve Hz. Lût'un iman etmeyen eşlerinde de görülür.

454 Enfâl 8/30.
455 Hûd 11/58.
456 Enfâl 8/44.

Yardımın izzeti konusundaki örneklerden biri de Bedir savaşında meydana gelen, meleklerin inmesi, onların mü'minlerle birlikte kâfirlere karşı savaşmaları ve yağmurun yağması gibi gaybî yardımlardır. Ancak bunlar, gerçek yardımın nedenleri olmamıştır. Yardım, Rabbimizin bize bildirdiği gibi, tek olan ve ortağı bulunmayan Allah katındandı: ***"Hatırlayın ki, siz Rabbinizden yardım istiyordunuz. O da, "Ben peş peşe gelen bin melek ile size yardım edeceğim" diyerek duanızı kabul ediyordu. Allah bunu (meleklerle yardımı) sadece müjde olsun ve onunla kalbiniz yatışsın diye yapmıştı. Zaten yardım yalnız Allah tarafındandır. Çünkü Allah, mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."***[457]

Mülkün izzeti, Hz. İbrahim'in, babasına söylediği sözlerde görülür: ***"Andolsun ki, senin için mağfiret dileyeceğim fakat sana Allah'tan gelecek herhangi bir şeyi savmaya gücüm yetmez."***[458]

Kuvvetinin izzet örneklerinden biri de, Ahzab savaşında, Allah'ın müşriklerin kalplerine korku salması, onların korkmuş ve ürkmüş bir şekilde yerlerinden kaçmalarına ve geldikleri yere dönmelerine neden olmasıdır: ***"Allah, o inkâr edenleri hiçbir fayda elde edemeden öfkeleriyle geri çevirdi. Allah('ın yardımı) savaşta mü'minlere yetti. Allah, güçlüdür, mutlak galiptir."***[459]

ZAYIF İZZETİN ÖRNEKLERİ

Kur'ân, ilahî izzetin biçimlerini ve örneklerini sunarken, sahip oldukları faktörlerin kendilerini kandırdığı ve bu faktörlere

457 Enfâl 8/9-10.
458 Mümtehine 60/4.
459 Ahzâb 33/25.

sahip olduklarını düşünen ya da bunlarla başkalarına karşı övünen kimselerin örneklerini de uzun uzun anlatır. Bu örneklerden biri, Karun ile ifade edilen, mal ile övünme ve kibirlenmedir: ***"Karun ise "O (servet) bana ancak kendimdeki bilgi sayesinde verildi" demişti."***[460]

Çocuklarla ve onları kaybetmekle aldanmaya örnek, iki bahçe sahibiyle ifade edilir: ***"Bu adamın başka geliri de vardı. Bu yüzden arkadaşıyla konuşurken ona şöyle dedi: "Ben, servetçe senden daha zenginim; insan sayısı bakımından da senden daha güçlüyüm." (Böyle gurur ve kibirle) kendisine zulmederek bağına girdi. Şöyle dedi: "Bunun, hiçbir zaman yok olacağını sanmam. Kıyametin kopacağını da sanmıyorum. Şayet Rabbimin huzuruna götürülürsem, hiç şüphem yok ki, (orada) bundan daha hayırlı bir akıbet bulurum."***[461]

Güçle aldanma örneklerinden biri, Âd kavmi ile ilgilidir: ***"Âd kavmine gelince; yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve "Bizden daha kuvvetli kim var?" dediler."***[462]

GÖRÜŞ NETLİĞİ

İlahî izzet kavramının zihinlerde yer bulması için Kur'ân, bunun hakikatini, insanın kişisel bir izzete sahip olmadığını ve aslının altın ve gümüşten değil, toprak ve çamurdan olduğunu açıklar. Hatta altın ve gümüşten bile olsaydı, Rabbi olmadan, bu onun izzetini artıramazdı: ***"O (Allah) ki, yarattığı her şeyi güzel yapmış ve ilk başta insanı çamurdan yarat-***

460 Kasas 28/78.
461 Kehf 18/34-36.
462 Fussilet 41/15.

mıştır. Sonra onun zürriyetini, dayanıksız bir suyun özünden üretmiştir."[463]

İnsan, bir an sonra başına nelerin geleceğini bilemez. İhtiyaç sahibidir, bir zerreye dahi sahip değildir. Zayıf ve acizdir, isteğini yerine getirmeye güç yetiremez.

Her kim alçak bir köke sahipse; her kim sonuçlardan habersizse; ihtiyaç sahibi, zayıf ve acizse; onun, katında gaybın anahtarları ve izzet hazineleri bulunan ve her şeye sahip olana boyun eğmesi gerekir.

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. Özellikle bir yada daha fazla hatmi bu konuya ayırmak mümkündür. Bunu yaparken, ilahî izzetin anlamı inanca yerleşinceye ve bu anlam, kalpteki imanın bir bölümünü oluşturup duygularla birlikte oluncaya kadar, bir yandan düşüncenin duygularla uyumuna çalışmak, diğer taraftan ilahî izzetin işaretlerini Kur'ân'dan incelemek gerekir.

2. Kişisel gücün var mıdır? Bu soruya, Kur'ân ile cevap verebilir; bu cevapla da hakikatimizi keşfedebiliriz.

3. Hakikatimizi ifade eden işler yapmalıyız. İçimizden hiç kimse, elbisesiyle, şöhretiyle ya da makamıyla bir başkasına üstün olduğunu düşünmez. Çünkü hepsi aynıdır. Hepsi de aziz olan Allah'a karşı basittir. Hepsi de bir başkasına karşı övünmeye ya da böbürlenmeye neden olacak kişisel bir şeye sahip olmama konusunda eşittir.

Bu gerçeğin daha çok yer etmesi için fakirlerle birlikte oturmak, onların ihtiyaçlarını gidermek için çabalamak, bir başkasına tercih edilmeyi istememek, diğer insanlara hizmet etmek,

463 Secde 32/7-8.

herhangi bir şeyle övünmemek ve kibirlenmemek gibi mütevazı fiillerde bulunmaya çalışmak uygun olacaktır.

4. Yüce Allah'ın huzurunda, kişinin kendini küçük görmesi gerekir. Allah'ın katındaki izzeti elde etmek, O'na güzel bir şekilde boyun eğmekle olur: ***"Andolsun, sizler güçsüz olduğunuz halde, Allah Bedir'de de size yardım etmişti."***[464]

Boyun eğmenin en açık biçimlerinden biri, secde etmektir. Bunun için, kulun Rabbine en yakın olduğu hâl olan secde hâli tercih edilmelidir: ***"Allah'a secde et ve (yalnızca O'na) yaklaş!"***[465]

Amaç, Yüce Allah'a itaatimizi ifade etmeye ve O'nsuz hiçbir değerimizin olmadığını göstermeye çalışmaktır.

5. İnsanlardan istediğimiz şeyleri izzetle istemeliyiz. Çünkü onlar da bizim gibi hiçbir şeye sahip değillerdir. Bütün izzet, Allah'a aittir. Allah, yarattıklarının tamamından daha yücedir. Allah, korkmamızı ve sakınmamızı gerektirecek kadar izzet sahibidir.

6. Allah olmadan hiçbir değer taşımadığımızı ifade eden, "Allah'tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur" zikrini sık sık yapmalıyız.

464 Âl-i İmrân 3/123.
465 Alak 96/19.

ON DÖRDÜNCÜ ÖRNEK

ZENGİN VE HAMD EDİLMEYE LAYIK OLAN ALLAH'A İMAN

Yüce Allah, zatını, zengin ve hamd edilmeye layık olarak niteler. Allah'ın, hiç kimseden bir şey istemeye ihtiyacı yoktur. O, doyurur, doyurulmaz; korur, korunulmaz. Kâfirlerin küfrü O'na zarar vermez: ***"Eğer siz ve yeryüzünde olanların hepsi nankörlük etseniz, bilin ki Allah gerçekten zengindir, hamd edilmeye layıktır."***[466]

İnsanların itaati de O'na bir fayda sağlamaz: ***"Eğer iyilik ederseniz kendinize etmiş, kötülük ederseniz yine kendinize etmiş olursunuz."***[467]

Kendi yolunda savaşanlardan bir menfaati yoktur: ***"Cihat eden, ancak kendisi için cihat etmiş olur. Şüphesiz Allah, âlemlerden müstağnidir."***[468]

Müslümanların infakta bulunmasına da ihtiyacı yoktur: ***"İşte sizler, Allah yolunda harcamaya çağırılıyorsunuz. İçinizden kiminiz cimrilik ediyor. Fakat kim cimrilik ederse, ancak kendisine cimrilik etmiş olur. Allah zengindir, siz ise fakirsiniz."***[469]

İtaatinden fayda gören, ancak itaat edendir. Günahtan zarar gören, ancak günah işleyendir: ***"Şükreden, ancak kendisi için şükretmiş olur. Nankörlük eden de bilsin ki, Allah hiçbir şeye muhtaç değildir. O, her türlü övgüye layıktır."***[470]

---

466 İbrahim 14/8.
467 İsrâ 17/7.
468 Ankebût 29/6.
469 Muhammed 47/38.
470 Lokmân 31/12.

Bu, gösterdiğin çabanın, yaptığın iyiliğin, kendi nefsin ve menfaatin için olduğu anlamına gelir.

Bu yüce anlam, kalbe yerleşen derin bir iman olduğunda, kulun sürekli olarak amelini küçümsemesine ve bu amelden ilk faydalananın kendisi olduğunu hissetmesine vesile olur. Böylece kişi, yaptığı iyiliklerden bir karşılık beklemez ve bu iyiliklerle Allah katında bir dereceye sahip olduğunu düşünmez.

İBADET EDEN KÂİNAT

Bu anlamı ifade eden konulardan biri de hamd edilmeye layık olan Allah'ı tanımaktır. Yeryüzünde ve gökyüzünde bulunanların tamamı, gece-gündüz Allah'ı tesbih edip O'na hamd eder: ***"Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes O'nu tesbih eder. O'nu övgüyle tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur."***[471]

Kulun, kâinatın ibadetini tanıması, hangi aşamaya ulaşmış olursa olsun, ne kadar artmış olursa olsun, onun sürekli olarak amellerini ve tesbihini küçümsemesine neden olur. Nasıl olmasın ki? O, Rabbinin şu âyetini bilir: ***"Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes O'nu tesbih eder. O'nu övgüyle tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz, onların tesbihini anlamazsınız. O, halîmdir, bağışlayıcıdır."***[472]

Bir hastayı ziyaret etmek istediğini farz et. Bir pastaneye gittin, çok pahalı bir kutu şeker satın aldın. Ardından, hasta olan arkadaşına gittin. Yolda, kendi kendine, arkadaşının bu değerli hediyeyi gördüğünde mutlu olacağını, onun yanındaki değerinin artacağını hissettin. Onun yanına ulaştığında, yaşadığın mutluluk, yanında senin kutundan daha değerli onlarca kutu görmen-

471 İsrâ 17/44.
472 İsrâ 17/44.

le kaybolur. O zaman duyguların ne olur? Satın aldığın şeyden dolayı duyduğun mutluluk ve zevk devam eder mi?

Aynı şeyin, hamd edilmeye layık olan Allah'ı tanımaya çalıştığımızda da gerçekleşmesi gerekir. Geceleri namaz kılar, o sırada yaptığımızın büyük bir şey olduğunu ve bu ameller sayesinde Allah katında bir derece elde edeceğimizi düşünürüz. Bu mutluluk ve zevk hissi, Kur'ân'da hamd edilmeye layık ve zengin olan Allah ile birlikte olmanın anlamını yaşadığımızda, O'na ne kadar ihtiyacımız olduğunu öğrendiğimizde ve kâinatın O'na olan kulluğunun boyutlarını gördüğümüzde yok olacaktır: ***"Göklerde ve yerde bulunanların hepsi, mülkün sahibi, eksiklikten münezzeh, azîz ve hakîm olan Allah'ı tesbih eder."***[173]

O halde, nefislerimizi ve yerine getirdiğimiz amelleri küçümsemeyi artırmak amacıyla, bu imanî anlamın akıllarımıza ve kalplerimize yerleşmesi için çalışalım.

Bu anlamı öğrenmenin en önemli kaynağı, -özellikle bunun için bir hatimde bulunur; kalbin, âyetlerle olan etkileşimi konusunda çaba gösterirsek- Kur'ân'dır. Kur'ân, "Allah zengindir" cümlesinin anlamından, O'nun, kullarına olan zenginlik türlerinden, hamdin manalarından ve kâinatın O'na olan kulluk görüntülerinden uzun uzun bahseder.

473 Cuma 62/1.

ON BEŞİNCİ ÖRNEK

ALLAH'IN AFFI YA DA CEHENNEM

Bu yöne imanla kastedilen, boyutları ne olursa olsun, amellerimizin bizi kurtarmayacağına, yaptıklarımızın karşılığının, ya Allah'ın affı ya da cehennem olacağına akıllarımızla kesin olarak inanmak ve kalplerimizle iman etmektir.

Bu yönün, Allah'ın üzerimizdeki hakkını (nimetlerinin hakkını) bilme ve bunun karşılığını vermeye gücümüzün yetmeyeceğini ifade etme açısından, Vehhâb olan Allah'a iman yönüyle sağlam bir ilişkisi vardır. Şüphesiz bu, Allah'ın affı dışında önümüzde bir ümit olmadığını ve amellerimiz hangi seviyeye ulaşırsa ulaşsın, kurtuluşumuz için bir neden oluşturmayacağını hissetmemize neden olur.

AMELLERİMİZ BİZİ KURTARMAYACAK!

Allah'ın kul üzerinde iki hakkı vardır: Emirlerine itaat hakkı ve nimetlerine şükür hakkı. Allah'ın kullarına bağışladığı tüm nimetlerin bir değeri bulunmaktadır. Bu nimetlerin hakkı, şükürdür: ***"Siz, hiçbir şey bilmezken, Allah sizi annelerinizin karnından çıkardı; şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi."***[474]

Şükrün en açık biçimlerinden biri ibadettir: ***"Ey Meryem! Allah seni seçti; seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünya kadınlarına tercih etti."***[475] Bu büyük nimetin şükrü neydi? ***"Ey Meryem! Rabbine ibadet et; secdeye kapan, (O'nun huzurunda) eğilenlerle beraber sen de eğil."***[476]

474 Nahl 16/78.
475 Âl-i İmrân 3/42.
476 Âl-i İmrân 3/43.

İçimizden biri, Rabbinin nimetlerini saymaya kalksa, hayatı boyunca secdede kalsa dahi, bu nimetlerin hakkını ödeyemeyeceğini anlar. Yüce Allah, kıyamet günü ondan hakkını isteyecek olsa, o kişi helâk olur: ***"Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette hesaba çekileceksiniz."***[477] Allah'ın kendisine bağışladığı nimetlerden hesaba çekilen ve bu nimetlerin hakkını yerine getiren kimse, kesinlikle cennete girecektir. Çünkü onun bütün amelleri, üzerindeki Allah'ın nimetlerinin birinin dahi hakkını ödeyemeyecektir. Aralannda nebilerin, rasüllerin, sıddıkların ve şehitlerin de bulunduğu bütün varlıklar bu konuda aynıdır.

Rasûlullah ﷺ, ***"Kıyamet gününde her kim hesaba çekilirse azap olunacaktır"*** buyurdu. Âişe *radıyallahu anhâ* "Allah, ***"Kolay bir hesapla hesaba çekilecek"***[478] buyurmadı mı?" diye sordu. Rasûlullah ﷺ, ***"O hesap değildir; o ancak arzdır. Ancak inceden inceye hesaba çekilen kimse mutlaka azaba uğratılır"*** buyurdu.[479]

Bunun anlamı, Allah'ın affı dışında hiçbir ümidimizin olmadığıdır. İtaat konusunda çaba ve çalışmanın hedefi, cennet değildir. Aksine bu çaba ve çalışma, Allah'ın affına ve rahmetine ulaşmak içindir. Salih ameller ne kadar çok olursa olsun, bunlar, Allah'ın üzerimizdeki hakkının küçük bir bölümünü dahi karşılayamaz. İtaat eden kullan için Allah'ın cenneti yaratması, O'nun bir lütfudur ve bu lütuf, kullann, yerine getirmesi için Allah'tan istedikleri bir hak değildir: ***"Şüphesiz (hakkı bâtıldan ayıran) hüküm günü, hepsinin bir arada buluşacağı gündür. O gün, dostun dosta hiçbir faydası olmaz, kendilerine yardım da edilmez. Ancak Allah'ın merhamet ettiği kimseler böyle değildir. Şüphesiz O,***

477 Tekâsür 102/8.
478 İnşikâk 84/8.
479 Buhârî, İlm 36; Müslim, Cennet 79.

üstündür, merhametlidir."[480] Dolayısıyla cehennemden kurtuluş, Allah'ın yüce bir rahmetidir. Cennet ise, Allah'ın kullarından dilediğine ait kıldığı bir lütuftur.

İTAATTEN SONRA İSTİĞFAR... NİÇİN?

Bu ilahî lütfa sahip olan kimsenin, Allah tarafından kabul gören bir kimse olduğunda şüphe yoktur. O, Allah'ın üzerindeki hakkını gören, amelini küçümseyen, huzurunda boyun eğen, ne kadar büyük olursa olsun, Allah'a sunduğu amellerin kabul edilmemesinden korkan ve itaatte bulunduktan sonra sık sık istiğfarda bulunan bir kimsedir. O, Allah'ın yüceliğine ve üzerindeki hakkına layık olmadığından emindir. Arafat'tan sel gibi akma, bize bunu anlatır: ***"Sonra insanların (sel gibi) aktığı yerden siz de akın. Allah'tan mağfiret isteyin."***[481]

Dikkat edilmesi gereken, sadece salih amel değildir. Aynı zamanda, salih kulun söylediği gibi Allah'ın nzasını elde etmektir: ***"Razı olacağın yararlı iş yapmamı temin et."***[482]

Kur'ân'da, Allah'ın üzerimizdeki hakkı onlarca yerde bize hatırlatılır: ***"İçinden taze et (balık) yemeniz ve takacağınız bir süs (eşyası) çıkarmanız için denizi emrinize veren O'dur. Gemilerin denizde (suları) yara yara gittiklerini de görüyorsun. (Bütün bunlar) O'nun lütfunu aramanız ve nimetine şükretmeniz içindir."***[483] Yine bize, çabamızın öncelikle mağfirete ulaşmak, ardından da amellerimiz ne olursa olsun, hakkımız olarak değil, Rabbimizin bir ikramı ve lütfu olarak cennet olması gerektiği hatırlatılır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

480 Duhân 44/40-42.
481 Bakara 2/199.
482 Ahkâf 46/15.
483 Nahl 16/14.

"Eğer Allah yolunda öldürülür ya da ölürseniz, şunu bilin ki, Allah'ın mağfireti ve rahmeti onların topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır."[484]

"Fakat daha görmeden Rablerinden (azabından) korkanlara gelince; onlar için gerçekten hem bağışlanma hem de büyük mükâfat vardır."[485]

Dolayısıyla önce bağışlanma vardır. Bu gerçekleştiğinde, Allah'ın bir lütfu olarak daha büyük bir mükâfat gelir: ***"İman edenler ve hicret edip Allah yolunda cihat edenler var ya, işte bunlar, Allah'ın rahmetini umabilirler. Allah, gafûr ve rahîmdir."***[486]

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. Allah'ın üzerimizdeki nimetlerinden bahseden âyetleri incelemek ve bunlann hakkının şükür olduğunu hissetmek gerekir.

2. Çabamız, öncelikle Allah'ın mağfiretine ve rahmetine ulaşmak olmalıdır. Ardından çabamızın, hak etmemiz şeklinde değil de Allah'ın bir lütfu olarak, cennete ulaşmak olması gerektiğini ifade eden âyetleri incelemek gerekir.

3. Özellikle itaat ve ibadette bulunduktan sonra istiğfan artırmalıyız: ***"Seher vakitlerinde de istiğfar ederlerdi."***[487]

4. "Senden başka ilah yoktur. Seni tenzih ederim. Şüphesiz ben zalimlerdenim" zikrini çok yapmalıyız.

484 Âl-i İmrân 3/157.
485 Mülk 67/12.
486 Bakara 2/218.
487 Zâriyât 51/18.

ON ALTINCI ÖRNEK

PEYGAMBERLERE İMAN

Bu önemli yön ve prensip, imanın şu şartlarını kapsar:

1. Yüce Allah, peygamberleri, mektuplarını insanlara ulaştırması için göndermiştir: ***"Andolsun ki, biz senden önce kendi kavimlerine nice peygamberler gönderdik de onlara açık deliller getirdiler."***[488]

2. Bu mektuplar, Allah'ın kullarına olan nasihatlerini içerir ve -Allah'a itaat etmeleri halinde- onları cennetle müjdeler, -Allah'a isyan etmeleri halinde- onları cehennemle uyarır: ***"(Yerine göre) müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların, peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın!"***[489]

3. Allah'ın, risaleti ulaştırma göreviyle bize ihsanda bulunduğu bu peygamberler, bizim gibi insanlardır: ***"Peygamberleri onlara dediler ki: "(Evet) biz sizin gibi bir insandan başkası değiliz. Fakat Allah, nimetini kullarından dilediğine lütfeder."***[490]

4. Onlar da bizim gibi hiçbir şeye güç yetiremezler. Bu, Hz. İbrahim'in, babasına söylediği şu sözde görülür: ***"Andolsun senin için mağfiret dileyeceğim. Fakat Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez."***[491]

5. Kendileri için herhangi bir fayda ya da zarar vermeye güç yetiremezler: ***"De ki: Ben, Allah'ın dilediğinden başka***

---

488 Rûm 30/47.
489 Nisâ 4/165.
490 İbrahim 14/11.
491 Mümtehine 60/4.

kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim. Eğer ben gaybı bilseydim elbette daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık dokunmazdı. Ben sadece inanan bir kavim için bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim."[492]

KULLUK ÖRNEKLERİ

Bu imanî yönün kapsadığı konulardan biri de izlenecek bir örnek olarak, bu peygamberlerin Rablerine ne boyutta kulluk yaptığını öğrenmektir. Onların kalplerini dolduran, fiillerinde ve sözlerinde etkisi görülen bu kulluğu, Kur'ân birçok âyette bize anlatmaktadır. İşte, bunların bazıları:

1. Yüce Allah'a karşı duydukları takva: ***"İbrahim cidden yumuşak huylu, bağrı yanık, kendini Allah'a vermiş biriydi."***[493]

2. Allah'a olan ihlâsları: ***"Ben hanîf olarak, yüzümü gökleri ve yeri yoktan yaratan Allah'a çevirdim ve ben müşriklerden değilim."***[494]

3. Allah'a boyun eğmeleri: Kur'ân, peygamberlerin Rablerine nasıl boyun eğdiklerini açıklayan örnekler verir: ***"Musa, tayin ettiğimiz vakitte kavminden yetmiş adam seçti. Onları o mütlüş deprem yakalayınca Musa dedi ki: Ey Rabbim! Dileseydin onları da beni de daha önce helâk ederdin. İçimizden birtakım beyinsizlerin işlediği (günah) yüzünden hepimizi helâk edecek misin? Bu iş, senin imtihanından başka bir şey değildir. Onunla dilediğini saptırırsın, dilediğini de doğ-***

492 A'râf 7/188.
493 Hûd 11/75.
494 En'âm 6/79.

ru yola iletirsin. Sen bizim sahibimizsin, bizi bağışla ve bize acı! Sen bağışlayanların en iyisisin!"[495]

4. Allah'ın her emrini yerine getirmeleri: Onlar hayat olaylarıyla etkileşim içindeydiler ve her olayın ardında hikmet sahibi, merhametli, bağışlayıcı, ihsan sahibi bir Rab görüyorlardı. Hz. Yusuf'un, anne-babasına, başına gelenleri ve hapishaneden çıkışından itibaren Rabbinin üzerindeki ihsanlarını anlatmasını düşün. Kıssanın görünen kısmı, Hz. Yusuf'u hapishaneden çıkaran ve bu makama oturtanın Mısır Azizi olduğuna işaret eder. Ancak o, Aziz'in yaptığı her şeyi Allah'ın kaderinin bir yansıması olarak yorumlar: ***"Doğrusu Rabbim bana (çok şey) lütfetti. Çünkü beni zindandan çıkardı ve şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra sizi çölden getirdi. Şüphesiz ki Rabbim dilediğine lütfedicidir."***[496]

5. Rablerine hemen dönmeleri: ***"Davud, kendisini denediğimizi sandı ve Rabbinden mağfiret dileyerek eğilip secdeye kapandı, tevbe edip Allah'a yöneldi."***[497]

6. Kendilerine bol bol nimet verdiğinde, derhal Rablerine şükretmeleri: ***"Bu" dedi, "Şükür mü edeceğim yoksa nankörlük mü yapacağım diye beni sınamak üzere Rabbimin (gösterdiği) lütfundandır. Şükreden, ancak kendisi için şükretmiş olur, nankörlük edene gelince; o bilsin ki, Rabbimin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. O, çok kerem sahibidir."***[498]

7. Kavimlerini doğru yola ulaştırma konusunda gösterdikleri büyük gayret: ***"Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! Si-***

495 A'râf 7/155.
496 Yusuf 12/100.
497 Sâd 38/24.
498 Neml 27/40.

zin için O'ndan başka ilah yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Zira ben, sizi hayır (ve bolluk) içinde görüyorum ve ben, gerçekten sizin için kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum."[499]

8. Allah yolunda yalanlanmaya ve eziyete gösterdikleri sabır: ***"Nuh gemiyi yapıyor, kavminden ileri gelenler ise, yanına her uğradıklarında onunla alay ediyorlardı."***[500]

9. Kendilerini küçümsemeleri ve Allah'ın üzerlerindeki lütuflarının büyüklüğünü hissetmeleri: Onlar, nefisleriyle değil, Allah ile birlikteydiler. Allah onları terk edecek olsaydı, hepsi helâk olur ve doğru yoldan sapardı. Şuayb *aleyhisselâm*'ın, kavmine söylediklerini düşün: ***"Doğrusu Allah bizi ondan kurtardıktan sonra tekrar sizin dininize dönersek Allah'a karşı yalan uydurmuş oluruz. Rabbimiz Allah dilemedikten sonra ona geri dönmemiz bizim için olacak şey değildir. Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır."***[501]

Hz. İbrahim'in, Rabbine yalvanrken söylediklerini düşün: ***"Rabbim! Bu şehri (Mekke'yi) emniyetli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut!"***[502]

Onlann, Yüce Allah karşısında boyun eğmeleri, Kur'ân'ın bize birçok yerde örneklerini sunduğu dualannda görülür. Bunlardan biri, Hz. Yusuf'un dilinde ifadesini bulan şu duadır: ***"Ey Rabbim! Mülkten bana (nasibimi) verdin ve bana (rüyada görülen) olayların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Sen dünyada da ahirette de***

499 Hûd 11/84.
500 Hûd 11/38.
501 A'râf 7/89.
502 İbrahim 14/35.

benim sahibimsin. Beni Müslüman olarak öldür ve beni salihler arasına kat!"[503]

Yine Hz. İbrahim'in şu duası da bu dualardan biridir: ***"Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki sen bizim gizleyeceğimizi de açıklayacağımızı da bilirsin. Çünkü ne yerde ne de gökte herhangi bir şey Allah'a gizli kalır. İhtiyar halimde bana İsmail'i ve İshak'ı lütfeden Allah'a hamdolsun! Şüphesiz Rabbim duayı işitendir. Ey Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle. Ey Rabbimiz! Duamı kabul et! Ey Rabbimiz! (Amellerin) hesap olunacağı gün beni, anne-babamı ve mü'minleri bağışla!"***[504]

PEYGAMBERLERE İMAN VE BUNA KARŞI GÖREVİMİZ

Bu yönle ilişkili olan konulardan biri, Kur'ân'ın peygamberlere iman ve onlara itaat konusunda ifade ettikleridir: ***"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da kaçının."***[505]

Şüphesiz peygambere itaat, Allah'a itaattir. Hatta bu itaat, kulun Allah'a olan sevgisinin işaretlerindendir: ***"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir."***[506]

Allah, Peygamberi'ni Eksiksiz Bir Kulluk Konusunda Nasıl Eğitti?

503 Yusuf 12/101.
504 İbrahim 14/38-41.
505 Haşr 59/7.
506 Âl-i İmrân 3/31.

Kur'ân'ın sık sık anlattığı büyük konulardan biri de Allah'ın, Hz. Peygamber'i eksiksiz bir kulluk konusundaki terbiyesidir. Nasıl olmasın ki? O, peygamberlerini seçti, onların ahlâkını güzelleştirdi: ***"Allah ve melekleri, Peygamber'e çok salavat getirirler. Ey mü'minler! Siz de ona salavat getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin."***[507]

Hz. Peygamber, Allah'a doğru bir şekilde kullukta bulunmayı isteyen kimsenin örnek alması gereken mükemmel bir örnektir: ***"Andolsun ki, Rasûlullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."***[508]

Bu konudan bahseden ve kulluğun değişik yönlerini içeren birçok âyet vardır. Bunların bazılarını şöyle ifade edebiliriz:

1. Rasûlullah ﷺ'in, tam bir şekilde Allah'a ihlâs üzere terbiye edilmesi: ***"De ki: Şüphesiz Rabbim beni doğru yola, dosdoğru dine, Allah'ı birleyen İbrahim'in dinine iletti. O, ortak koşanlardan değildi. De ki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Bana sadece bu emredildi ve ben Müslümanların ilkiyim."***[509]

2. Allah'ın, Rasûlullah ﷺ'i, kendisine şirk koşmaması konusunda şiddetli bir şekilde uyarması: ***"Şüphesiz sana da senden öncekilere de şöyle vahyolunmuştur: Andolsun Allah'a ortak koşarsan, işlerin mutlaka boşa gider ve hüsranda kalanlardan olursun! Hayır! Yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol."***[510] ***"Allah***

507 Ahzâb 33/56.
508 Ahzâb 33/21.
509 En'âm 6/161-163.
510 Zümer 39/65-66.

ile birlikte bir ilah daha tanıma! Sonra kınanmış ve kendi başına terk edilmiş olarak kalırsın."[511]

3. Hz. Peygamber, diğer insanlar gibidir; ancak ona vahiy gelmektedir: ***"De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, İlahınızın, sadece bir İlah olduğu vahyediliyor."***[512]

4. Hz. Peygamber, kendisi için herhangi bir fayda ya da zarara sahip olamayan diğer insanlar gibidir: ***"De ki: Ben kendime bile Allah'ın dilediğinden başka ne bir zarar ne de bir menfaat verme gücüne sahibim."***[513]

5. Hz. Peygamber, hiçbir şeye sahip değildir; gaybı bilmez: ***"De ki: Göklerde ve yerde, Allah'tan başka kimse gaybı bilmez."***[514]

6. Hz. Peygamber, kendi nefsine değil, Allah'a bağlıdır: ***"Hakikaten, biz dilersek sana vahyettiğimizi ortadan kaldırırız sonra bu durumda sen de bize karşı hiçbir koruyucu bulamazsın. Ancak Rabbinin rahmeti (sayesinde Kur'ân bâki kalmıştır). Çünkü O'nun sana lütufkârlığı çok büyüktür."***[515]

7. Allah, Hz. Peygamber'i dünyaya karşı uyarır: ***"Sakın, kendilerini denemek için onlardan bir kesimi faydalandırdığımız dünya hayatının çekiciliğine gözlerini dikme! Rabbinin nimeti hem daha hayırlı, hem de daha süreklidir."***[516]

511 İsrâ 17/22.
512 Kehf 18/110.
513 Yunus 10/49.
514 Neml 27/65.
515 İsrâ 17/86-87.
516 Tâhâ 20/131.

EĞİTSEL DURUMLAR

Kur'ân, Yüce Allah'ın, Hz. Peygamber'i eksiksiz bir kulluk üzere eğittiği durumları bize anlatır.

1. Müşriklerin, Rasûlullah ﷺ'e, mağaradaki gençler, Zülkarneyn ve ruhtan bahsetmeleri buna bir örnektir. Rasûlullah ﷺ, onlara bunun cevabını ertesi gün vereceğini söylemiş, ancak Allah bunu takdir etmemiştir. Bunun üzerine on beş gün kendisine vahiy gelmemiştir. Sonra Kehf sûresindeki şu önemli eğitsel dersi veren âyetler inmiştir: ***"Allah'ın dilemesine bağlamadıkça (inşallah demedikçe) hiçbir şey için "Bunu yarın yapacağım" deme. Bunu unuttuğun takdirde Allah'ı an ve "Umarım Rabbim beni, doğruya bundan daha yakın olan bir yola iletir" de."***[517]

Müşrikler, Hamza, Mus'ab ve Abdullah b. Cahş gibi birkaç sahâbîyi şehit ettiklerinde, Rasûlullah ﷺ, isimlerini zikrederek müşriklere beddua etmiştir. Bunun üzerine şu âyet nazil olmuştur: ***"Allah'ın, onların tevbelerini kabul veya onlara azap etmesi işiyle senin bir ilgin yoktur. Çünkü onlar zalimlerdir."***[518]

2. Eğitsel durumların en önemlilerinden biri, Abese sûresinde anlatılanlardır: ***"(Peygamber), âmânın kendisine gelmesinden dolayı yüzünü ekşitti ve çevirdi. (Rasûlüm! Onun halini) sana kim bildirdi? Belki o temizlenecek yahut öğüt alacak da o öğüt ona fayda verecek. Kendini (sana) muhtaç görmeyene gelince; sen ona yöneliyorsun. Oysaki onun temizlenip arınmasından sen sorumlu değilsin. Fakat koşarak ve***

517 Kehf 18/23-24.
518 Âl-i İmrân 3/128.

(Allah'tan) korkarak sana gelenle de ilgilenmiyorsun. Dikkat et! Bu Kur'ân bir öğüttür."[519]

3. Bir diğer eğitsel durum da Rasûlullah ﷺ'in, kavminden gördükleri karşısında teselli edilmesidir: ***"Sana söylenen, senden önceki peygamberlere söylenmiş olandan başka bir şey değildir."***[520] ***"Onların (inkârcıların) sözleri seni üzmesin. Çünkü bütün izzet (ve üstünlük) Allah'ındır. O, işitendir, bilendir."***[521]

4. Eğitsel durumlardan biri de Allah'ın, Rasûlullah ﷺ'e büyük nimetlerine şükretme yollarını öğretmesidir. Mekke fethinden sonra nazil olan Nasr sûresi, bu konuda bir örnektir: ***"Allah'ın yardımı ve zaferi gelip de insanların bölük bölük Allah'ın dinine girmekte olduklarını gördüğün zaman Rabbine hamd ederek O'nu tesbih et ve O'ndan mağfiret dile. Çünkü O, tevbeleri çok kabul edendir."***[522]

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. Peygamberlerden ve onların kavimleriyle nasıl bir etkileşim içinde olduklarından bahseden, aralarındaki kulluk biçimlerini ve Allah'ın onları nasıl terbiye ettiğini ifade eden âyetleri incelemek gerekir. Bu anlamın inancımıza yerleşmesi ve imanımızın bir bölümünü oluşturması için bu âyetleri okuma esnasında düşünceleri duygularla birleştirmek için çalışmamız icap eder.

2. Allah'ın, Rasûlü'ne hitap ettiği Kur'ân âyetlerini incelemeli, bu âyetlerle etkileşim içinde olmaya çalışmalı, Allah'ın,

519 Abese 80/1-11.
520 Fussilet 41/43.
521 Yunus 10/65.
522 Nasr 110/1-3.

Peygamberi'ni eğitme tarzını, Hz. Peygamber'in Allah katındaki yerini ve ona karşı görevlerimizi öğrenmeliyiz.

3. Hz. Peygamber'in hayatını anlatan kitaplardan birini okumak, böylelikle Hz. Peygamber ile daha fazla birlikte olmaya çalışmak gerekir.

4. Hz. Peygamber'e salât ve selamı artırmak gerekir.

ON YEDİNCİ ÖRNEK

MELEKLERE İMAN

Meleklere iman, imanın şartlarından biridir. Bu yön, meleklerin hakikatini, onların görevlerini, Allah'a olan kulluklarını ve bizim onlara karşı görevlerimizi içerir.

MELEKLERİN HAKİKATİ

Melekler, Allah'ın kullandır ve nurdan yaratılmışlardır. İnsanlar için olan kanunlar onlara uygulanmaz. Onlar ne erkek ne de dişidirler: ***"Onlar, Rahmân'ın kulları olan melekleri de dişi saydılar. Acaba meleklerin yaratılışlarını mı görmüşler? Onların bu şahitlikleri yazılacak ve sorguya çekileceklerdir."***[523]

Onlar, diğer varlıklar gibi, Yüce Allah'ın kullandırlar: ***"Ne Mesîh ne de Allah'a yakın melekler, Allah'ın kulu olmaktan geri dururlar."***[524]

Ancak onların Allah korkusu büyüktür: ***"Gök gürültüsü Allah'ı hamd ile tesbih eder. Melekler de O'nun heybetinden dolayı tesbih ederler."***[525]

Onlar, sürekli olarak Allah'a ibadet içindedirler: ***"Göklerde ve yerde kimler varsa O'na aittir. O'nun huzurunda bulunanlar, O'na ibadet hususunda kibirlenmezler ve yorulmazlar. Onlar, bıkıp usanmaksızın gecegündüz (Allah'ı) tesbih ederler."***[526]

---

523 Zuhruf 43/19.
524 Nisâ 4/172.
525 Ra'd 13/13.
526 Enbiyâ 21/19-20.

Onlar, diğer varlıklar gibi olup Allah'ın emirleri konusunda hiçbir şeye sahip değildirler: "***Göklerde nice melek var ki onların şefaatleri, dilediği ve hoşnut olduğu kimse için Allah'ın izin vermesi dışında, bir işe yaramaz.***"[527]

MELEKLERİN, İNSANLARLA OLAN İLİŞKİLERİ

Kur'ân, insanların Allah katındaki derecelerini meleklerin bildiğini bize anlatır. Allah Teâlâ, Âdem *aleyhisselâm*'a ikramda bulunmuş, meleklerin ona secde etmelerini emretmiş, onlar da secde etmişlerdir. Bu bilgi, onların yeryüzünde bulunanlar için dua ve istiğfar ederek Allah'a yaklaşmalarını sağlamıştır: ***"Melekler de Rablerini hamd ile tesbih ediyorlar ve yerdekiler için mağfiret diliyorlar. İyi bilin ki Allah, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."***[528]

Hz. Peygamber'e, onun Allah'ın en sevgili kulu olduğu düşüncesiyle, Allah'a yaklaşmak için salavatta bulunduğumuz gibi melekler de özellikle mü'minler olmak üzere, insanlar için bağışlanma dileyerek Allah'a yaklaşırlar. Onlar, mü'minlerin, Rableri katındaki derecelerini bilirler: ***"Arş'ı yüklenen ve bir de onun çevresinde bulunanlar (melekler), Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na iman ederler. Mü'minlerin de bağışlanmasını isterler. "Ey Rabbimiz! Senin rahmet ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe eden ve senin yoluna gidenleri bağışla, onları cehennem azabından koru!" (derler). "Rabbimiz! Onları da, onların atalarından, eşlerinden, nesillerinden iyi olanları da kendilerine vaat ettiğin Adn cennetlerine koy. Şüphesiz azîz ve hakîm olan sensin! Bir de onları, her türlü kötülüklerden koru.***

527 Necm 53/26.
528 Şûrâ 42/5.

O gün sen kimi kötülüklerden korursan muhakkak ki onu rahmetine mazhar etmiş olursun. Bu en büyük kurtuluştur."[529]

MELEKLERİN GÖREVLERİ

Melekler, Allah'ın mülkünü yönetmesi konusunda onun emirlerini yerine getirmek için çalışan, Allah'a yakın kullardır: ***"Allah kendi emriyle melekleri, kullarından dilediği kimseye vahiy ile "Benden başka tanrı olmadığına dair (kullarımı) uyarın ve benden korkun" diye gönderir."***[530]

Meleklerin önderi, peygamberlere vahyi ulaştıran Cebrail'dir: ***"De ki: Cebrail'e kim düşman ise şunu iyi bilsin ki, Allah'ın izniyle Kur'ân'ı senin kalbine bir hidayet rehberi, önce gelen kitapları doğrulayıcı ve mü'minler için de müjdeci olarak o indirmiştir."***[531]

Allah'ın ölüm takdir ettiği kimselerin ruhunu almakla yükümlü ölüm meleği vardır: ***"De ki: Size vekil kılınan (bu konuda görevlendirilen) ölüm meleği canınızı alacak sonra Rabbinize döndürüleceksiniz."***[532]

Sûra üflemekle görevlendirilmiş İsrafil vardır.

Arş'ı taşıyan melekler vardır: ***"Melekler onun (göğün) etrafındadır. O gün Rabbinin Arşı'nı, bunların da üstünde sekiz (melek) yüklenir."***[533]

529 Mü'min 40/7-9.
530 Nahl 16/2.
531 Bakara 2/97.
532 Secde 32/11.
533 Hâkka 69/17.

Kulların fiillerini ve sözlerini kaydetmekle görevli melekler vardır: ***"İnsan hiçbir söz söylemez ki, yanında gözetleyen, yazmaya hazır bir melek bulunmasın."***[534]

Allah'ın emrini yerine getirmeye çalışan ve insanları koruyan melekler vardır: ***"Ardında ve önünde insanoğlunu takip edenler vardır. Allah'ın emriyle onu gözetirler."***[535]

Gece-gündüz kâinatta dolaşıp namaz kılanlara ve zikir halkalarında bulunanlara tanıklık eden melekler vardır. Yine. ölüm anında salih kullara Allah'ın müjdesini taşıyan melekler vardır: ***"Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır deyip sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara "Korkmayın, üzülmeyin! Size vaat edilen cennetle sevinin" derler. "Biz dünya hayatında da ahirette de sizin dostlarınızız. Gafûr ve rahîm olan Allah'ın ikramı olarak orada sizin için canlarınızın çektiği her şey var ve istediğiniz her şey orada sizin için hazırdır."***[536]

Cehenneme bekçilik eden melekler vardır: ***"Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır."***[537]

Cennette mü'minlerin nimetlerini temin eden melekler vardır: ***"Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise, bölük bölük cennete sevk edilirler. Oraya varıp da kapıları açıldığında bekçileri onlara "Selâm size! Tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya" derler."***[538]

534 Kâf 50/18.
535 Ra'd 13/11.
536 Fussilet 41/30-32.
537 Tahrîm 66/6.
538 Zümer 39/73.

KUR'ÂNÎ ÖRNEKLER

Kur'ân, meleklerin yerine getirdiği bazı görevlerle ilgili fiilî örnekler sunar.

İbrahim *aleyhisselâm*'a ve eşine, İshak'ı ve İshak'ın ardından Yakub'u müjdeleyenler, bu meleklerdendir. İbrahim *aleyhisselâm*'a, Lut *aleyhisselâm*'ın kavmini kaplayacak olan azabı onlar bildirdiler. İbrahim *aleyhisselâm*'ın onlarla olan kıssasında, başlangıçta, İbrahim *aleyhisselâm* o melekleri tanımamış ve onlara yemek hazırlamıştır. Onlar, insan olmadıklarını gösterir şekilde yemek yemeyi reddetmişlerdir: ***"Andolsun ki elçilerimiz (melekler) İbrahim'e müjde getirdiler ve: "Selam (sana)" dediler. O da "(Size de) selam" dedi ve hemen kızartılmış bir buzağı getirdi. Ellerini yemeğe uzatmadıklarını görünce, onları yadırgadı ve onlardan dolayı içine bir korku düştü. Dediler ki: Korkma! (biz melekleriz). Lût kavmine gönderildik. O esnada hanımı ayakta idi ve (bu sözleri duyunca) güldü. Ona da İshak'ı, İshak'ın ardından da Yakub'u müjdeledik. (İbrahim'in karısı) "Olacak şey değil! Ben bir kocakarı, bu kocam da bir ihtiyar iken çocuk mu doğuracağım? Bu gerçekten şaşılacak bir şey" dedi. (Melekler) dediler ki: Allah'ın emrine şaşıyor musun? Ey ev halkı! Allah'ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinizdedir. Şüphesiz ki O, övülmeye layıktır, iyiliği bol olandır."***[539]

Meleklerin bazı görevlerini anlatan Kur'ânî örneklerden biri de Bedir savaşında meydana gelen ve mü'minlerin arasına savaşmak için inen meleklerdir: ***"Hani Rabbin meleklere "Muhakkak ben sizinle beraberim; haydi, iman edenlere destek olun. Ben kâfirlerin yüreğine korku salacağım; vurun boyunlarına! Vurun onların bütün parmaklarına!" diye vahyediyordu."***[540]

539 Hûd 11/69-73.
540 Enfâl 8/12.

YAPILMASI ÖNERİLEN UYGULAMALAR

1. Meleklerin, özlerinden, Rablerine olan kulluklarından, yerine getirdikleri görevlerden ve insanlarla olan ilişkilerinden bahseden âyetleri incelemek gerekir. Özellikle bu âyetler üzerinde yoğunlaşıp düşünce ve duygu etkileşiminde bulunmaya çalışmak icap eder.

2. Meleklerin yakınlığını, bizimle birliktеliklerini, amellerimizi kaydettiklerini, onların zikir ve Kur'ân meclislerinde bulunduklarını hissetmemiz gerekir. Bu yöntem, onlara karşı güzel bir tutum içinde bulunmamızı sağlayacaktır.

SONUÇ

Değerli kardeşim!

Bu örnekler, Kur'ân yoluyla derin bir imanın oluşum tarzı içindir. Belki, bu ve senin de ekleyeceğin diğer örneklerle birlikte güzel bir etkileşimde bulunduğumuzda, Allah'ın izniyle bunun davranışlarımızdaki etkisinin büyük olacağı konusunda bana katılırsın. Bunun sayesinde ilim ile amel arasındaki destek ve gerçek görev konusunda üzerinde baskı olacaktır. Böylece, imanın tadını ve Allah'ı bilmenin lezzetini alacaksın. Böylece faydalı şeyler öğreneceksin.

Şundan daha fazlasını istemiyoruz: ***"Kendilerine okunmakta olan Kitab'ı sana indirmemiz onlara yetmemiş mi?"***[541]

Sonuç olarak; Yüce Allah'tan, bizi Kur'ân ehlinden kılmasını, bize dünyada önderlik, kabirde yakınlık vermesini ve kıyamet günü bize şefaat etmesini dileriz.

Salât ve selâm, Hz. Muhammed'e, onun Ehl-i Beyti'ne ve ashâbına olsun.

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'adır.

---

541 Ankebût 29/51.

İmani ateşin kalpte tutuşturulması ve sürekli olarak artırılması için çalışılması gerektiğinin önemi büyük olduğu kadar, aynı önem derecesinde önemli başka bir konu daha bulunmaktadır. İmani terbiyeye önem verdiğimiz gibi bu konuya da önem vermemiz gerekmektedir.

O da, yapmış olduğumuz hayırlı amelleri bozacak ve Allah'ın rızasını kazandıracak ihlâstan uzaklaştıracak bütün unsurlardan korumamız gerektiğidir. Bunu yapabilecek unsurların en tehlikelisi; kişinin kibirlenmesi, kendini beğenmesi ve kendine yüceltici bir gözle bakmasıdır.

bcka
/bekayayincilik
bekayayincilik
9 786054 486373